T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Sosyoloji Anabilim Dalı

EŞİ CEZAEVİNDE OLAN KADINLARIN PROBLEMLERİ İLE İLGİLİ SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA (İSTANBUL ESENYURT ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

Çiğdem AKPINAR UZUN

Danışman
Prof. Dr. Kamil KAYA

İstanbul-2023

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Çiğdem AKPINAR UZUN

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Eşi Cezaevinde Olan Kadınların Problemleri İle İlgili Sosyolojik Bir Araştırma (İstanbul Esenyurt Örneği)

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Sosyoloji

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 17.10. 2023

Sayfa Sayısı : 108

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Kamil KAYA

Dizin Terimleri : Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Suç, Cezaevi.

Türkçe Özet : Eşi cezaevinde olan kadınların yaşadığı sosyoekonomik, toplumsal ve aile için sorunları ile kadının kendi hayat mücadelesinin içinde olduğu konulara yer vererek sosyolojik bir imgelem ile analiz edilmiştir.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

İmzası

Çiğdem AKPINAR UZUN

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Sosyoloji Anabilim Dalı

EŞİ CEZAEVİNDE OLAN KADINLARIN PROBLEMLERİ İLE İLGİLİ SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA (İSTANBUL ESENYURT ÖRNEĞİ)

Yüksek Lisans Tezi

Çiğdem AKPINAR UZUN

Danışman
Prof. Dr. Kamil KAYA

İstanbul-2023

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez/dönem projesi olarak sunulmadığını beyan ederim.

Çiğdem AKPINAR UZUN

…/…/2023

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Çiğdem AKPINAR UZUN'un "Eşi Cezaevinde Olan Kadınların Problemleri İle İlgili Sosyolojik Bir Araştırma (İstanbul Esenyurt Örneği)" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim dalı, Sosyoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

	İmza
Başkan	*Prof. Dr. Kamil KAYA* (Danışman)
Üye	*İmza*
	Doç. Dr. Kamil ŞAHİN
	İmza
Üye	*Dr. Öğr. Üyesi Ayşe AYDIN*

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 20..

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Hangi sebeple olursa olsun bir bireyin cezaevine girmesi, sadece kendisi açısından değil eşi ve varsa çocukları olmak üzere yakın çevresi üzerinde birçok olumsuz durumun ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Evin geçimini sağlayan bir erkeğin cezaevine girmesi, eşinin ve varsa çocuklarının maddi ve manevi sıkıntılara maruz kalmasına, psikolojik, toplumsal ve ekonomik yönden pek çok zorluklarla karşı karşıya gelmesine sebep olmaktadır. Böyle bir durumda, toplumsal cinsiyet kültürümüz de dikkate alındığında, eşi cezaevine düşen kadınlar açısından söz konusu sorunların çok daha olumsuz olacağı muhakkaktır. Bu nedenle eşi cezaevine girmiş olan kadınların, mahkumiyet süreci boyunca ne gibi toplumsal, ekonomik ve psikolojik sorunlarla karşılaştığı, bu sorunlarla baş etme deneyimleri ve toplumda var olma ya da topluma tutunma biçimleri bu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu kapsamda araştırmamız eşi cezaevinde olan kadınlarla ilgili; "Kadına sosyal çevrenin bakış açısı nasıldır?", "Kadının iş bulma ve çalışma hayatındaki yeri nedir?", "Kadının ekonomik durumundaki değişiklikler nelerdir?", "Kadınların yaşadıkları sorunlara karşı içinde bulundukları psikolojik durumlar nelerdir?", ve "Babası cezaevinde olan çocukların sosyolojik ve psikolojik sorunları nelerdir?" vb. problemler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Bu araştırma, bütüncül yaklaşım temelinde nitel araştırma yöntemi ve anlamacı yorumlayıcı yaklaşım benimsenerek yapılmıştır. Araştırma evreni İstanbul Esenyurt ilçesinde yaşayan eşi cezaevinde olan kadınlardır. Araştırmanın örneklemi ise, adı geçen ilçede yaşayan ve eşi cezaevinde olan 20 kadından oluşmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu oluştururken, kolay ulaşılabilir olması sebebi ile kartopu yöntemi seçilmiştir. İstanbul Esenyurt ilçesinde ikamet eden ve eşi cezaevinde olan 20 kadın katılımcı ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Derinlemesine yapılan bu görüşmelerde katılımcıların deneyimledikleri sosyoekonomik, psikolojik ve toplumsal ilişkileri, aile içi problemleri gibi sorunlar göz önüne alınmıştır. Katılımcıların karşılaştıkları bu problemlerle ilgili deneyimleri ve onları çözüş biçimleri sosyolojik açıdan araştırma için önem oluşturmaktadır.

Sonuç olarak araştırmada elde edilen veriler göz önünde bulundurulduğunda kadınların çoğunun bu durumdan psikolojik olarak olumsuz etkilendikleri eril bir yapının içinde dezavantajlı konuma düştükleri, zor olan yaşam deneyimlerinin daha

da zor bir hal aldığı görülmektedir. Kadınların küçük yaşta yapmış oldukları evliliklerden ötürü, eğitim hayatlarının olmaması veya eksik olması, daha önce çalışma hayatını deneyimlememiş olmaları, çocuklarının bakımını üstlenecek birilerinin olmaması gibi sebepler problemlerini daha da katı hale getirmektedir. Sorunların diğer boyutu ise aile içinde yaşanan şiddet, eşlerinin alkol ve madde kullanımının olmasıdır. Tüm bu sorunlara karşı boşanmayı düşünmeyen kadınlar da araştırma sürecinde karşımıza çıkmıştır. Katılımcıların boşanmak istememesindeki ortak sorunları ise ekonomik olarak kendilerini güçsüz görmeleri ve yaşadıkları aile baskısı gibi sebeplerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Kadınların aile baskısının sebebi ise geleneksel kültürün etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Kadınlar, devletin ekonomik desteklerinden faydalanmak istemektedir. Kadınlar, devlettin sosyal yardımlarının artırmasını talep etmektedir. Kadınların bu taleplerinin olması ekonomik sorunların çokluğunu ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, toplumsal cinsiyet, suç, cezaevi.

SUMMARY

The imprisonment of an individual, for whatever reason, leads to the emergence of many negative situations not only for the individual but also for his/her close environment, including his/her spouse and children, if any. The imprisonment of a man who is the breadwinner of the household causes his wife and children, if any, to be exposed to material and moral difficulties and to face many psychological, social and economic difficulties. In such a situation, taking into account our gender culture, it is certain that these problems will be much more negative for women whose husbands are imprisoned. For this reason, the main problem of this research is what kind of social, economic and psychological problems women whose husbands have been imprisoned face during the imprisonment process, their experiences of coping with these problems and their ways of existing in society or holding on to society. In this context, our research was conducted on the following problems related to women whose husbands are in prison: "What is the perspective of the social environment on women?", "What is the place of women in finding a job and working life?", "What are the changes in the economic situation of women?", "What is the psychological situation women are in against the problems they face?", and "What are the sociological and psychological problems of children whose fathers are in prison?".

This research was conducted by adopting a qualitative research method and a semantic interpretive approach on the basis of a holistic approach. The research population is women living in the Esenyurt district of Istanbul and whose husbands are in prison. The sample of the research consists of 20 women living in the mentioned district and whose husbands are in prison. While forming the sample group of the research, snowball method was chosen because it is easily accessible. In-depth interviews were conducted with 20 female participants who reside in Istanbul Esenyurt district and whose husbands are in prison. In these in-depth interviews, problems such as socioeconomic, psychological and social relations and domestic problems experienced by the participants were taken into consideration. The experiences of the participants about these problems and the way they solve them are important for the research from a sociological point of view.

As a result, considering the data obtained in the research, it is seen that most women are psychologically negatively affected by this situation, they are disadvantaged in a masculine structure, and their difficult life experiences have

become even more difficult. Their problems are exacerbated by reasons such as women's lack of or incomplete education due to their early marriages, their lack of experience in the labor market, and the lack of someone to take care of their children. Another dimension of the problems is violence within the family, alcohol and substance abuse by their spouses. In spite of all these problems, women who do not think of divorce were also encountered during the research process. It was determined that the common problems of the participants in not wanting to divorce were due to reasons such as seeing themselves economically weak and family pressure. The reason for family pressure was found to be the influence of traditional culture. Women want to benefit from the economic support of the state. Women demand that the state increase social assistance. The fact that women have these demands indicates the high number of economic problems.

Keywords: Women, gender, crime, prison.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **i**

SUMMARY ..... **iii**

İÇİNDEKİLER ..... **v**

KISALTMALAR ..... **viii**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **ix**

EKLER LİSTESİ ..... **x**

ÖNSÖZ ..... **xi**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

1.1. Araştırmanın Problemi 4

1.2. Araştırmanın Amacı 4

1.4. Araştırmanın Yöntemi 6

1.5. Araştırmanın Tasarımı 7

1.6. Araştırmanın Katılımcı Grubu 7

1.7. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği 8

1.9. Araştırmanın Veri Analizi 10

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kavramsal Çerçeve 13

2.1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rolleri 14

2.1.2. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı 18

2.1.2.1. Kadının Maruz Kaldığı Sorunlar 19

2.1.2.2. Erkeğin Maruz Kaldığı Sorunlar 20

2.1.3. Suç ve Suçluluk 22

2.1.4. Suça Teorik Bakış 25

2.1.4.1. Sosyal Süreç Teorileri 25

2.1.4.2. Ayırıcı Birliktelikler Teorisi 26
2.1.4.3. Kontrol Teorileri 27
2.1.5. Ceza 28
2.1.6. Cezaevi 28
2.2. Kuramsal Çerçeve 29
2.2.1. Sembolik Etkileşim Kuramı 29
2.2.2. Değerler Kuramı Bağlamında Schwartz 31
2.2.3. Fenomenolojik Yaklaşım Üzerine 32
2.2.4. Feminist Kuram Üzerinden Kadın 33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Demografik Özellikleri 38
3.1.1. Kadınların Demografik Özellikleri 38
3.1.2. Eşlerinin Demografik Özellikleri 39
3.2. Evlilik Süreci 40
3.2.1. Tanışma ve Evlilik Süreçleri 41
3.2.2. Kadının Boşanma Süreci 45
3.2.2.1. Geleneksel Toplumlarda Boşanmış Kadın 45
3.2.2. Çocuk Sayısı Ekonomik Durum ve Yaşam Koşulları 47
3.3. Cezaevi Süreci ve Karşılaşılan Sorunlar 49
3.3.1. Kadınların Karşılaştıkları Toplumsal Sorunlar 53
3.3.1.1. Konut/Mekân Sorunu 53
3.3.1.2. Sosyal Çevreden Kaynaklanan Sorunlar(Etiketlenmesi) 56
3.3.1.3. Aile ve Akraba Çevresinden Kaynaklana Sorunlar 57
3.3.2. Kadınların Karşılaştıkları Ekonomik Sorunlar 60
3.3.2.1. Çalışma Hayatındaki Karşılaştıkları Sorunlar 61
3.3.2.2. Ekonomik İhtiyaçları Karşılamada Yaşadıkları Sorunlar 64
3.3.3. Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar 68
3.3.3.1. Babanın Cezaevine Düşmesine Çocukların Tepkisi 68
3.3.3.2. Çocukların Yetiştirilmesi ile İlgili Sorunlar 69
3.3.4. Cezaevi Sürecinde Oluşan Psikolojik Sorunlar 71
3.3.4.1. Kadınların Karşılaştıkları Psikolojik Sorunlar 71

3.3.4.2. Çocukların Karşılaştıkları Psikolojik Sorunlar 72
3.3.5. Karşılaşılan Diğer Sorunlar 73
3.3.6. Kadınların Yaşadıkları Sorunları Çözme Yöntemleri 74
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 76
KAYNAKÇA 83
EKLER 88

KISALTMALAR

TDK	**:**	Türk Dil Kurumu
Akt.	**:**	Aktaran
Çev.	**:**	Çeviren
S.	**:**	Sayfa
T.C.	**:**	Türkiye Cumhuriyeti
Vb.	**:**	Ve benzeri

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri 38
Tablo 2: Katılımcıların Eşlerinin Yaş, Meslek ve Eğitim Bulguları 39
Tablo 3: Katılımcıların Evlenme Biçimine Ait Bulgular 41
Tablo 4: Katılımcıların Evlilik Durumuna Ait bulgular 45
Tablo 5: Katılımcıların Çocuklarının Yaşlarına ve Cinsiyetlerine Ait Bulgular 47
Tablo 6: Katılımcıların Eşlerinin İşlediği Suç Türü ve Ceza Süreleri 49
Tablo 7: Katılımcının Yaşadığı Konutun Kime Ait Olduğuna Dair Bulgular 54
Tablo 8: Katılımcıların Yaşadığı Mahalleye Ait Bulgular 54
Tablo 9: Katılımcıların Kimlerle Yaşadığı Konutun Konut Durumuna Ait Bulgular 57
Tablo 10: Katılımcıların Çocuk Sayısına Ait Bulgular 60
Tablo 11: Katılımcıların Çocuklarının Eğitim Durumuna Ait Bulgular 61
Tablo 12: Katılımcılarının Çalışma Durumu……..62
Tablo 13: Aileye Gelirin Kim Tarafından Karşılandığına Dair Bulgular……...65

EKLER LİSTESİ

EK-A : Görüşme Formu
EK-B : Etik Kurul Onayı

ÖNSÖZ

Toplumumuzda kadının birçok konuda geri planda kaldığı görülmektedir. Kadın çalışma hayatında, ev yaşamında, aile içi ve sosyal alanda birçok konuda dezavantajlı konumuna düşmektedir. Kadın, toplum içinde birçok zorluklar yaşamaktadır. Kadının eşinin cezaevine girmesi ile birlikte farklı olumsuzluklar da beraberinde gelmektedir. Kadın, bu olumsuzluklarla baş etmek için mücadele vermektedir. Bu çalışmada eşi cezaevinde olan kadınların yaşadığı problemler ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak eşi cezaevinde olan 20 kadın ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerin sonucunda kadınların yaşamış olduğu tecrübeler araştırmanın verilerini oluşturmaktadır. Kadınların eğitim seviyelerinin düşük olması, kadının çalışma hayatına katılımını güçleştirmiştir. Kadının anne olarak yaşadıkları mücadeleler, sosyal çevrenin baskı ve etiketlemesi araştırma sonuçlarına dahil edilmiştir. Birçok alanda kadın konusu araştırılmıştır. Kadının eşinin cezaevine girmesi ve yaşadığı zorluklar ile baş etme yöntemleri sosyoloji alanında literatüre katkı sağlamaktadır.

Bilgi ve tecrübelerine yüksek lisans eğitimim ile tanıştığım, araştırma süresince deneyim ve tecrübelerinden yararlandığım, araştırmamın her aşamasında katkı veren, yaşadığım her olumsuzlukta ve tıkandığım noktalarda bana kılavuz olan eserlerinden ve düşüncelerinden yararlandığım danışmanım, saygıdeğer hocam Prof. Dr. Kamil KAYA en içten samimiyetle teşekkürlerimi sunarım. Tez savunma jürisinde yer alarak değerli katkılarını sunan Doç. Dr. Kamil ŞAHİN ve Dr. Öğr. Üyesi Ayşe AYDIN'na desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Araştırmaya katılan, bilgi, tecrübe ve yaşam deneyimlerini benimle paylaşarak çalışmama katkı sunan tüm kadın katılımcılara teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımda karşılaştığım, yüksek lisans araştırma sürecinde her türlü desteğini hissettiğim, bilgi ve tecrübesini hiçbir zaman esirgemeyen benimle paylaşan çok sevgili arkadaşım Sosyolog Başak SOYDAN en içten teşekkürlerimi sunarım. İş hayatında tanıdığım bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan en önemlisi zamanını bana ayıran sevgili arkadaşım Sosyal Hizmet Uzmanı Özge KARABULUT ve diğer tüm dostlarıma bu süreçte bana katkı sağladıkları için en içten teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında desteğini gördüğüm ve çalışmamın başından sonuna kadar karşılaştığım güçlükleri maddi manevi destek sağlayan sevgili ailem; yaşam boyu emek ve haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim sevgili annem Lale AKPINAR, sevgili babam Halil AKPINAR, canım ablam Özlem AKPINAR ve canım kardeşim Fatma AKPINAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Geleceğe umutla bakmamı sağlayan, ışıl ışıl gözleri ve masumiyeti ile içimi aydınlatan sevgili kızım İPEK'ime en güzel teşekkürlerimi iletiyorum.

Son olarak yüksek lisans eğitim hayatıma "Kadınların eğitimli olması demek nesillerin de eğitimli olması demektir. Çünkü nesilleri de eğiten kadınlardır." Sözleriyle beni cesaretlendirmesi, onu tanıdığım ilk andan itibaren hayat boyu desteğini benden esirgemeyen, ihtiyaç duyduğum her anımda yanımda olan, ümitsizliğe kapıldığımda, cesaretimin kırıldığı noktalarda tüm zorluklarda sevgisini, özverisini hissettiğim her anımda maddi manevi bana güç veren, yolumu aydınlatan kıymetli hayat arkadaşım ve sevgili eşim Süleyman UZUN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çiğdem AKPINAR UZUN
EKİM 2023

GİRİŞ

Geçmişten günümüze gelen dünyanın her yerinden bireyler farklı sebeplerle her toplumun belirlemiş olduğu hukuk kuralları ihlali sebebi ile suçlu bulunmaktadır. Birey, suçun niteliğine göre bazen hayatının kalanını cezaevinde geçirmektedir. Bireyin cezaevinde geçirdiği süreçten yakınları ve aileleri doğrudan etkilenmektedir. Yakınları cezaevinde olan bireylerin birçok sorunla karşılaştıkları söylenebilir. Ancak yakınlık derecesi, "*eşi cezaevinde kadın olmak*" olduğunda söz konusu sorunların daha da katlandığı bir gerçektir. Toplumda kadın, geçmişten günümüze birçok alanda dezavantajlı grubun içinde bulunmaktadır. Kadının toplumsal alan içinde sıkışmışlığı kendi varoluşunu tamamlamasına engel olmaktadır. Kadınlar, toplumsal cinsiyet ayrımının yanı sıra birçok alanda eşitsiz, adaletsiz ve ayrıma tabi tutulmaya dönük değişik gruplar içerisinde yer almaktadır. Kadının bahsi geçen bu mevcut değişik gruplar içinde olması, toplumdaki dezavantajlılık durumlarını artırdığı görülmektedir.

Suç ve suça eşlik etmek tüm toplumlarda olumsuz görülen bir durumdur. Bu olumsuzluk hali yasalar tarafından da olumsuz karşılanmasından ötürü cezalara tabi tutulmuştur. Yakınları cezaevinde olan bireyler cezayı alan suçlu bireyler kadar yaşamlarında zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu kişinin, suçlu yetişkin erkek bireyin eşi olması durumunda birçok toplumsal problem de ortaya çıkmaktadır. Kadının cezayı alan taraf olmamasına rağmen toplumsal sıkıntıları ceza alan eşi kadar kendisi de yaşamaktadır. Eşi mahkum olan kadının toplum içindeki konumu, yaşadığı toplumsal sorunlar ve buna bağlı olarak hayatında yaşadığı değişimler birçok toplumsal problemi ortaya çıkarmıştır.

Eşi cezaevinde olan kadınlar suçu işlememelerine rağmen yaşadıkları pek çok mağduriyet sebebiyle de eşinin işlediği suçun olumsuzluklarından etkilenmektedirler. Suçun arttığı toplumlarda, eşi cezaevinde olan kadınların etkilendikleri olumsuzluklar ve problemler birçok kişi veya kurumlar tarafından gözardı edilmektedir. Kadınların seslerini duyuramamaları bu mağduriyeti yaşamadığı anlamına gelmemektedir. Ekonomik sorunlar bu mağduriyetin en başında gelmektedir. Ekonomik sorunlar beraberinde başka sorunları da doğurmuştur. Bu sorunlar kadınların ve çocukların, barınma, beslenme, eğitim gibi temel ihtiyaç ve haklarından dolaylı ya da doğrudan mahrum kalmasına sebep olmaktadır.

Aile bireylerinden birisinin cezaevine girmesi ise mikro odakta aileye etki eden bir durumdur (Çepni, 2016, s. 53). Ancak tüm bu sorunları büyük tabloda

incelediğimizde, mikro boyuttaki problemlerin, birbirini etki eden, katlandıkça büyüyen sorunların makro boyutta incelenmesini gerektirmektedir. Bu cezaevi süreci ile aile mevcut durumdan daha olumsuz koşullara sürüklemektedir. Eşin düzenli gelir getirmesi ve bu gelirin cezaevine girişi ile sonlanması, aileyi ekonomik olarak da zor durumda bırakmaktadır. Kadının çalışmadığı durumlarda, aileyi geçindirmek, çocuklarını bir arada tutabilmek ve onlara alışık oldukları düzenin bozulmadığı imkanlar sağlamak daha zor olmaktadır. Kadının bu sorunlarla baş etme mücadelesi sürecinde yeni roller üstlendiği görülmektedir.

Bu araştırma, Esenyurt'ta yaşayan eşi cezaevinde olan kadınların toplumsal problemleri ele alınarak yapılan alan çalışmasıdır. Eşi cezaevinde olan kadınların, eşi cezaevine girdikten sonraki yaşantısında oluşan değişiklikler nelerdir? Kadınların çalışma hayatına katılımı, aile içindeki ilişkileri ve yaşadığı sosyal çevresindeki kadın algısı araştırma içinde yer verilmiştir. Esenyurt'ta ikamet eden eşi cezaevinde olan yirmi kadın katılımcı ile nitel araştırma yönteminden derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme ile kadınların yaşadığı problemler ortaya konulmuştur. Bu problemlerin temelinde kadının içinde bulunduğu dezavantajlı durumlar tespit edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde , araştırmanın yöntem ve teknikleri başlığı altında, araştırmanın problemi, önemi, amacı, araştırmanın yöntemi, tasarımı, katılımcı grubu, veri toplama teknikleri ve veri analizi ele alınmıştır.

İkinci bölüm, kavramsal ve kuramsal çerçeveden oluşmaktadır. Kavramsal çerçeve başlığı altında toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, alt başlıklarda kadının maruz kaldığı sorunlar ve erkeğin maruz kaldığı sorunlar yer almaktadır. Suç ve suçluluk , suça teorik bakış, ceza ve cezaevi kavramlarına yer verilmiştir. Kuramsal çerçeve başlığı altında alt başlıklar olarak, kadının toplum içindeki benlik algısı ve kendi varlığını kabulünün anlaşılması açısından sembolik etkileşim kuramı, Schwartz'ın değerler kuramı üzerinden ise kadının toplumdaki değer yargıları, kadının toplumdaki görünürlüğü ve araştırma içinde toplumdaki kadın algısının yorumlanması açısından fenomenolojik yaklaşım anlatılmaktadır. Kadının toplumdaki eşitliğinin mücadelesini, çalışma hayatında ekonomideki statü ve cinsiyet ayrımcılığını anlaşılması yönünden feminist kuram üzerinden değerlendirmelere yer verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde ise, alan verilerinin değerlendirilmesi başlığı altında toplanan verilerin analiz ve değerlendirmesi yapılmıştır. Çalışmada katılımcılardan elde edilen veriler, üç ana başlık olarak demografik özellikler, evlilik süreci ve cezaevi sürecinde karşılaşılan sorunlar şekildedir; kadınların demografik özellikleri ve eşlerinin demografik özellikleri olarak iki alt başlıkta anlatılmaktadır. İkinci ana başlık olan evlilik durumunda, tanışma, evlilik süreçleri ve kadının boşanma süreci diğeri ise çocuk sayısı, ekonomik durum ve yaşam koşulları olarak iki alt başlıkta anlatılmaktadır. Üçüncü ana başlık olan cezaevi süreci ve karşılaşılan sorunların, birinci alt başlığında kadınların karşılaştıkları toplumsal sorunlar altında konut/mekan sorunu, sosyal çevreden kaynaklanan sorunlar (etiketlenmesi) ve aile akraba çevresinden kaynaklanan sorunlar; ikinci alt başlığında kadınların karşılaştıkları ekonomik sorunlar ve onların iki alt başlığı olan çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlar ve ekonomik ihtiyaçları karşılamada yaşadıkları sorunlar; üçüncü alt başlık çocukların karşılaştıkları sorunlar ve onların iki alt başlığı babanın cezaevine düşmesine çocukların tepkisi, çocukların yetiştirilmesi ile ilgili sorunlar; dördüncü alt başlık olan cezaevi sürecinde oluşan psikolojik sorunlar, onların alt başlığı olan kadınların karşılaştıkları psikolojik sorunlar ve çocukların karşılaştıkları psikolojik sorunlar; beşinci alt başlık olarak karşılaşılan diğer sorunlar ve altıncı alt başlık olan kadınların yaşadıkları sorunları çözme yöntemleri oluşturmaktadır. Bu başlıklar altında ele alınmış ve araştırmanın sonuç değerlendirmesi yapılmıştır. Son olarak ekler bölümünde çalışmanın etik kurul onayı ve araştırmanın görüşme sorularına yer verilmiştir. Araştırmanın kadın çalışması olması literatüre katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

1.1.Araştırmanın Problemi

Her toplumun kendine özgü norm ve kuralları vardır. Bu kuralların oluşturduğu bütün, toplumsal yaşam sürekliliğini sağlamaktadır. Toplumlardaki sözlü ve yazılı kurallar bu toplumsal yaşam biçimini şekillendirmekle birlikte toplumsal düzeni de oluşturmaktadır. Toplumun ya da yasaların oluşturduğu kurallara itaat edilmemesi "suç", "sapkınlık", "sapma" olarak nitelendirilmektedir. Bu belirlenen eylemlere karşı oluşturulan yaptırım ise "ceza" kavramı ile nitelendirilmektedir. Tarihsel süreç içerisinde ceza uygulamaları değişiklik göstermiştir. Günümüzde modern ceza sistemleri çerçevesinde kapatılma mekanları olarak hapishaneler, ve cezaevleri oluşmaya başlamıştır. Suçlu olduğu kabul edilen bireyleri çeşitli ceza uygulamaları (hapis cezası, para cezası vb.) ile yaptırım uygulanmaktadır. Bu cezaların uygulandığı yaptırım alanlarından biri ise cezaevleridir.

Eşleri cezaevinde olan kadınların bu süreçte karşılaştıkları sorunlar araştırmanın temel problemini oluşmuştur. Araştırma içeriğinde, eşinin almış olduğu ceza karşısında kadının yaşadığı dezavantajlı durumlar, yaşadıklarından deneyimlediği problemler ele alınmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı eşi cezaevinde olan kadınların yaşadıkları mağduriyet ve bu mağduriyet sebebiyle yaşadıkları sorunların ortaya konmasıdır. Bu doğrultuda eşi cezaevinde olan kadınların sosyo-demografik özellikleri ve ailenin yaşadığı sosyolojik ve ekonomik sorunlar arasındaki ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır. Araştırmanın bir diğer amacı ise konuyla ilgili toplumsal politika ve hizmet üretimine ışık tutacak bilgiler üretmektedir.

Eşi cezaevinde olan ve anne olan kadınlar, kadınların dezavantajlı grubunu oluşturmaktadır. Bu anneler, ailelerini korumak adına ellerindeki imkanlarla bağımsız yaşam biçimi oluşturmak için çaba sarf etmektedir. Bu çalışmanın temel amacı, kadınların eşlerinin cezaevi öncesi ve sonrası yaşadıkları deneyimleri anlamak ve keşfetmektir. Araştırmaya katılan kadınların bakmakla yükümlü olduğu çocukları vardır. Kadınlar, çocuklarına kültürel, sosyal ve finansal kaynaklar sağlamak

mecburiyetinde olmaktadır. Çocuklarına sağlamak zorunda oldukları bu kaynakları çözümlemek ve öğrenmek araştırmanın bir diğer amacıdır. Eşi cezaevinde olan kadınların ihtiyaçlarını karşılamayı tercih edecekleri yol ve bu süreç boyunca yaşadıkları zorluklarla baş etme yöntemleri nelerdir? Yaşamlarını sürdürebilmeleri için hangi desteklerden faydalanmaktadırlar? Başka bir deyişle, kadınların kendi varlığını anlamak, düşük sosyoekonomik sorunları hakkında farklı bakış açıları geliştirmektir. Sonuç olarak, bu çalışmanın amacı, eşleri cezaevinde olan kadınlar için uygulanabilir ve pratik çözüm yolları ortaya koymaktır.

1.3.Araştırmanın Önemi

Dünyada ve Türkiye genelinde cezaevinde olan bireylerin ihtiyaçları, sosyolojik ve psikolojik problemleri üzerine birçok araştırma literatürde yer almakla birlikte, bu anlamda güncel bilimsel araştırmalar yapılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Türkiye geneline bakıldığında mahkum yakınları üzerine yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın odağının eşi cezaevinde olan kadınların sosyolojik problemleri olmasının araştırmanın özgün yanını ortaya koyduğu düşünülmektedir. Eşleri cezaevinde olan kadınların yaşadığı sorunlar ve bu sorunlara karşı bulunan çözümler ortaya konularak araştırmanın sosyolojik açıdan literatüre katkı sağlayacağı kanaatine varılmıştır. Araştırmanın kadın üzerinden yapılıyor olmasının kadın çalışmalarına ayrıca katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma toplumda kadının yeri, eşi cezaevindeyken kadının üstlendiği yeni rolleri ve rol çeşitliliği, yaşadığı mağduriyetleri bir kez daha göz önüne serecektir. Erkeğin cezaevine girme sürecinde ceza alan kişi erkek olmasına rağmen eşinin de hayatına olumsuzlukları ve güçlükleri beraberinde getirmektedir. Kadının bu olumsuzluklar ile nasıl başa çıktığı da kadının güçlendirilmesi adına yeni yollar keşfedilmesi için faydalı olacaktır. Araştırma bu yönüyle de önem arz etmektedir.

Katılımcıların, kendi gerçek önerileri, bu kadınların yeni yaşantılarını şekillenmesi için gerekli araçlara sahip olmasına yönelik deneyimler sunmaktadır. Kadınların destek tercihlerine dayalı özerk bir yaşam biçimini sürdürmek için yeni mekanizmalar geliştirmektedir. Son olarak kadınlar, ailenin güvenli alanı içinde bir hak sahibi olarak görülecektir. Kadınların toplum içinde de varlığının farkındalığını amaçlamaktadır.

Öngörülen amaçlar doğrultusunda bu çalışmada sorulara cevap bulunmaya çalışılmaktadır. Katılımcıların önerileri doğrultusunda, kadının toplum içindeki varlığı, ailesi ve çevresi içindeki bağımsız yaşam biçimini tanımlamaktadır.

1.4.Araştırmanın Yöntemi

Eşi cezaevinde olan kadınların sosyolojik problemlerini inceleyen bu araştırma nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Sosyal bilimlerin araştırılması yöntem olarak pozitif bilimlerden çok farklıdır. "Sosyal bilimlerde yöntem konusunda karşı karşıya kalınan en önemli sorun hem eylemleri incelenen varlığın hem de eylemleri inceleyenlerin insan olmasıdır. Bu da araştırma yapan kişinin nesnelliği sorununu göz önüne getirmektedir. Bu bağlamda araştırmacının araştırmasını yaparken kendi önyargı ve düşüncelerinden etkilemesine izin vermemesi gerekmektedir. Fakat tam bir nesnelliğe ulaşmak imkânsız gibidir" (Altunışık vd. 2015, s.12). Araştırmanın amacı sadece veri toplamak için değil araştırmanın konusuna göre sorulara aranan cevapları doğru sistemde derinlemesine inceleyip sonuçlarını amaca odaklı yapmaktır.

Nitel araştırma yöntemi, araştırmanın tasarlanması ve gerçekleştirilmesinde araştırmacıya esneklik sağlamaktadır. Araştırmanın her aşamasında duruma göre yeni yöntem ve yaklaşımlar geliştirme, araştırmanın kurgusunda değişiklikler yapma nitel araştırmanın özünü oluşturmaktadır. Nitel araştırmaların bir özelliği de keşfedici olmalarıdır. Keşfedici özelliğe sahip araştırmalar, üzerinde az çalışılmış konuları aydınlatmada oldukça kullanışlı ve yararlıdır (Neuman, 2012, s. 228).

Nitel araştırma farklı sosyal grupları, farklı ortamları incelemektedir. Araştırmacı bu ortamları incelerken kendi merak ettiği soruları sormaktadır. Araştırmacı kendi merak ettiği sorularına cevap ararken araştırmacının da kendinden bir şeyler katmaması imkansızdır. Nitel araştırmalar diğer insanların günlük yaşamlarını ne şekilde yapılandırıp anlamlandırdıklarına keşfetmelerine imkân sağlamaktadır. Bu yöntem ile eşi cezaevinde olan kadınların yaşadıkları deneyim ve tecrübeleri bu nitel araştırma analizi ile araştırılmaktadır. Araştırmacılar nitel verileri amaca uygun toplayıp neyin araştırılacağını neyin araştırma konusu içine gireceğini ve inceledikleri araştırma konusu hakkında nasıl bilgi edinileceği ve bilginin anlamlandırması konusunu incelemektedir. Bu tanımlar doğrultusunda araştırma, eşi cezaevinde olan kadınların sosyolojik problemlerinin nitel veri toplama yöntemlerinden olan derinlemesine görüşme tekniği aracıyla katılımcıların yaşadığı

problemlere dair toplanan verilerden hareket ederek yorumlama fırsatı vermiştir. Araştırma içerisinde kadınların deneyimleri ve önerileri yer almaktadır. Bu öneriler doğrultusunda araştırma farklı şekillerde yorumlanmıştır.

1.5.Araştırmanın Tasarımı

Eşi cezaevinde olan kadınların sosyolojik problemleri üzerine yapılan araştırma nitel araştırma tekniklerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılacak şekilde tasarlanmıştır. Araştırma problemlerinin cevap bulmak istenilen soruları, hazırlanan görüşme formu ile desteklemektedir. Araştırmanın hedefi, kadınların yaşadığı gerçek yaşam deneyimlerindeki sorunlara ulaşmaktır.

Araştırmanın metodu, araştırmacının hedefi olan sonuçlara doğru ilerlemesindeki en önemli rehberdir. Bu bağlamda araştırmacının metodunun netliği önem taşımaktadır. Araştırmanın iyi dizayn edilmesi, araştırmacının güvenli ve etkili bir şekilde hedefine ulaşmasını sağlamaktadır. Zayıf bir araştırma dizaynı ise bütünü meydana getiren parçalardan iyi bir şekilde bağlantı kurulamaması ve uyumsuz olmasından dolayı araştırmacının amacına ulaşamamasına sebep olmaktadır. Bu nedenle bu araştırmada benimsenecek metot nitel araştırma yöntemidir. Bir kuramı test etme iddiası olmayan ve araştırmacının sosyal dünyaya dâhil olarak verilerin bireylerin anlam dünyalarından toplanması şeklindeki metodolojik kabulüyle yorumsamacı yaklaşımda hipotezi test etmek değil, daha çok toplumsal konu hakkında derinlemesine anlamayı amaçlanmaktadır (Çalışkan, 2021, s. 10).

Bu anlamda araştırma yorumsamacı yaklaşımdan hareketle eşi cezaevinde olan kadınların yaşadıkları sorunlara karşı geliştirdikleri tutum ve baş etme yöntemlerine odaklanarak yapılmıştır. Bu çalışmada, veri analiz yöntemi araştırmacının sınırlamaları üzerinden gerçekleştirilmektedir.

1.6.Araştırmanın Katılımcı Grubu

Çalışmada öncelikle eşi cezaevinde olan kadınlara ulaşabilmek hedefiyle İstanbul ili Esenyurt ilçesi içerisinde yaşayan eşi cezaevinde olan kadınlar ile iletişime geçilmiştir. Araştırma konusu, araştırmaya dahil edilen kişilere iletilmiş olup bilgi verilmiştir. Araştırmayı dahil olmayı kabul eden kişiler amaçlı örnekleme dahil olmuştur.

Amaçlı örnekleme, keşfedici araştırmalarda kullanılmaktadır. Araştırmanın katılımcı grubunu eşi cezaevinde olan yaşları 26 ila 48 arasında olan kadınlar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın verileri derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen katılımcı grubu, katılımcı sayısı, ulaşılan veriler araştırmanın istenilen aşamaya gelindiği kanaati taşımaktadır. Araştırmada nitel verilerin kullanılması ve araştırmada elde edilen verilerin sonuçlarının, araştırmanın istenilen yeterlilikte olması kanaatine varılmıştır.

1.7.Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Niteliksel araştırmalar, katılımcılardan alınan görüşlerin derinlemesine anlaşılmasına yardım ederken, niceliksel araştırmalar bu görüşlerin ölçülmesine yarar. Yapısı gereği niteliksel araştırmalar objektif, ölçülebilir davranış ve tutumlarla değil, duygusal ve kavramsal cevaplarla ilgilenir, nicel araştırmalara "duygu" ve "doku" ekler. Niteliksel araştırmalar "neden" sorusunu cevaplarken, niceliksel araştırmalar genellikle "kaç tane" ya da "ne sıklıkla" gibi sorulara cevap arar. Karmaşık yapısından dolayı sosyal olguları önceden tahmin etmek güç olduğu için niteliksel araştırma keşifle ilgilenir. Niceliksel araştırmada ise süreç en ince ayrıntısıyla belirlendiğinden araştırmacı kanıt bulma peşindedir. Analiz açısından bakılırsa, niteliksel araştırma yorumlayıcı, niceliksel araştırma ise tanımlayıcıdır. Niteliksel araştırmalarda olasılıklı örnekleme yapılmadan genellikle az sayıda kişiyle çalışılır ve kesin sonuçlara varma ya da sonuçların topluma genellemesi kaygısı güdülmez (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.48-65).

Araştırmanın veri toplama kısmında, veri analizleri dikkatli şekilde incelenmiş olup veri analizleri genelden özele gidilerek çalışılan konu ile ilgili doğru örüntüler ortaya çıkarmayı içermektedir. Bu araştırmada nitel araştırmada kullanılan veri toplama tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmacı derinlemesine görüşme süresince katılımcıların olay ve durumlarla ilgili görüşlerini, bakış açılarını, katılımcının düşünceleri, olay ve durumları nasıl anlamlandırdıklarına yönelik daha kapsayıcı ve seçici bilgiler edinme imkânı sağlamaktadır.

Görüşme araştırmaya katılan bireylerin belli bir konuda duygu ve düşüncelerini anlatma etkinliği olarak tanımlanmaktadır. Görüşmenin temel amacı bireyin iç

dünyasına girerek onun bakış açısını anlamaya çalışmaktır. Görüşme yoluyla araştırılan konu hakkında bireyin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, niyetleri, yorumları, zihinsel algıları ve tepkileri gibi gözlenemeyen bilgilere ulaşılması umut edilir. Yapılandırılması, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve odak grup görüşmesi şeklinde farklı görüşme teknikleri vardır (Yıldırım & Şimşek , 2008, s. 85-90).

Eşi cezaevinde olan kadınların sosyolojik problemleri olan çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesinin oluşturulmasında derinlemesine literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması içinde suç, cezaevi, kadın araştırmaları, ve akademik çalışmalar incelenmiş ve saha çalışmaları incelenerek çalışmanın temeli oluşturulmuştur.

1.8.Araştırmanın Veri Toplama Süreci

Dünya geneli 2020 Covid 19 pandemisi sebebi ile alan çalışmasında bazı aksaklıklara sebep olmuştur. Türkiye'de alınan covid 19 pandemi tedbirleri sosyal mesafe kuralının getirilmesi ile birlikte görüşme yapılan katılımcıları bulmak araştırmaya dahil etmek zorlu bir süreç ışığında gerçekleştirilmiştir. Araştırma konusunun hassas olması sebebi ile bulunan katılımcılarla görüşme gerçekleştirmekte zor bir süreç geçirilmiştir. Eşleri cezaevinde olan kadınları sosyolojik sorunlarının ele alındığı araştırma konusunda, arka planda yaşanan psikolojik sorunların da olması ile birlikte görüşme süresi uzatılmıştır. Kimi kadınların içinde bulunduğu bu süreci kabullenmekte zorlanırken kimi katılımcının kolay bir şekilde kabul ettiği gözlenmiştir. Çoğu katılımcı görüşmenin yapıldığı zamanda çocuklarının olmadığı ortamları tercih ederken, bazı katılımcıların çocuklarının her şeyden haberi olduğunu onların yanında görüşmenin yapılmasının bir sakıncası olmadığı belirtmiştir.

Seçilen çalışma sahası İstanbul'un suç oranın yüksek olduğu ilçelerinden biri olan Esenyurt'ta gerçekleştirilmiştir. Suç oranının yüksek olduğu ilçede suçun da içinde olduğu araştırmayı yapmak ve araştırmanın güvenilirliğini korumak veri toplama sürecinde karşılaşılan zorluklardandır. Büyük bir hassasiyetle hazırlanılan görüşme formu, eşi cezaevinde olan kadın katılımcılarla gerçekleştirilmiştir.

Görüşme ile elde edilen bilgilerin kaydedilmesinde ses kayıt cihazı kullanımı ve not alma biçimiyle iki şekilde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ses kayıt cihazı avantajıyla bilgilerin kaybolmaması detaylı bilgiye erişimi sağlamasında önem arz

etmektedir. Ses kayıt cihazı sayesinde araştırmacı görüşme esnasında soru sorma, odaklanma ve dinleme işlevini daha iyi biçimde gerçekleştirebilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2000 s.121). Görüşmelerde katılımcıların bazıları ses kaydının yapılmaması yönünde talepleri olmuştur. Araştırmayı daha detaylı gerçekleştirmek için katılımcıları ikna yoluna gidilerek ses kaydı alınmıştır.

1.9.Araştırmanın Veri Analizi

Öncelikli olarak toplanan verilerin analizlerinin gerçekleştirilmesi, derinlemesine görüşmelerin, araştırmanın kilit noktalarının önemli dönelerinin çıkartılmasıyla başlamıştır. Görüşmelerin önemli kilit noktaları araştırma içinde devam ederken kartopu yöntemi ile farklı görüşmeciler araştırmaya dahil edilmiştir.

"Nitel veri analizi, gözlem ve görüşme gibi veri toplama yöntem ve teknikleri ile elde edilen verilerin düzenlenerek kategorilere ayrıldığı, temaların oluşturulduğu ve sonuç kısmında tüm bu sürecin rapor haline getirildiği, sosyal gerçekliğin içinde gizlenmiş bilginin dışa vurumunu sağlayabilme amacı taşıyan bir bütünü ifade etmektedir. Araştırmacı, nitel veri analizi sürecinde kendi öznelliğini de çalışmaya katarak tümevarımcı bir yöntem ile toplumsal alanda oluşan sahne görüngüsündeki sosyal gerçekliği yansıtmaktadır" (Özdemir, 2010, s. 323).

Katılımcılarla görüşme esnasında kadın katılımcıların çekinceleri göz önünde bulundurularak ses kaydı alınmış olup, araştırmacı almış olduğu görüşme notlarını derinleştirerek veri analizlerini yorumlamak amaçlı, notlarını belli çerçeveler içinde toplamaktadır.

Betimsel analizle görüşme yapılan bireyleri tanıtıcı bulgular değerlendirilir ve içerik analizi yoluyla veriler tanımlanmaya çalışılır fakat birbirine benzediği ve birbiri ile ilişkisi olduğu tespit edilen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek yorumlanmaktadır. İçerik analiziyle katılımcıların görüşlerinin içerikleri sistematik olarak tanımlanmaktadır ve yapılan tanımlamalar detaylı olarak içeriklerine göre gruplandırılmaktadır.

Nitel araştırmacı, verilerini araştırmanın önemli gördüğü kavramlar üzerinden kategorize ederek bu kavramların bir araya getirip analiz ışında yeni kavramlar geliştirip araştırmaya yön vermektedir.

Nitel araştırmalarda yapılandırılmış görüşme sürecinin yanında gözlem ve doküman inceleme gibi yöntemler de kullanılmaktadır. Görüşme sürecinde soruların

açık ve anlaşılır bir şekilde katılımcıya yöneltilmesi ve gerekli durumlarda ek sorularla araştırılan konunun derinleştirilmesi sağlanmalıdır. Katılımcının sözel ifadeleri gözlem ve doküman inceleme yöntemleri kullanılarak doğrulanmalıdır. Birden çok veri toplama yönteminin kullanılması elde edilen bulguların geçerliği ve güvenirliğini artırma açısından önemlidir (Yıldırım & Şimşek , 2008, s. 89).

Araştırma kapsamında, görüşmeler hazırlanan görüşme formları üzerinden elde edilen notlar alınmış olup, elde edilen notlar verilen bilgiler doğrultusunda birebir yazıya aktarılmıştır. Aktarılan notlar içerinden derleme yapılmış olup alınan veriler araştırmasının doğrultusunda incelenerek daraltılmıştır. Araştırma soruları belli kategorilere ayrılmış, belli başlıklar ışığında görüşmecilerin ifadeleri araştırma içinde birebir alıntılayarak kullanılmıştır.

1.10. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmada veri toplama yöntemlerinin görüşme ve gözlem olması nedeniyle büyük bir örneklem grubuyla çalışmak hem zaman, hem de maliyet açısından mümkün olamamaktadır (Karataş, 2015, s. 78). Yıldırım'ın (1999) çalışmasına göre nitel araştırmalarda toplanan bilgilerin derinlemesine ve ayrıntılı olması gerekliliği ile çalışmaya katılacak görüşmecilerin sayıca fazla olmasının oluşturduğu güç durum aynı zamanda nitel araştırmaların genelleme kaygısı taşımaması büyük gruplar yerine nicelik olarak daha az kişilerle çalışma gerçekliğini oluşturmakta ve bu sebeple çalışma dahilinde örneklem seçimi, amaçlı örneklem olarak belirlenmektedir.

Maxwell'in (Özdemir, 2010) çalışmasında Nitel araştırmada kuram geliştirme süreci birbirini takip eden bir dizi işlem basamağından oluşmaktadır. Sürecin en önemli basamaklarından birini örneklem seçimi oluşturmaktadır. Nitel araştırmada kullanılan örneklem modeline "amaçlı örneklem" ismi verilmektedir. Olasılık kuramına dayalı olarak geliştirilmiş olan nicel örneklem yaklaşımlarının aksine amaçlı örneklem modelinde temel amaç, araştırmanın konusunu oluşturan kişi, olay ya da durum hakkında ve belirli bir amaç doğrultusunda derinlemesine bilgi toplamaktır.

Örneklem grubunun büyük olması, gözlem ve görüşme yoluyla elde edilen geniş çaplı verilerin analizinde zorluklar yaşanmasına neden olacaktır. Bu nedenle yapılan bu araştırmada genelleme kaygısı güdülmeksizin mümkün olduğunca evrende olması muhtemel bütün çeşitliliği, zenginliği, farklılığı ve aykırılığı temsil edecek bütüncül bir resim elde edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın evrenini, İstanbul ili Esenyurt ilçesinde yaşayan eşi cezaevinde olan kadınlardan oluşurken; evrenin oldukça geniş bir alanı temsil etmesi sebebi ile ulaşılabilirliğinin arttırılması adına çalışma kapsamında örneklem İstanbul ili Esenyurt ilçesinde yasayan, eşi cezaevinde olan yirmi kadın olarak belirlenmiştir.

Çalışmanın örneklemi, kartopu yöntemi ile kendisine ulaşılan eşi cezaevinde olup İstanbul ili Esenyurt ilçesinde yaşayan yirmi kadından oluşmaktadır. Çalışmaya uygun olması ve kişilere ulaşmanın kolaylığı da göz önüne alınarak amaçlı örneklem içinde yer eden yöntem olarak kartopu örneklem modeli benimsenmiştir. Yapılan saha çalışmasında eşi cezaevinde olan kadınların çoğunun yakınında akraba, komşu ya da arkadaş çevresinde eşi cezaevinde olan başka kadınların da bulunduğu görülmüş; kartopu örneklem yöntemi ile bu kişilere ulaşmanın yolu kolaylaşmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bilimsel araştırmalarda kavramsal ve kuramsal çerçeve birbirini tamamlayan araştırmalarda kullanılan önemli yapılardır. Araştırmacı araştırmasının bu kavramlar ve kuramlar üzerinden çerçevesini çizer ve bu çerçeve doğrultusunda araştırma sürecine devam eder. Araştırmacının izleyeceği yol doğrultusunda temel bilgi ve deneyimlerine bu kuramlar ve kavramlar ışında gerçekleştirir.

Araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesinde açıklanacak kavram ve kuramlar belirlenirken, eşi cezaevinde olan kadınların yaşadığı toplumsal sorunlar ve bu sorunların sebep olduğu faktörler, toplumsal cinsiyet, cinsiyet ayrımcılığı, suç ve etiketlenme göz önünde bulundurularak anlatılmıştır. Bu araştırmada bireyin toplumsallaşma sürecinde benlik algısının gelişmesinde sosyal ve fiziksel çevreyle iletişime geçmesi, onu anlaması ve yorumlamasını öne çıkaran, benliğin oluşmasında diğerinin rolünü alması ve aynaya yansıyan benin diğerinin tutumlarının ve değerlendirmesinin yansımasını savunan sembolik etkileşim yaklaşımı temel alınmıştır (Sezal, 2003, s. 97-98). Kadının toplumdaki değer algısı ve toplumun kültürel ve yapısal kodlarını anlamada etkili olduğu savunulan Schwartz'ın değerler kuramı bağlamında ele alınmıştır. Araştırmada toplumsal cinsiyet ve kadının toplum içindeki kendi benlik varlığını savunduğu feminist kuram ve araştırmada eşi cezaevinde olan kadının toplumsal sorunlarını fenomenolojik yaklaşımı kadının toplum içindeki algısı yönünden yer verilmiştir.

2.1. Kavramsal Çerçeve

Araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi kapsamında ayrıntılı şekilde açıklanacak olan terimler ve yaklaşımlar seçilirken eşi cezaevinde olan kadınların yaşadığı problemler odak noktası olmuştur. Bu problemlerin çeşitliliği açısından suç, suçun çevresine etkileri, toplumsal cinsiyet ve kadın, kadının sosyal hayatı, kadının çalışma hayatı, toplumun kadının üzerinde oluşturduğu damgalama şekildeki ana başlıklar altında incelenmiştir.

2.1.1. Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rolleri

Cinsiyet (sex) bireylerin doğumuyla başlayan bir süreci ifade eder, bireylerin eril veya dişil cinsel organlara sahip olarak doğma durumudur. Toplumsal cinsiyet (gender) ise bireylerin içinde doğduğu biyolojik kategoriye biçilen rollerdir. Toplumun ve içinde bulunulan kültürün biyolojik cinsiyete bağlı olarak kişiden beklediği davranışlardır. Bu rollerin toplum tarafından nasıl algılandığı da eşit derecede önemlidir, bu algılamanın biçimi özellikle ataerkil toplumlarda bireyler arasında ayrımcılığa ve eşitsizliğe yol açmaktadır. Bireyler toplum içerisinde, bu toplumun beklenti ve kurallarına ayak uydurarak var olmaya özen gösterirler. Bu kural ve beklentilerin tümüne *sosyal norm* adı verilir ve sosyalizasyon denilen süreç ile birlikte öğrenilirler. Bireylerin bu normlara uyarak yaşamaya özen göstermesinin sebebi, toplumun ”farklı” olan bireyi dışlamak, yok saymak, ayıplamak gibi cezalara tabi tutmasıdır. Cinsiyet rolleri de bu normların önemli bir bölümünü oluşturur (Marshall, 2006, s. 98).

Her insan mensup olduğu toplumun sosyo kültürel özelliklerini taşımaktadır. Kadınlık ve erkeklik rolleri toplumlar arasında farklılıklar gösterebilmektedir. Bireyler yaşadıkları toplum içinde çeşitli roller üstlenmektedir. Bu roller, bireyin içinde bulunduğu sosyal yapının bireye birtakım özellikler yüklemesiyle edinilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri de sosyalleşme süreci ile kazanılmaktadır. Kadınlık, erkeklik, annelik ve babalık gibi rolleri içinde bulunduğumuz toplum bize kazandırmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolü teorisi, bireylerin toplumsal ilişkilere yön vermesini betimlemek üzere farklı bir bakış açısı oluşturmaktadır. Bu temel görüş, toplumsallaşma sürecinde önerilen rolün içselleştirilmesiyle var olduğu, yani kadınlık karakteri toplumsallaşma ile ‘kadınlık rolü’, aynı şekilde erkeklik karakteri de toplumsallaşma ile ‘erkeklik rolü’ yaratılmaktadır (Cornell, 1998, s.79). Yenidoğan bir bebek dünyaya biyolojik bir cinsiyetle gelir. Connell’e göre yeni doğan çocuğun biyolojik bir cinsiyeti vardır ancak çocuk henüz toplumsal bir cinsiyete sahip değildir. Çocuk büyürken toplum da çocuğun önüne cinsiyete uygun kurallar ya da davranış modelleri dizisi koyar (Cornell, 1998, s. 255). Birey kız çocuk ya da erkek çocuk olarak doğmuştur. Fakat içinde bulunduğu toplum bebeğin sosyalleşme sürecinde ona yeni rollerini eline tutuşturmaya başlamıştır. Bu roller, giysi renkleri, çocuğun oynayacağı oyun alanları ise erkek çocuk ve kız çocuk için özenle seçilir. Kız çocukları

bebekler ile oynarken annelik rolleri de zaman içinde aşılanmış olacaktır. Erkek çocukları ise evcilik oyunlarında baba rolünü üstlenerek işe gidip çalışması evin geçimini sağlaması şeklinde gelecekteki rolü aşılanmaktadır.

Cinsiyet belli konularda doğuştan gelen biyolojik bir yapıya işaret eder üreme ile ilgili fizyolojik özellikleri kapsamaktadır. Toplumsal cinsiyet ise bir kültürün atfettiği bütün karmaşık nitelikleri ifade etmektedir. Cinsiyet sosyal bir kategoriyi ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet, toplumdaki bireylerin sosyalleşmesi için bir temel oluşturmakla birlikte kadın ve erkeğe verilmiş kültürel etkileri olan bir olgudur.

Toplumsal cinsiyeti barındıran toplumsal ilişkilerin, biyolojik farklılık tarafından belirlenmediği ama onunla bağlantılı olduğu öne sürülmüş; diğer bir deyişle bir indirgemeden çok pratik bir bağlantı söz konusudur. Toplumsal cinsiyeti toplumsal düzeyde tanımlayan da bu bağlantıdır. Toplumsal cinsiyet insanların eril ve dişil olarak üremeye dayalı bölünmesi kapsamında veya bu bölünmeyle bağlantılı olarak örgütlenmiş pratik anlamına gelmektedir (Connell, 2019, s. 208).

Birey dünyaya geldiği andan itibaren ailesi ve çevresindekiler tarafından bir kategoriye dahil edilir ve bu kategoriden beklenilen davranış ve değerler doğrultusunda yetiştirilir. Çevresini kalıplaşmış, sistematik rollere göre algılamaya başlar. Etrafında gördüğü en yakın örnekler olarak anne-babasının farklı giyinişleri, kokuları, annenin kullandığı kozmetik ürünler çocukta henüz tamamlanmamış bir toplumsal cinsiyet bilinci oluşmasına neden olur.

Cinsiyetin toplumsallaşması, Giddens (2012, s. 526) tarafından "Bebeğin doğumuyla başlayan sosyalleşme sürecinde cinsiyet rolleri öğrenilir. Biyolojik anlamda kadın ve erkek olarak dünyaya gelen çocuklar cinsiyetlerine uygun norm ve beklentileri öğrenirler. Böylelikle bu normlara ve beklentilere uygun 'cinsiyet rollerini', erkek ve dişi kimliklerini (erillik ve dişilliği) benimserler" şeklinde tarif edilmiştir.

Erkeklerin cesur, güçlü, sert olmasının; kız çocuklarının ise şefkatli, merhametli, anlayışlı ve anaç olmasının beklenmesi toplumsal cinsiyet rollerinin en basit örneklerinden biridir. Bu anlayışla yetiştirilen çocuklardan ileride bu rollere uygun meslekler seçmeleri, kadınlardan anahtar rollerinin annelik olması, erkeklerden ise ailelerinin sorumluluklarını almaları ve aileyi yönlendirmesi beklenir. Bu normları kabul etmeyen kişilere toplumsal yaptırımlar uygulanması işten bile değildir.

Duygusal bir erkekle alay edilmesi veya yalnız yaşayan bir kadının ayıplanması gibi durumlar, çocuklukta ekilen ve yıllar içerisinde dört koldan beslenen bu normların bir sonucudur. Cinsiyete dair tutum ve davranışlar konusunda insanların kalıplaşmış beklenti ve algıları vardır. "Bu kalıplaşmış algıların gerçekle hiçbir ilişkisi olmayabilir, ancak insanlar kalıp yargılara 'sanki gerçekmiş' gibi inanırlar" (Cüceloğlu, 2006, s. 391).

Cinsiyet biyolojik kadın ve erkek ayrımını anlatırken, toplumsal cinsiyet erkeklik ve kadınlık arasında toplumsal bakımdan eşitlik durumuna gönderme yapmaktadır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet erkekler ile kadınlar arasındaki farklılıkların toplumsal düzlemde kurulmuş yönlerine dikkat çekmektedir. Fakat bu terimin kapsamı ilk ortaya çıkışından beri, yalnızca bireysel kimliği ve kişiliği değil, ayrıca sembolik düzeyde "erkekliğin" ve "kadınlığın" kültürel idealleri ile stereotiplerini, yapısal düzeyde ise kurumlar ve örgütlerdeki cinsel iş bölümünü içine alacak kadar genişlemiştir (Marshall, 2006, s. 98-99). Biyolojik olarak kadınlık ve erkeklik ayrımı olsa da toplumsal olarak rol, davranış gibi eylemsel kalıpları içerdiği görülmektedir.

Cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ayrım ilk başlarda "biyoloji kaderdir" ifadesine itiraz getirmek için kullanılmıştır. Cinsiyet ,biyolojik anlamda ne denli geri çevrilemez görünürse görünsün toplumsal cinsiyetin kültürel olarak inşa edildiği, dolayısıyla ne cinsiyetin nedensel sonucu ne de onun kadar sabit bir şey olduğu savı içinde kullanılmaktadır (Butler, 2021, s. 50).

Aileleri tarafından farklı cinsiyet rolleri ile yetiştirilen çocukların o rolleri benimsediği görülmüştür. Dolayısıyla ailenin çocuğu üzerindeki etkisi yadsınamaz bir gerçektir. Cüceloğlu (2006) bunu "John Money cinsel organı tam teşekkül etmeden doğan çocuklar üzerinde araştırmalarıyla tanınır. Onun bulguları, ana-babanın çocuğu erkek zannedip erkek gibi yetiştirdiğinde, çocuğun erkek gibi davrandığını ve kendini öyle algıladığını gösterir. Buna karşılık, ana-baba çocuğu kız kabul edip, ona göre yetiştirirse, çocuk kız gibi davranır" sözleriyle açıklamıştır.

Yukarıda verilen örnekte cinsiyete bağlı davranışların temelinde hem biyolojik etkenlerin, hem çevresel etkenlerin yattığını gösterir. John Money'in araştırmaları ise iki temel etken grubunun birbiriyle etkileşim halinde olduğunu ortaya koyar. Çocuğun çevresi biyolojik farkları artırabilir veya azaltabilir (Cüceloğlu, 2006, s. 390).

Bu kalıp yargılar toplum içinde yaşar ve çocuklara öğretilerek kuşaktan kuşağa kültürün bir parçası olarak aktarılır. Bu bakımdan, çocukların kız gibi ya da erkek gibi davranmalarının altında her iki cinsiyete de farklı farklı davranış modellerinin uygulanmasının yattığı düşünülmektedir.

Biyolojik olarak erkeğin farklılığı göz ardı edilemeyecek düzeyde toplum içine yansımaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde eril yapının ağır basması karşısında kadının yalnızca doğurganlığının öne çıktığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet kadın ve erkeğin biyolojik farklılığından ziyade bu biyolojik farkın öne sürülerek toplumsal farklılıkları oluşturması gerçekliği üzerinden biçim almaktadır. Bu düşünce yapısı toplumsal cinsiyeti anlamada yeterli olmamaktadır. Bu yetersizliğin sebebi, eşitlik kavramının tanımsal alanda değil, adalet kavramından uzak olmasından kaynaklanmaktadır (Payza, 2019, s.54).

Toplumsal cinsiyet, farklı şekillerde ele alınmakla birlikte temel sorunun kadın odağında olması ve sorunlarına çözüm bulma inşasını oluşturmaktadır. Bunların temelinde kadının ekonomik gücü, istihdam alanın genişletilmesi, cinsiyetçi iş yaklaşımından uzak bir bakış açısı ile kadını etkin güç haline getirmektir.

Cinsiyete dayalı iş bölümü, kadın ve erkeğin kaynaklara yeterli ulaşımı sağlama konusunda eşitsiz bir zemin hazırlayan kavram olarak nitelendirilmektedir. Kadını iş hayatında, eğitim, siyaset, ekonomi ve kültür gibi birçok alana yayılarak tüm bu kurumların gelişimi önünde engel olmaktadır. Kadının önüne set konulması ve kendisini bir yere kadar getirmesi sonrasında ilerleyememesine neden olmaktadır (Özaydınlık, 2014, s. 94).

Aile, bireylerin ilk sosyalleştiği toplumsal bir kurumdur. Bireyin yaşadığı aile toplumu kültürel ve ideolojik olarak hangi değerlere mensupsa dünyaya yeni gelen birey de ailesinin onun için hazırladığı rollere üstlenecektir.

Toplumsal cinsiyet rollerin edinilmesi ve öğrenilmesinde diğer faktörler ise okul, akran grupları ve günümüzde çok sık kullanılan kitle iletişim araçlarıdır. İçinde bulunduğumuz çağın vazgeçilmez araçları sosyal medya ve internet kullanımı ile yeni toplumsal değerlerin ya da cinsiyet rollerinin kazanılmasını etkileyen önemli araçlardır.

2.1.2. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, cinsiyet temelinde uygulanan haksız bir ayrımcılıktır. Cinsiyetçilik, açık ve ya örtük biçimlere bürünebilir; örneğin, bir kadın iş başvurusu yaptığı zaman, erkek bir işverenin ona karşı eşit fırsatlar politikasına bağlı olduğunu gösteren davranışlar içine girme ihtimali yüksektir. Cinsiyetçilik, bireysel ayrımdan kurumsallaşmış ayrıma kadar farklı düzeylerde ortaya çıkar, ama tüm biçimlerde görülen ortak özellik eşitsizliğin sürdürülmesidir. Normal koşullarda, cinsiyet ayrımcılığı (örneğin imtiyazlı mesleki konumlara ulaşmada) kadınlara karşı ve erkeklerin lehine işleyen bir ayrımdır, fakat bunun tersi durumlara da sıklıkla da rastlanmaktadır (Marshall, 2006, s. 101).

Kadınlar ve erkekler arasında görülen bu ayrım daha çok mesleki anlamda eşitsizliği ifade eder. Cinsiyet ayrımı iki biçimde yapılır: "Dikey ayrım", erkeklerin mesleki hiyerarşinin tepesin de, kadınların dibinde kümelenmesini gösterirken; "yatay ayrım", aynı mesleki düzeyde (yani, mesleki sınıflar, hatta mesleklerin kendi içlerinde) erkeklerle kadınlara farklı işler düştüğünü göstermektedir. Cinsiyet ayrımcılığında, kadın işi ya da erkek işi adı altında birçok meslek cinsiyete dayalı sınıflandırılmaktadır. Bu durumda kadın ve erkek bireylerin mesleklerini seçmede ayrımcılığa maruz kalması ya da seçilen mesleklerin cinsiyetlerine yakıştırılamaması baskısına maruz kalabilmektedirler (Marshall, 2006, s. 100).

Toplumsal cinsiyet ise, kadın ve erkeğe kültür ve bununla bağlantılı olarak toplumun atfettiği roller, beklentiler ve davranışlardır. Toplumsal cinsiyet, genellikle bireyin biyolojik yapısı ile ilişkili bulunan psikolojik özellikleri de içermektedir (Dökmen, 2015, s. 5).

Biyolojik olarak kadın veya erkek olarak doğan bir çocuk, cinsiyete atfedilen kültürel anlamları, rolleri, düşünce, tutum ve davranışları zamanla öğrenir. Birçok birey bu rolleri kabul eder ve bulundukları kültürün ve toplumun beklentilerine göre hareket eder (Dökmen, 2015, s. 29).

Rice (1996)'a göre cinsiyet rolü, kadına ve erkeğe uygun bulunan kişilik özellikleri ve davranışlar olarak ifade edilir. Bir erkek için uygun olduğu düşünülen davranışlar erkeksi(maskülen), bir kadın için uygun olduğu düşünülen davranışlar ise kadınsı (feminen) cinsiyet rolleri olarak adlandırılır. Toplumun kadına ve erkeğe yüklediği kalıp yargılar vardır. Kadın ve erkek toplumun onun için biçmiş olduğu o

kaftanı bir şekilde üzerinde taşımakla sorumlu olmaktadır. Fakat kadına ve erkeğe yüklenen bu sorumluluklarda eşitsizlikler doğmaktadır. Kadının çalışma hayatında ve ev hayatında maruz kaldığı ayrımcılıklar oluşturmaktayken, erkekte ise cinsiyet rolleri ile ilgili ayrımcılığa maruz kalmaktadır (Dökmen, 2015, s. 31).

2.1.2.1. Kadının Maruz Kaldığı Sorunlar

Günlük yaşamda kadının ve erkeğin yaşamını sürdürebilmesi için iş bölümü yaptığı noktalar vardır. Bunlar günlük yaşam işleri olarak; ev temizliği, yemek yapmak, çamaşır yıkamak, ütü yapmak vb. işlerin yapılması gerekmektedir. Ataerkil toplumlarda bu işlerin paylaşımı eşler arasında eşit yapılmamaktadır. Yalnızca eş olarak değil erkek ve kadın olarak düşündüğümüzde evdeki erkek kardeşe verilen sorumluluk ile kız kardeşe verilen sorumluluklarda da farklılıklar görülmektedir. Geleneksel olarak kadınlar ev işlerinin yapılması ve sorumluluğunda birinci sıradadır.

Geleneksel iş bölümünde kadınlık ev düzenini sağlaması gerektirirken, erkeğin sorumluluğu ise çalışma hayatına katılarak evin geçimini sağlamaktır. Günümüzdeki toplumlarda kadının çalışma hayatına katılımının arttığı gözlenmektedir. Kadın artık ev düzenin yanında ev geçimine de katkı sağlayan yeni roller üstlenmektedir. Kadının çalışma hayatına katılımı ile birlikte evde erkeğinde ev düzenine katılımına yol açmaktadır. Fakat kadına ve erkeğe kodlanan rollerin dışına çıkılması toplum tarafından onaylanmadığı yapılan yaptırımlarla görülmektedir.

Ataerkil toplumda kadın, çalışma yaşamında bazı sorunlar yaşamaktadır. En başta kadınların bazı alanlarda işe alınmaları engellenmektedir. Kadın her alanda çalışma potansiyeline sahipken, bu durum toplumsal cinsiyet anlayışı ile sadece ona uygun görülen alanlarda çalışması sınırlandırılmaktadır. Öğretmenlik, hemşirelik, eczacılık gibi meslekler kadınlar için daha uygun görülmektedir (Dökmen, 2010 s. 203).

Kadın çalışma hayatında ne kadar başarılı olsa da sosyolojideki cam tavan dediğimiz noktada sıkışmaktadır. Cam tavan kavramı, toplumda kadınların ve/veya azınlık grubu oluşturan kişilerin maruz kaldıkları ve mevcut hiyerarşik düzende belli bir seviyenin üstüne yükselmelerine engel olan soyut ayrımcılığı ifade eden bir kavramdır(Sezal, 2003, s. 90-100). Kadın ve erkek aynı işi yapıyor olmasına rağmen erkeğe daha fazla maaşın ödenmesi -eşit işe eşit ücretin ödenmemesi- kadının üst statü

sağlayamaması, yöneticilik vasfının ilk erkeğe verilmesi gibi ayrımcılıklara maruz kalmaktadır. Kadın yönetim alanında nadiren hiyerarşinin üstüne gelebilmektedir.

Kadın her ne kadar çalışma yaşamına girmiş olsa da kadının asıl tanımlandığı ev içi alandır. Kadın çalışma hayatına katılsa da hem ev içinde ev dışında rollerini yerine getirmek zorundadır.

2.1.2.2. Erkeğin Maruz Kaldığı Sorunlar

Kadınlar sorun yaşarken elbette erkeklerin de yaşadıkları sorunlar olacaktır, ama bu sorunların kadınlarınki kadar çok ve derin olmadıkları söylenebilir. Son zamanlarda bir erkek hareketinden de söz edilmekle birlikte bu hareket henüz kadın hareketi kadar ses getirmemiştir (Dökmen, 2015, s. 33). Toplumlardaki erkek algısı, güç olarak görülmektedir. Kadınların da erkeklerin de toplumsal, ekonomik, psikolojik sorunları vardır. Bunların çoğu kadına ve erkeğe toplum tarafından biçilen rollere ilişkin yaşanan çatışmalardan kaynaklanmaktır. Eşi ve çocuklarıyla daha çok zaman geçirmek ve hobileriyle daha çok ilgilenmek isteyen bir erkek ise evinin ekmeğini kazanmak ve her zaman daha çok kazanmak zorunda olduğunu hissediyor olması ve bu sorumluluktan bunalabilmektedir (Dökmen, 2015, s. 35).

Burn(1996)'a göre erkeklerin yaşadığı sorunları erkek cinsiyet rolüyle ilişkili normlara bağlamış ve üç başlık altında incelemektedir. Bunlar Güçlü olma normu, başarı/statü normu ve kadınsı olmama normudur (Dökmen, 2015, s. 35).

2.1.2.2.1. Güçlü Olma Normu

Erkekler her zaman güçlü olmaları gerektiği bir toplum algısı vardır. Toplum erkeğin, zihinsel, fiziksel ve duygusal olarak güçlü olma beklentisi içindedir. Erkeklerin fiziksel olarak güçlü olmaları beklentisi vardır, zayıf, çelimsiz olmamaları gerekir. Bu norm, erkeklerin daha güçlü ve büyük kaslara sahip olmak için spora, vücut geliştirme sporlarına yönelmelerine ve zorlanmalarına neden olur. Bunun sonucunda fiziksel sağlığın bozulması ve ilaç kullanımı riski artar, çok çalışma zorunluluğunun yanı sıra bu durum erkeklerde eklem, kalp rahatsızlıklarının, kanser gibi hastalıkların, duygu durum bozukluklarının artmasına neden olur. Fiziksel olarak güçlü olma normunun içselleştirilmesi, erkeklerin, rahatsızlıklarını görmezden gelmelerine, tedaviyi reddetmelerine, başka çözüm yollarına başvurmalarına, sporda aşırı acıya, sıkıntıya katlanmalarına yol açar (Dökmen, 2015, s. 221-222). Fiziksel olarak daha güçlü hisseden erkekte kendine olan özgüveni zaman içinde şiddet eğilimi

göstermesine sebep olmaktadır. Erkeğin bu şiddet eğilimi, eşine şiddet uygulaması gibi trafikte de başka bir sürücüye şiddet uygulaması gibi durumları doğurmaktadır.

Toplum içinde erkeklerin daha zeki-akıllı ve bilgili olmaları beklentisi de vardır. Bu zihinsel güçlülük normu gereği, erkeklerin zeki sözler söylemeleri, akıllıca kararlar almaları, her sorunun en doğru cevabını bilmeleri, kültürlü olmaları beklenir. Bunun gerçekleşmemesi ya da gerçekleşememesi kaygısı erkekler için önemli bir stres kaynağı olmaktadır (Dökmen, 2015, s. 222).

Erkeklerden duygusal anlamda da güçlü olmaları beklenmektedir. Erkeklerin duygularını ifade etmeleri, toplum tarafından küçümsenecek, reddedilecek ve zayıf olarak ağılanacaklardır. Toplumda güçlü erkek, duyguları belli etmeyen erkek kabul görmektedir.

2.1.2.2.2. Başarı/Statü Normu

Bu norm, erkeklerin toplum tarafından hep başarıya ve yüksek statüye yönlendirilmeleri anlamına gelir. Erkeklerden iş ve sosyal yaşamda başarılı olmaları ve yüksek statü kazanmaları beklenir. Toplum tarafından "ailenin ekmeğini kazanma" rolü verilen erkek, çok para kazanma, ailesini en iyi koşullarda yaşatma ve ekonomik güç elde etme zorunluluğu duymaktadır (Dökmen, 2015, s. 220).

Erkeğin para ve statü kazanması için çok çalışması gerekmektedir. Toplumda başarılı erkek algısı çok para kazanarak statü sahibi olan erkektir. Erkek kendini ancak bu şekilde başarılı görmektedir. Bunları gerçekleştiremediği zaman kendisini başarısız ve güçsüz hisseder. Toplum erkeğin, evine bakmasını başarılı olmasını eşini ve çocuğunu muhtaç etmemesi beklentisi içindedir. Erkek bu görevlerini yerine getiremediği zaman strese girer ve maddi güce ulaşamayan erkek toplumdaki statüsünü başka kalıp yargılarla elde etmektedir. Bu erkeğin kaba kuvvetle ve toplumda saldırgan tavırlarla daha güçlüyüm imajı vermektedir (Dökmen, 2015, s. 220).

2.1.2.2.3. Kadın Gibi (Kadınsı) Olmama Normu

Toplumda kadının daha aşağıda olduğu, değersiz ve hiyerarşide en altlarda olduğu algının, erkek için kendisinin kadına benzer tavırlarda tutumlarda bulunması aşağılık duygusu uyandırmaktadır. Kadının toplumdaki özellikleri erkekler tarafından bezer durumlarda olmamasını gerektirir.

Erkeğin kadınsı olması, kadın gibi algılanması, değerinin düşmesine neden olur. Bu nedenle, ağlamak, duygulanmak, sıkıntısını dile getirmek, hatta ev işleriyle meşgul olmak erkeğin kaçınması gereken durumlar olarak algılanır. Kadınsı olmaktan korkma, homofobi (eşcinsellikten korkma) ile de ilişkili görünür ve cinsiyetçiliğe de neden olur. Erkek rolünden sapma, eşcinsel olmakla bir tutulur, bu da korkuya yol açar. Batı toplumlarında bu korku, erkeklerin erkek arkadaşlarıyla aralarına mesafe koymalarına da neden olur. Duygularını sarılarak, yakınlaşarak gösterme kadınlar için uygun görülür, ancak erkeklere yasaklanır (Dökmen, 2015, s. 223-224).

Toplumların kadına ve erkeğe yüklediği cinsiyet rolleri hem kadın hem erkek için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Kadın ve erkek kendilerini sıkışık hissettiği bu roller karşısında mutlu olamama, kendilerini gerçekleştirememelerine neden olmaktadır.

2.1.3. Suç ve Suçluluk

Toplumsal yaşam hiç şüphesiz belirli kurallar üzerine bina edilir. Bireylerin üzerinde beliren bu yapı toplumun her bir üyesinin ortaklaşa uyduğu kurallar çerçevesinde işlemektedir. Yani toplumsal yaşamın çerçevesi yasalarla çizilir. Aynı şekilde bireyleri de kendileri dışındaki tehditlere karşı koruyan bu yapıdır. Diğer bir deyişle kanunlar hem toplumsal yaşamı hem de bireyi işler kılmakta ve korumaktadır. Söz konusu kurallara aykırı davranışlar normalin dışına çıkar ve artık suç olarak adlandırılır. Suç toplumsal yaşam içinde varlığını her zaman sürdürmüştür (Akgün, 2012, s. 8).

Suç insanlığın başından beri varlığını koruyan sosyal bir olgudur. Suç birçok bilim dalının konusu olan önemli bir problem niteliği taşımaktadır. Suçun olmadığı bir toplum düşünülemez ve toplumun dışında tutulamaz fakat toplumsal düzene olan etkileri azaltılabilir. Sosyolojik bir olgu olan suç, tüm toplumlarda görülmektedir. Fakat toplumların belirlediği suç ifadeleri toplumlar arası farklılık göstermektedir. Bir toplumun suç olarak kabul ettiği bir olayı başka bir toplum suç olarak görmeyebilir.

Türk Dil Kurumu tanımına göre suç ve suçluluk kavramlarının birçok tanımı yapılmaktadır. Türk Dil Kurumu tarafından yapılan tanımda suç: "1.Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış. 2. Yasalara aykırı davranış, cürüm" (TDK, 1998, s.3269). Toplumbilimleri terimlerine göre ise "1. Bir toplumda haksız sayılıp, yazılı-yazısız kurallarla yasaklanan ve yaptırımlara bağlanan davranış ve eylem. 2. Devletçe

yasalarla tanımlanıp yaptırıma bağlanmış olan kurallara aykırı davranış"; Suçluluk ise; "Herhangi bir toplumsal görevi yapma ya da bir yasağa uymada bireyin başarısız kalması, toplumsal bir yükümlülüğe aykırı davranması durumu" şeklinde tanımlanmıştır.

Suç, hukuk terminolojisinde yasal yaptırımlara karşı hareket etmek olarak tanımlanabilir. Yasama organı, Ceza Kanununda hangi davranışın ceza gerektiren suç olarak kabul edildiğini belirler. Suç kavramının sosyolojik anlamına bakıldığında ise söz konusu kavramın aile, politika, toplumsal normlar, ekonomi gibi farklı faktörlerle ilişkili olduğu görülmektedir (Aksoy, 2021, s. 7).

Suç ve suçluluğu açıklama çabası olarak formüle edilen sosyolojik kuramların sayısı bir hayli fazladır. Suç kuramlarının bu denli fazla olması, suç olgusunun karmaşıklığı ve suç işleyenlerin sahip oldukları farklı suçlu profillerinden kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifade ile; gerek çok sayıda suç türünün olması (hırsızlık, tecavüz, zimmete para geçirme, adam öldürme, dolandırıcılık, rüşvet, gasp vb), gerek suçlulukla ilintili çok sayıda değişkenlerin var olması (yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, suçlu akran grubu, sorunlu aile yapısı, göç, alkol ve uyuşturucu, yerleşim yerinin özelliği, kültür, formel ve enformel denetim unsurlarının zayıflığı, damgalanma vb) ve gerekse de suç işleyenlerin sahip olduğu bireysel özelliklerinin (yaş durumları, medeni durumları, mesleki yapıları, sosyalleşme biçimleri, cinsiyet durumu vb.) farklılık arz etmesi gibi nedenler, suç olgusunun çok perspektifli açıklamasını gerekli kılmıştır. Ancak, geliştirilen sosyolojik suç kuramlarının hiçbiri tek başına, suçluluğun mükemmel formülasyonları olarak görülemez. Çünkü, söz konusu kuramlar, belirli düzeyde/düzeylerde yetersizlik ve eksiklikler - bazen de varsayımsal hatalar- içerdikleri bir gerçektir (Kızmaz, 2005, s. 150).

Durkheim'in suç, tanımı sosyoloji ve toplum tanımının üzerine inşa edilmiştir. Dukheim'e göre toplum tek tek bireylerin toplamından oluşmaz. "Toplum bireylerden değil, birey toplumdan doğar" (Aron, 2004, s. 259) Toplumsal analizinde bütünü parçalara önceleyen yaklaşımı belirlemiştir. Suç, üzerine düşünceleri de toplum teorisi üzerine kurulmuştur. Suç, tanımı "ortak bilinç kavramı ile doğrudan ilişkilidir. Ortak bilinç "bir toplumun ortalama üyelerinin ortak inanç, ve duygularıdır" (Aron, 2004, s. 260).

Bir suç, sosyolojik olarak ortak bilincin yasakladığı harekettir. Bu hareketin zamansal olarak farklı dönemlerde veya başka toplumların gözlemcileri tarafından masum olarak görülmesi önemsizdir. Bu tanım nesnel ve görelidir. Suçlu, sitenin yasalarına uymayı reddeden kişidir. Durkheim suç, kuramının ana çizgilerini belirledikten sonra ondan rahatlıkla ceza kuramı çıkarır. Cezanın suç, olan hareketin yinelenmesini önlemek olan klasik yorumları küçümseyerek; cezanın işlevinin ortak bilinci doyuma ulaştırmak olduğunu söyler. Çünkü bu, topluluğun üyelerinden birinin yaptığı bir hareketle yaralanmıştır. Onarım ister ve suçlunun cezalandırılması herkesin duygularına sunulan bir onarımdır (Aron, 2004, s. 260).

Durkheim için suçun varlığının toplumdaki değişime açık olduğunu, sosyal yapının değişime kapalı olmadığını göstermektedir. Suçun var olmaması ve toplumda herkesin aynı şekilde davranması toplumun hastalıklı olduğunu farklı fikirlerin olmaması doğru ve yanlışın ayırt edilmediğini savunur. Suçun ve suçluluk oranının artması sosyal değişim için ihtiyacını göstermektedir.

Durkheim'da suçun varlığı normaldir. Ancak suçun artış düzeyindeki aşırılık suçu normal olmaktan çıkarır. Suçun bu şekilde artış göstermesi suçun işlevselliğini tehlikeye sokar. Durkheim aşırı düzeyde artan suçluluk oranlarını patolojik olarak değerlendirir. Suçun kendisi problem değildir, suçun olabileceğinden fazla artması normal dışı bir durumdur (Bal, 2016, s. 46) . Dukheim belli bir seviyeye kadar olan suçu normal olarak kabul etmektedir. Durkheim suçun anomi durumlarında artığını ifade eder.

Wallace ve Wolf'un çalışmasında, Merton, Durkheim'ın ortaya koyduğu anomi kavramını geliştirerek Durkheim'ın düzenleme eksikliği veya normsuzluk olarak tanımladığı anomi kavramını kültürel amaçlar ile bunlara varmanın meşru yolları arasında var olan bir kopukluk olarak tanımlamıştır. Merton gerilim kuramını geliştirirken anomi kavramını bir değişken olarak kullanmıştır (Wallace & Wolf, 2020, s. 333-345).

Merton'un ortaya koyduğu anomi teorisi bireyin sapan davranış göstermesinin nedeniyle doğrudan ilgili değildir. Bunu açıklamak yerine toplumda var olan suç oranlarına dikkat çekmiş, meşru amaçlara ulaşmada kullanılacak yolların eşit dağıtılmadığı düşüncesinden hareket ederek açıklamıştır. Merton'a göre suç bireylerin değil içinde bulunulan toplumsal koşulların ürünüdür (İçli, 2021, s. 109).

Merton'un çalışmalarında iyi düzenlenmiş toplum biçimi, söz konusu toplumda yaşayan bireylerin toplumsal amaçlarını gerçekleştirmek için eşit imkanlara sahip olduğu toplumdur. Bu çerçevede; özellikle, ekonomik açıdan dezavantajlı olan veya alt sınıf mensubu bireylerin, varlıklı veya statülü kesimlerle eşit imkanlara sahip olamamalarından dolayı, üst sınıfa yükselebilme gayretleri önemli ölçüde gayri meşru yollarının denenmesi ile gerçekleştiği varsayılmaktadır. Bu sebeple Merton'a göre suç, ani sosyal değişme ile ortaya çıkan bir olgu değil, daha çok toplumsal yapı fenomenidir. Dolayısıyla Merton, suçun nedenlerinin sosyal yapıda aranması gerektiğini ileri sürmektedir (Kızmaz, 2005, s. 149-174).

2.1.4. Suça Teorik Bakış

Sosyal bilimciler bireylerin neden suç işlediğine dair çeşitli teoriler geliştirmektedir. İlk teorilerde insanların suç işlemede biyolojik etkenlerin sebep olduğu suçlu bireylerin anatomik yapılarının farklı olduğunu düşünmüşlerdir. Zaman içinde bu görüşün yeteri olmadığı suçun nedenlerinin farklı kaynaklardan ortaya çıktığı görülmektedir.

Sosyolojik teorilerin tümü sosyal yapı, onun değerleri, normları ve kurumlarına suç nedenleri açısından odaklanmışlardır. Sosyolojik bakış açısından suçlu davranış, sosyal ortamın ürünüdür. Suçlu olmayan uyum formlarından sadece özne ayrılır. Sosyolojik referans çerçevesinde hasta olan toplumdur (İçli, 2021, s. 100).

Sosyolojik suç teorileri tek bir nedene dayanarak suçu açıklamazlar. Her birey dünyaya suçlu olarak gelmez, bireyler bulundukları coğrafyanın suç oranının yüksek olması o bireyi suçlu yapmaz. Suç, bireyin toplum içinde öğrendiği farklı nedenleri içinde barındırdığı sonradan gelişen bir durumdur.

Suç konusunda çeşitli teoriler sınıflandırılmıştır. Siegel tarafından oluşturulan sosyal süreç teorileri: sosyal davranış ve öğrenme teorileri, kontrol teorileri, etiketleme teorisi sosyolojik suç teorilerindendir (İçli, 2021, s. 101).

2.1.4.1. Sosyal Süreç Teorileri

Toplumların kendilerine ait yapısal özellikleri vardır. Suçun ortaya çıkmasında hem toplumsal yapı hem de bireysel özellikler etkili olmaktadır. Toplumların içinde bulunduğu bu yapısal özellikler suçun oluşumundaki farklılıklar gibi suçun algılanışındaki farklılıkları da ortaya çıkarmaktadır. Toplumların sahip olduğu değer ve normlar bunlara bağlı olarak gelişen toplumsal ilişkiler toplumların

suça bakışını ve suçun tanımlamasında etkili rol oynayacaktır. Toplumsal düzenin sağlanması yine bu belirli normları uygulamakla olacağı kabul edilmektedir.

Bireyler toplumsal bir düzen içinde yaşarlar ve bu düzenin bozulmasını istemezler. Suçlar toplumsal düzeni bozan olgulardır. Her toplumun belirlediği kurallar, norm ve değerler bozulduğunda suç oluşumuna sebep olur. Suçun meydana gelmesiyle cezalar oluşur. Toplumsal düzeni sağlamak için bu cezaları uygulamak zorundadır. Fakat toplumlarda suça bakış farklılık gösterdiği için cezalarda her toplumda değişiklik göstermektedir. Toplum kültürel yapıyı korumak sosyal hayatı düzenlemek için hukuk sistemi oluşturur. Bu sistem sayesinde toplumsal bütünlüğü korumuş olur.

Her toplum kendi kültürel kodlarını beraberinde taşır. Sosyal öğrenme ve davranış teorilerinde bireyin suç ve şiddet eylemlerinin taklit yöntemiyle öğrendiğini savunmaktadır. Bunun temel sebepleri ise aile, çevre ve kitle iletişim araçlarıdır.

İçli (2021)'de Banduraya göre bireyler doğduklarında şiddet nedir bilmezler hayatları boyunca bu durumu öğrenirler. Bu durum daha çok evlere çok rahatlıkla girebilen sinema televizyondan öğrenilmektedir. Özellikle şiddet ile çözüm bulan bireylerin bu durumu ödüllendirilmesi ile şiddet uygulamaya devam edecektir. Şiddeti öğrenme sürecini hızlandıracaktır. Psikolojik ve biyolojik faktörler şiddet ve suç eğilimini ortaya çıkarmada etkili olsa da şiddet eğilimini ortaya çıkartan esas etken çevredir.

2.1.4.2.Ayırıcı Birliktelikler Teorisi

Edwin Sutherland'ın geliştirdiği 'Ayırıcı Birliktelikler Teorisi' sosyal öğrenme teorisinde önemli bir yeri vardır. Sutherland' a göre suç aynen bir yemeği yememek gibi öğrenilen bir davranıştır. Bireylerin diğer suç davranışları ile etkileşim halinde olduğunda suçun öğrenmesinde etki etmektedir. Bireyin ne kadar sık görüşmesi yoğunluğu ve önem durumu suçu öğrenmesinde etki eder. Şuç davranışında suçu öğrenmenin teknikleri suçu haklı çıkartan davranışların nedenlerini de öğrenmektedir. Çevresel faktörler, aile yapısı, kitle iletişim araçları bu sosyal öğrenme kuramında suçu öğrenmenin önemli noktasına değinse de, suç çeşitlerini açıklamada farklı etkenlerde söz konusudur (Bakırcı, 2021, s. 53).

Suçun toplumlarda öğrenme yöntemleri değişiklik göstermektedir. Suç toplumların kültürel kodlarını da bizlere göstermektedir. Örneğin; adam öldürme suçundan cezaevine girmiş iki birey düşünelim. Biri namus cinayetinden hapse girdiğinde toplumu tarafından takdir toplarken, diğer birey kuyumcuyu soyarken öldürdüğü adam için cezasını hak ettiği düşünülecek ve aynı takdiri toplum tarafından toplayamayacaktır.

Bireyler toplumların içinde bulunduğu kültür, dil, din, etnisite gibi değerlere göre hareket etmektedir. Kültür bireylerin içinde bulunduğu duruma göre nasıl hareket edeceğine yol göstericisidir.

2.1.4.3.Kontrol Teorileri

Suç unsurunu inceleyen diğer bir teori de kontrol teorileridir. Bireyin suç işlemede sosyal norm ve değerlerine bağlılık durumlarını ele almaktadır. Bireylerin içinde bulunduğu değer ve normları suç işlemeyi önlediği düşüncesi hakimdir. Sosyal kontrol sosyalizasyonları bireyin doğru ve yanlışı ayırt etme yeteneği kazandırır. Sosyal kontrol doğrudan ve dolayı olarak gelişmektedir. Doğrudan kontrol bireylerin davranışlarını cezalandıran ya da ödüllendiren kontroldür. Anne babanın sevgi ve şefkatle yapılan kontrol yöntemi ise dolaylı kontrol yöntemidir (İçli, 2021, s. 141).

Sosyal kontrol teorilerinde dört temel öge bulunmaktadır. Bunlar, bağlılık, adanmışlık, sürekli meşguliyet ve inançtır. Bağlılık, bireylerin (çocuklar ve gençler başta olmak üzere) aileleri ve toplumda değer verdikleri insanlara sıkı bir bağ içinde olmaları onların suç işlemede uzak tutan etkendir. Adanmışlık, bir duruma adanmış bireyin suç işleme konusuna yaklaşımı adanmış olmayan bireylere göre daha az olacaktır. Örneğin, bir amaç doğrultusunda hedefleri olan bireylerin, hedefleri olmayan herhangi bir gaye barındırmayan bireye göre suça karışma oranı daha az olacaktır. Sürekli meşguliyet, herhangi bir işi olmayan bireyin (iş, hobileri amaçları vb.) suça karışma ihtimalinin daha fazla olacağıdır. İnanç, toplumsal değerleri ve normları ihlal edilmemesi için bireylerin bu değerlere faydalı olduklarına inanmalarını gerektirmektedir. Eğer bu inançları zayıfsa ya da birey öyle bir inanç gayesi yoksa bu norm ve değerleri yok saymak daha kolay olacaktır.

Sosyal kontrol teorileri aile, çevre, okul, inanç gibi toplumun temel değerlerini suçu önlemede önemli bir yaklaşımdır. Yapılan çalışmalar bu unsurların suçla bağlantılı olduğunu göstermektedir. Namus cinayetleri ve kan davaları suçları

toplumsal değer ve normlardan sapma olarak değil aksine onlara olan aşırı bağlılıktan kaynaklanmaktadır (Kızmaz, 2005 s. 166).

2.1.5. Ceza

Suç kavramı ile ilgili kavramlardan bir diğeri ise ceza kavramıdır. Ceza, özellikle sosyal kontrolün sağlanmasında ya da toplumsal düzenin kurulmasında etkili rol oynayan bir olgudur. İnsanın sosyal bir varlık olmasının ve diğer insanlarla olan ilişkisinin bir sonucudur. Ceza genel anlamıyla suçlu bir davranışa verilen olumsuz tepki olarak tanımlanabilir. Her toplumun kurduğu yasalar ve uymak zorunda olduğu emirlere uymayarak suç işleyenlere karşı uygulanan hukuk vurgusu yapılan yaptırımlar ceza olarak tanımlanmaktadır. Cezanın amacı, bireyin suçlu davranışını yapmasını önleyerek yapılan davranışlara karşı kamusal vicdanın tatmin edilerek modern hukuk sisteminde suçlunun ıslah edilerek yeniden toplum hayatına kazandırılmasıdır.

Tarih boyunca farklı toplumların farklı cezalandırma yöntemleri olduğu gibi tek tip ceza sistemi bulunmamaktadır. Söz konusu değişiklikler konusunda kayda değer ceza sistemleri geliştirilmiştir. Bu değişikliklerin temelinde ekonomik, siyasal ve hukuki ve dinsel eğilimler bulunmaktadır.

Foucault'nun çalışmalarında suçun günah ile bir arada kullanıldığı dönemlerde cezalar dinsel kurumların etkisi altındaydı. Suçlunun cezalandırılması bedensel azap şeklinde gerçekleştiriliyordu. Modern zamanlarda ise hapishane, içeri kapatma, kürek, ikamet yasağı, sürgün gibi cezalar yaygınlaşmıştır. Bu cezalar da bedensel acıyla ilişkilidir. Ancak ceza-beden ilişkisi azap çektirmeye yönelik olanlarla aynı değildir. Beden aracı veya araç konumundadır (Fidan, 2018, s. 20).

Asıl olması istenilen cezanın kişilerin suç işlemesini önlemesidir. Aynı zamanda caydırıcılık ilkesinin gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. Suçlu, suç işlediği davranışı cezalandırıldığı takdirde suçu sembolleştirir ve diğer bireylerin suç işlemesini bu şekilde engellemeye çalışılır. Aynı zamanda cezalarla birlikte kamusal vicdan rahatlatılır. Ceza ile kişi verdiği zararın bedelini ödeyerek suçlu ıslah edilerek toplama kazandırılmaya çalışılır.

2.1.6. Cezaevi

Suçun ortaya çıkması ile birlikte suçu önleme çalışmaları, dolayısıyla suçun önlenmesine yönelik bilim dalları ortaya çıkmaya başlamıştır. Ceza Adaleti (Criminal

Justice) suçu önleme çalışmalarından yalnızca biridir. Toplumun ve sosyal yaşamın bir parçası olan birey, kuralların dışına çıktığında ceza görecek ve kurallara uyması sağlanmaya çalışılacaktır. Kurallara uymayanlara karşı tedbirler alınmıştır. Bu tedbirlerden birisi de ceza infaz kurumlarıdır. Cezaevi, toplum denilen organizmanın kurallarının kabul edilmesi için ortaya çıkmıştır (Tepecik, 2023, s. 90-106).

Cezaevi, suçun engellenmesi ya da kontrol altına alınmasında öne çıkan kurumlar içerisindedir. "Hükümlülerin içinde tutuldukları yapı, hapishane, mahpus, mahpushane, mapus, dam, kodes, mahbes" gibi anlamları içermektedir. Cezaevi sürecine mikro düzeyde bakıldığında cezayı alan mahkumun işlediği suça göre infazı gerçekleştirilmiş olsa da makro düzeyden bakıldığında bu infazın sadece suçun sahibinin değil ailesinin de bu infaz sürecinin içine dahil edildiği görülmektedir. Ailenin ya toplum tarafından kabul görmeyişi ya da bunun gibi birçok sorunun da beraberinde getirmesine sebep olmaktadır. Mahkum ceza sürecini yaşarken ailesi de bu sürecin içinde farklı perspektifte kalmaktadır (Çepni, 2016, s. 73).

Cezaevleri, kendi sahip olduğu alan içerisinde sürülen yaşamın insanlar için ne getirip götürdüğü konusunda incelemelere sahne olmuştur. Yaşadıkları çevre, insanların fiziksel ve psikolojik durumları üzerinde büyük etkiye sahiptir. Cezaevleri içerisinde sürdürülen yaşamın bireyler üzerindeki etkileri, yol açtığı psikolojik travmalar, maddi imkânların yetersizliği, sağlık koşulları gibi değişkenler toplumsal gücün yansıması olan bir irade tarafından düşünülmesi gereken önemli konulardır (Akgün, 2012, s. 9).

Cezaevi süreci hükümlü birey kadar onun ailesini de derinden etkileyen bir süreçtir. Eve gelir getiren eşin cezaevine girmesi ile kadınlar pek çok olumsuz durumla karşı karşıya kalmaktadır. Ailesinden ve çevresinden yeterli sosyal desteği göremeyen kadınlar psiko-sosyal ve ekonomik olarak zor zamanlar geçirmektedir.

2.2. Kuramsal Çerçeve

2.2.2. Sembolik Etkileşim Kuramı

Sembolik etkileşimcilik, toplumun mikro boyutlarını konu alan, bireyler ve küçük gruplar arasındaki etkileşimlere odaklanan sosyolojik bir gelenektir. Sembolik etkileşimciliğin kurucusu George Herbert Mead olarak kabul edilir. Daha sonra onun öğrencisi Herbert Blumer sembolik etkileşimciliği daha da geliştirmiştir.

Margarit M. Poloma'nın çalışmalarında bahsettiği sembol, bir varlık ya da bir şeyi karşılayan beden dili, işaret ya da göstergelerdir. İnsanlar ya çocukluğunda ya da daha ileriki yaşlarda toplumsal hayatın akışı içerisinde sembolleri öğrenirler ve kullanırlar. Semboller sadece basit işaretler ya da göstergeler değildir aynı zamanda onlar anlamların kalıbı ve kabuğudur (Kahraman, 2020, s. 40).

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, sistem yaklaşımına karşı bir tepki oluşmaya başlar. Bu tepki bir yapının, sistemin veya kurumun nasıl işlediğine dair yapılan basitçe betimlemelerin yetersiz olduğuna yöneliktir. Öte yandan, sosyal bilimlerin doğa bilimlerine benzeme kaygısı da eleştirilmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak Wilhelm Dilthey, Heinrich Ricker ve Max Weber gibi Avrupalı tin bilimciler ve George Herbert Mead gibi Amerikalı pragmatistlerin öncüsü olduğu, üstünde durulması gereken noktanın yapı içindeki bireyin eylemlerinin anlamı olduğunu savunan, mikro odaklı "yorumsamacı" bir yaklaşım ortaya çıkar. Rabinow ve Sullivan'ın ifadesiyle "Comte'un insanın kaçınılmaz başarısı olarak gördüğü pozitif akıl, Weber'e bir demir kafes gibi görünmeye başlamıştı." (Çağlayan, 2023, s. 5).

Mead, bireysel benlik ve sosyal benlik olarak benliği iki evreye ayırmaktadır. Bireyin kendiliğinden, içeriden ve öznel tarafını bireysel benlik olarak ifade ederken, bireyin başkaları tarafından örgütlenen ve kişinin de kabullendiği bir dizi tavır alış tarzı sosyal benliği göstermektedir. Mead'e göre, benlik özne olarak hareket ettiğinde bireysel benlik, hareketin hedefi olduğunda ise sosyal benlik oluşur. Sosyal benlik, toplumsallaşmış olan bireyin davranışına rehberlik eder ve bireyin bilinci üzerinde başkalarının etkisini yansıtır. Benlik ve toplum aynı paranın iki yüzünü oluşturmaktadır. Benlik, kişinin rol kimliklerini, değerlerini ve anlamlarını benimsemeyi içeren sosyal sürecin bir yansımasıdır. Dolayısıyla benlik toplum tarafından şekillendirilmektedir. Öte yandan, toplumsallaştırılmış bireylerin örgütlenmiş hali de toplumu oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, birey toplumsallaşırken kendine özgü bir benlik ve kimlik gelişmekte, aynı zamanda da toplum yeniden üretilmektedir (Coştu, 2009, s. 127).

Sembolik etkileşimciliğe göre, hem benliğin hem de toplumun oluşumu sosyal etkileşim sürecine dayanmaktadır. Toplumsal düzen doğrudan etkileşim ile ya da insanların birbirleriyle doğrudan konuşmalarıyla üzerinden değil, aynı zamanda ortak beklentilerin oluşmasıyla da ortaya çıkmaktadır. İnsanlar, sosyalleşerek edindikleri

roller üzerinden nasıl davranması gerektikleri ortaya çıkmaktadır. Benlik, geniş toplulukların içselleştirmiş oldukları toplumsal alışkanlıklardır (Coştu, 2009, s. 128).

Sembolik etkileşimcilik, sosyal gerçekliğin ontolojik yapısının insan iradesiyle oluştuğunu ve bu yapının içerisinde insan etkinliği devam ettiği sürece yeni yeni oluşumlar ve değişimler yaşanmaktadır. Ancak bu bağlamda, insanlar nesne ve olaylara atfettikleri anlamlar neticesinde davranışta bulunduklarını varsaymaktadır (Marshall, 2006, s. 174-175).

Sembolik etkileşime dayalı sosyolojik araştırmalarda ise insanı öznel varlık olarak kabul edip bu yaklaşımla dikkate almaktadır. Kadının eşinin cezaevinde olması, kadının toplum içindeki varlığı bu öznel yaklaşımı çerçevesinde dikkate alınmaktadır. Toplum içindeki varlığı kabul görmesi bu yaklaşım çerçevesinde incelenmektedir.

Sembolik etkileşimciler yapısal işlevselcilerden farklı olarak sosyal yapıya odaklanmayarak zihin ve benlik aracılığıyla şekillenen birey davranışının nasıl sunulduğu ve bu benlik sunumunu nelerin etkilediği üzerine eğilmektedir. Burada bireylerarasında kurulan ilişkiler önemlidir. Çünkü bireyin toplumsal alanda etkileşimi, tepkileri ve beklentileri bireyin davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Böylece bilimsel gündelik etkinliklerin rasyonel özelliklerinin nasıl şekillendiği üzerine çeşitli teoriler sunulmuştur (Oral & Doğan, 2020, s. 5).

2.2.3. Değerler Kuramı Bağlamında Schwartz

Schwartz'ın toplumdaki değerlerin yapısı ile ilgili altı ana özelliğin öne çıktığını vurgulamaktadır. Buna göre; 1. Değerler koparılamaz bir biçimde duygulara bağlı inançlardır. 2. Değerler etkinliği güdüleyen istendik amaçlara gönderme yaparlar. 3. Değerler belirli bir davranış ve durumların üstündedir. 4. Değerler standartlar ya da ölçütler olarak işlev görür. 5. Değerler birbirine görece önemleri temelinde sıraya konulurlar. 6. Birçok değerin görece önemi davranışa rehberlik eder. Burada ifade edilen değerle ilgili belirginleşen altı özellik içerisinde bir değeri diğerinden ayıran husus, değerin ifade ettiği amaç ya da güdünün türüdür. Değerler kuramı her birinin altında yatan güdüye göre on geniş değer ortaya koymaktadır. Kuram bu değerler arasındaki dinamik ilişkileri açıklamak üzerine kuruludur (Şahin, 2019, s. 71).

Schwartz, değerlerin özelliklerini bir bütün olarak tanımlamış ve değerleri inançlar olarak ele almıştır. Buna göre değerler, bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmak için ortaya koyduğu davranışlarla ilişkilidir. Bu durum tüm ilişkilerimizde

geçerlidir; çünkü değerler, insan davranışlarını ve onların değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler (Şahin, 2019, s. 71).

İnsan davranışlarını anlamak ve toplumların yapılarını çözümlemekte değerler büyük önem taşır. Bu nedenle toplumun kadına yönelik geliştirdiği tutum ve davranışlarda kültürün ve değerlerin büyük etkisi söz konusudur. Kadın toplumun ona verdiği değerler ve tutumlar doğrultusunda varlığını korumaktadır. Toplumlardaki insan davranışlarını anlamak toplumun verdiği değerler bütününde saklıdır. Kadın her toplumda farklı değerler doğrultusunda benlik algısını korur. Değer yargılar, toplumsallaşmayla gelen bireylerin öğrenme yoluyla elde ettiği kalıplardır. Ataerkil toplumlarda kadının geri planda kalmasının sebebi o toplumda erkeğin öncelikli olduğu değer kalıplarındandır. Erkek egemen bir toplumda, erkeğin sözünün öneminin olması, kadınına söz hakkı tanınmaması o toplumun kültür ve değerleri ile ilişkilidir. Örneğin bir toplumda namus algısının kadına yüklenmesi de bu değer yargılarla ilgilidir.

Kadının yaşadığı toplumda, kadının çalışma yaşamı, evlilik biçimi ve giyim tarzına kadar toplumun değerleri üzerinden çok önceden belirlenmiştir. Kadın seçimlerini bu yaşadığı toplum ve kültürel değerleri üzerinden şekillendirir.

2.2.4. Fenomenolojik Yaklaşım Üzerine

Fenomen "görünüm /görünüş anlamına gelen Yunanca kökenli 'phenomenon' sözcüğünden alınmıştır. 'Birey ve onun bilinçli deneyimleri ile başlayan ve daha önceden var olan kabuller, yargılar ve felsefi doğmalardan kaçınmaya çalışan bir yöntemdir. Fenomenoloji olayları (görünüşleri) toplumsal aktör tarafından doğrudan algıladığı şeklinde inceler.' Fenomenoloji bizim öğrenmiş olduğumuz kavramları, olduğu şekliyle değil onları yorumlamamızı sorgulamamızı ister. Bireyin içinde bulunduğu olayları veya kavramları kendi yorumlamasını, sorgulamasını dışardan bir göz olarak ister (Wallace & Wolf, 2020, s. 349-350).

Fenomenolojik yaklaşım, alışılagelmiş kabulleri bir problematik olarak ele alıp sorgular. Bireyler belli bir kültürel ve toplumsal yapı içine doğar. Bu kültürel ve toplumsal yapı, önceki kuşakların oluşturduğu bilgilerle şekillenir. Birey sosyalleşme süreciyle bu bilgileri alır. Verili haldeki bu yapı, bireyin belli bir biçimde düşünmesini ve davranmasını sağlar. Bu bağlamda fenomenoloji, kültürü sorgular. Bu sorgulama kültürden vazgeçmek değil, fenomenolojik yöntemler aracılığıyla onu askıya almaktır.

Bu sayede gerçek bilgiye ulaşılabilecektir (Çağlayan, 2023, s. 18). Kadının toplumdaki görünümü, içinde yaşadığı kültürel yapı ve toplumsal yapının görmek istediği kadarıdır. Kadının kendi görünürlüğü oluşturan bu kültür ve toplumsal yapılardır. Kadının, kadınlık algısını kuşaktan kuşa aktarmaktadır.

Wagner'ın çalışmasında Weber'in insan eylemine atfettiği öznel anlam, aktörün kendi davranışına atfettiği anlamın yanı sıra anlamacı bir sosyoloji açısından gözlemlenmiş bir aktörün davranışına yüklemiş olduğu anlamı da kapsar. Weber'in ünlü kavramı "anlama" (verstehen), bir davranışın öznel anlamının başka biri, özellikle de sosyolog tarafından kavranmasıdır. Aktörün doğrudan gözlemlenmesi "aktüel-fiili anlamayı" oluştururken, gözlemlenen eylemin altında yatan nedenlerin sorgulanması ise "açıklayıcı anlamayı" oluşturur. Bu tanımlamadan hareketle, Weber'in insan eylemine atfettiği öznel anlam kavrayışı, Schutz'un fenomenoloji ve sosyoloji arasında bir köprü kurmasını sağlar. (Çağlayan, 2023, s. 19). Araştırma içinde kadını, yaşadığı toplumdaki rolleri üzerinden ele alınmıştır. Toplum kadına hangi anlamları yüklerse o anlamlar üzerinden gözlem ve değerlendirme oluşturulmaktadır.

Alfred Schutz, Husserl'in felsefesini sosyolojiye uygulamada Weber'in öznel anlayış, anlama kavramını kullanmıştır. Bireyin günlük hayata atfettiğini durumlar Schutz için önemlidir. Schutz için bireylerin ortak bir bilgi stokundan aldıkları kabulleri yani onların dünyayı içindeki benzer şeylerin tiplerinden oluştuğunu düşünmelerini sağlayacak uygun davranışları ile ilgili toplumsal reçetelerini oluşturmalarını sağlayacaktır. Böylece bireylerin dünyayı onlara toplumsal gruplar tarafından verilen tipleştirmeleri kullanarak inşa etmekte olduklarını söyler (Wallace & Wolf, 2020, s. 352). Toplumlar kadınları içinde barındırdığı belli tipler üzerinden şekillendirir. Kadın ise toplumun ona atfettiği tipler doğrultusunda davranışlarını sergilemektedir. Kadının günlük hayattaki davranış modelleri toplumun onun için belirlediği modellerdir. Eğer kadın kendi toplumun belirlediği tiplerin dışında bir davranış sergilerse toplum tarafından ayrımcılığa ve etikete maruz bırakılmaktadır.

2.2.5. Feminist Kuram Üzerinden Kadın

18. yüzyılda aydınlanma dönemi sonrası kadınlar; toplumsal, siyasal, sosyal, hukuki, idari gibi pek çok alanda var olan eşitsizliklere ve toplum içindeki rollerine karşı mücadeleye girişmişlerdir. Feminizm, temelde cinsiyet ayrımcılığına karşı tavır

alan, kamu ve özel olmak kaydıyla bütün alanlarda kadınların maruz kaldığı baskıların ve denetimlerin ortadan kaldırılmasının gerekliliğini savunan ve ataerkil yapılanmaların önüne geçerek kadınların meşru haklarına ulaşmasında mücadele eden yaklaşımdır. 1960'lı yıllarda kadınların ataerkil toplumsal yapının baskısından kurtulması ve özgürleşmesi bağlamındaki hareketlerinden günümüze kadar olan süreçte epistemolojik dönüşümler geçirmiştir. Feminist hareketler, görüldüğü tüm toplumlarda sadece homojen bir yapı göstermemiş, işleve girdiği tüm cemiyet yapısından, ideallerinden ve dinamizminden de etkilenmiştir (Taş, 2016, s. 163).

Feminizmin temel objesi kadındır. Kadının toplumdaki statüsü, kadınların ev içi ve dışındaki rolleri, kadınının ezilmişliği, sömürüsü, cinsiyet farklılıkları, ataerkil toplum yapısı ve erkek egemen iktidar yaklaşımları ve baskıları geniş ölçekte tartışılan konulardır. Söz konusu konuların, geçmişte olduğu gibi günümüzde de tartışılıyor olması, ilgili sorunların devam ediyor olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bu açıdan baktığımızda, feminizmin temel objesi olan kadınlara ilişkin var olan tartışmalar sonucunda feminizm kendi içinde yeni, söylemlerin, eylemlerin, algıların ve kuramsal yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Taş, 2016, s. 164).

Aydınlanma dönemi sonrası başta sanayi devrimi olmak üzere kamusal ve özel alandaki kadın erkek eşitliği mücadelesiyle ortaya çıkan feminist hareketler çoğu kaynaklarda üç dalgaya ayrılmaktadır. Birinci dalga feminist hareket kadının eğitim, mülkiyet ve oy hakkı gibi temel haklarını kapsamaktadır. Birinci dalga feminist hareket içinde kadınların erkekler gibi eşit haklara sahip olması için mücadele edilmiştir. İkinci dalga feminist hareketler kadın bedeninin sömürülmesine karşı çıkmış, kadınların özel alandaki sorunları için çözüm üretmiştir. Üçüncü dalga feminist hareketler ise daha çok farklılıklara vurgu yapmış ve feminist hareketlerin geniş alana yayılması için çalışmalar yapmışlardır. Genel olarak feminist hareketler özel alanın kamusal alandan ayrılarak erkeklerin kamusal hayatta kadınlardan daha çok hak ve özgürlüğe sahip olmalarını, kadınların ise özel alana mecbur bırakılarak ev işi ve annelikle sınırlandırılmalarını eleştirmektedirler. Feminist teoriler kadınların annelik rolünü birçok açıdan değerlendirmişler ve çözüm üretmeye çalışmışlardır (Kutlu, 2020, s. 5).

Marx ve Engels kadın sorununu ekonomik temelli olarak sınıf sorunu ile birlikte ele almıştır. Marx'ın teorisi, marksist feministlere referans olmuştur. Kadının ev emeğinin hiçe sayılması, annelik rolünün getirdiği emek ve aile içi yerindeliği değeri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mahkûm yakınlarının unutulmuş/gizli kurbanlar olarak adlandırılmasının altında yatan birçok neden mevcuttur. Bu nedenlerden ilki; mahkûm yakınlarının sorunlarının sosyal politikalarla ilişkili mekanizmalar ve toplum tarafından çoğunlukla göz ardı edilmesi ve bu kişilerin seslerini duyurmakta zorlanmalarıdır. Hâlbuki suç oranlarının giderek artmakta olduğu günümüz dünyasında, gizli mağdurların pek çok sorunu bulunmaktadır (Çepni, 2016, s. 1).

Suç ve suçluluk konuları her dönem toplumların ilgisini çekmiş ve müdahale edilmeye çalışılmış konulardandır. Birey suç işlediğinde, suçun cezasına göre cezaevine gönderilebilmektedir. Her ne kadar işlenen suçun cezasını kişinin kendisi çekiyormuş gibi görünse de kadın cezaevine girdiğinde de erkek cezaevine girdiğinde de bu suçun bedelini bireylerin çocukları ve ailesi de ödemektedir. Kadının cezaevine girmesinde olduğu gibi, erkeğin cezaevine girmesinin de beraberinde getirdiği pek çok sorun bulunmaktadır. Eşin tutuklanması ve hüküm giymesi aile içinde beklenmedik travmatik bir durum oluşturmaktadır. Eşi cezaevine giren kadın, mahkûmiyet sürecini ailesi ile birlikte deneyimlerken zorlu bir dönemden geçmektedir. Mahkûm aileleri ile ilgili alan yazıları incelendiğinde mahkûmiyet sürecinin aileler üzerindeki etkileri; damgalanma, ifşa etme korkusu, sağlığın bozulması, annenin depresyona girmesi, aile gelirinin azalması, tutuklu eş tarafından talep edilen ihtiyaçlar ya da eş madde bağımlısı ise sorun yaratan istekleri, çocukların bakımı ve yaşam kaliteleri ile ilgili duyulan endişeler olarak özetlenmektedir (Gabel ve Johnston,1995; Grimshaw ve King, 2002; Hennebel vd., 2002 akt. Akgün ve Tezel 2017).

Feminist sosyal politika araştırmacıları her zaman toplumsal cinsiyet eşitliği için mücadele etmişlerdir. Farklı refah rejimleri altında eşitlikçi sosyal politikalar yapabilmek için ve bunu çoğu kişinin yaşam koşullarını göz önünde bulundurarak ele almaktadırlar. Savunmasız sosyal grupların sosyal politikaların yeterliliğini test edebilmesi sırasında bunu yaparken, nedenlerini ve potansiyel çözümlerini araştırmaktadır. Savunmasız sosyal grupların yaşadığı zorluklardan biri de çocuklarını yalnız büyütmek zorunda kalan kadınlardır.

İstanbul ili Esenyurt ilçesinde yaşayan eşi cezaevinde olan kadınların savunmasız durumu araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Bu çalışmanın

bulgularından hareketle, kadının toplumsal sorunlarının çözümlenmesini amaçlayan benzer çalışmalara ve bu sorunlar üzerine çözüm üretebilecek yetkili kurum ve kuruluşlara katkı sağlamaktır.

Araştırma kapsamının bu bölümünde eşi cezaevinde olan kadınların her biri ile birebir uygulanan görüşme formları aracılığıyla ulaşılan bulgulara ve bunlara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Eşi cezaevinde olan kadınların yaşadığı ekonomik, toplumsal ve psikolojik problemlerin sosyoloji penceresinden açığa çıkarılması incelenmiştir. Bu çalışma, anlaşılabilmesi açısından başlıklar halinde kategorize edilmiştir. Araştırma bulgularının değerlendirilmesi yirmi iki başlık halinde sıralanmıştır. Bunlardan üç ana başlık olarak demografik özellikler, evlilik süreci ve cezaevi sürecinde karşılaşılan sorunlar şekildedir; demografik özelliklerin ise kadınların demografik özellikleri ve eşlerinin demografik özellikleri olarak iki alt başlıktan oluşmaktadır. İkinci ana başlık olan evlilik sürecinin, tanışma, evlilik ve boşanma süreçleri diğeri ise çocuk sayısı, ekonomik durum ve yaşam koşulları olarak iki alt başlıktan oluşmaktadır. Üçüncü ana başlık olan cezaevi süreci ve karşılaşılan sorunların, birinci alt başlığında kadınların karşılaştıkları toplumsal sorunlar altında konut/mekan sorunu, sosyal çevreden kaynaklanan sorunlar (etiketlenmesi) ve aile akraba çevresinden kaynaklanan sorunlar; ikinci alt başlığında kadınların karşılaştıkları ekonomik sorunlar ve onların iki alt başlığı olan çalışma hayatında karşılaştıkları sorunlar ve ekonomik ihtiyaçları karşılamada yaşadıkları sorunlar; üçüncü alt başlık çocukların karşılaştıkları sorunlar ve onların iki alt başlığı babanın cezaevine düşmesine çocukların tepkisi, çocukların yetiştirilmesi ile ilgili sorunlar; dördüncü alt başlık olan cezaevi sürecinde oluşan psikolojik sorunlar, onların alt başlığı olan kadınların karşılaştıkları psikolojik sorunlar ve çocukların karşılaştıkları psikolojik sorunlar; beşinci alt başlık olarak karşılaşılan diğer sorunlar ve altıncı alt başlık olan kadınların yaşadıkları sorunları çözme yöntemleri oluşturmaktadır.

3.1. Demografik Özellikleri

Demografik özellikler kapsamında katılımcıların yaş, eğitim durumu, meslek, tespit edilmiştir. Araştırmanın katılımcı grubu toplamda 20 kadından oluşmaktadır. Katılımcı sayısı 20 kişi olmak üzere görüşmeler geçekleştirilmiştir. İstanbul ili Esenyurt ilçesi sınırları içerisinde yaşayan katılımcılar ile gerçekleştirilen görüşmelerde, eşi cezaevinde olan kadın katılımcıların ve eşlerinin demografik özelliklerine yer verilmiştir.

3.1.1. Kadınların Demografik Özellikleri

Araştırmayı kapsayan Esenyurt'ta yaşayan eşi cezaevinde olan kadınların aşağıdaki tabloda, katılımcıların, yaş, eğitim durumu, meslek grubuna yer verilmiştir. Kadın Katılımcılar 'K' şeklinde nitelendirilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Katılımcılar	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek
K1	37	İlkokul mezunu	Ev temizliğine gidiyor
K2	36	İlkokul mezunu	Ev Hanımı
K3	47	İlkokul mezunu	Ev temizliğine gidiyor
K4	33	İlkokul mezunu	Ev temizliğine gidiyor
K5	41	İlkokul mezunu	Yemekhanede çalışıyor
K6	31	Lise mezunu	Ev hanımı
K7	40	İlkokul mezunu	Ev hanımı
K8	35	İlkokul mezunu	Günlük işlerde çalışıyor
K9	43	İlkokul mezunu	Tekstilde çalışıyor
K10	31	Ortaokul mezunu	Ev hanımı
K11	34	İlkokul mezunu	Ev temizliğine gidiyor
K12	37	İlkokul mezunu	Tekstilde çalışıyor
K13	28	İlkokul mezunu	Ev hanımı
K14	36	Ortaokul mezunu	Ev hanımı
K15	39	Ortaokul mezunu	TV Tamircisi
K16	30	Lise mezunu	Tekstilde çalışıyor
K17	33	İlkokul mezunu	Ev Hanımı
K18	45	İlkokul mezunu	Ev Hanımı
K19	48	İlkokul mezunu	Ev Hanımı
K20	26	Ortaokul mezunu	Ev Hanımı

Yukarıdaki tabloda katılımcıların yaşlarının 26 ile 48 arasında değişiklik gösterdiği, katılımcıların toplam yaş ortalaması 36,5 olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında 14 katılımcının ilkokul mezunu olduğu, 4 katılımcının ortaokul mezunu olduğu, katılımcıların 2'sinin lise mezunu olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcıların eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Meslek konusunda ise katılımcılarının 10'unun ev hanımı olduğu, 4 katılımcının ev temizliğine gittiği, 3 katılımcının tekstilde çalıştığı, 1 katılımcının TV tamircisi olduğu, 1 katılımcının yemekhanede çalıştığı diğer 1 katılımcının ise düzensiz günlük işlerde çalıştığını belirtmiştir. Tabloda belirtilen mesleklerde, katılımcı kadınların yaptığı işlerin profesyonel meslek niteliğini taşımadığı görülmektedir. Kadınlar günlük buldukları işlerde çalışmakla birlikte, katılımcılar arasında çalışmayan ev hanımı olan kadınlarda mevcuttur. Kadınların düzenli bir iş hayatının olmadığı ve eğitim seviyelerinin düşük olması sebebi ile profesyonel mesleklerinin olmadığı araştırma bulgularında tespit edilmiştir. Katılımcıların eğitim seviyelerinin düşük olması sebebi ile düzenli işler bulamadıkları için geçim sıkıntısı çektikleri ya da hiç çalışamadıkları araştırma sonucunda ulaşılmıştır.

3.1.2. Eşlerinin Demografik Özellikleri

Aşağıdaki tabloda katılımcıların eşlerinin yaşı, cezaevine girmeden önceki meslekleri ve eğitim durumlarına ait bilgiler mevcuttur.

Tablo 2: Katılımcılarının Eşlerinin Yaşı, Meslekleri ve Eğitim Durumlarına Ait Bulgular

Katılımcılar	Eşlerinin Yaşı	Eşlerinin Mesleği	Eşlerinin Eğitim Durumu
K1	40	Taksici	Ortaokul Mezunu
K2	46	Güvenlik Görevlisi	Lise Mezunu
K3	49	Meslek Yok	İlkokul Mezunu
K4	35	Meslek Yok	Üniversite Terk
K5	43	Restoran Sahibi	İlkokul Mezunu
K6	32	Elektrikçi	İlkokul Mezunu
K7	38	Meslek Yok	İlkokul Mezunu
K8	45	Tekstil İşçisi	İlkokul Mezunu
K9	48	İnşaat İşçisi	İlkokul Mezunu
K10	43	Fabrika İşçisi	Ortaokul Mezunu
K11	39	Temizlik İşçisi	İlkokul Mezunu
K12	31	Meslek Yok	Lise Mezunu
K13	28	Fabrika İşçisi	Lise Mezunu
K14	33	Meslek Yok	İlkokul Mezunu
K15	41	Meslek Yok	Ortaokul Mezunu

K16	37	Meslek Yok	İlkokul Mezunu
K17	39	Fabrika İşçisi	Ortaokul Mezunu
K18	43	Meslek Yok	İlkokul Mezunu
K19	42	Tamirci	Lise Mezunu
K20	36	Muhasebeci	Lise Mezunu

Katılımların 5'inin eşinin lise mezunu olduğu, 10 katılımcının eşinin ilkokul mezunu olduğu, 4 katılımcının eşinin ortaokul mezunu olduğu, 1 katılımcının eşinin üniversite terk bilgisine ulaşılmıştır.

Katılımcıların eşlerinin 8'inin mesleklerinin olmadığı, eşlerden 3'ünün fabrika İşçisi olduğu, 1 katılımcının eşinin taksici olduğu, 1 katılımcının eşinin restoran işlettiği, 1 katılımcının eşinin güvenlik görevlisi olduğu, 1 katılımcının eşinin elektrikçi olduğu, 1 katılımcının eşinin tamirci olduğu, 1 katılımcının eşinin muhasebeci olduğu, 1 katılımcının eşinin temizlik işçisi olduğu, 1 katılımcının eşinin inşaat işçisi olduğu, 1 katılımcının eşinin tekstil işçisi olduğu bilgilerine ulaşılmıştır. Katılımcılarının eşlerinin yaş aralığı 28 ila 49 arasında değişiklik göstermektedir.

Araştırma bulgularında katılımcıların eşlerinin cezaevine girmeden önce eğitim düzeylerinin düşük olduğu ve düzenli mesleklerinin olmadığı bulgusuna ulaşıldı. Kadınların eşlerinin düzenli çalışma koşullarının olmadığı durumlarda ekonomik olarak zorlandıkları tespit edilmiştir.

3.2. Evlilik Süreci

İnsan en temel yaratılış ve varlık özelliği olarak birlikte olma ve birbirini tamamlama arzusu içinde olmaktadır. Beraberlik arzusu cinsel iç güdü ile birlikte kadın ve erkek için hayatın en anlamlı tarafını oluşturmaktadır. Toplumsal gerçeklik karşısında bu arzunun tahmin edilebileceği en meşru zemin ise aile kurmaktan geçmektedir. Toplumlar en eski çağlardan beri varlıklarını idame ettirebilmenin en sağlam yolunu bu meşrulukta bulmuşlardır. Erkek ve kadının birbirlerini tamamlama, bu tamamlamanın günlük hayatın akışı içinde sürdürebilmenin en meşru ortamı aile kurmaktan geçmektedir (Sezal, 2003, s. 146-147).

Evlilik bir erkek ve bir kadının nikah ile hayatlarını birleştirmeleridir. Bu bir sözleşmeyle erkek ve kadın tarafından haklar oluşturularak yapılan içinde kabul gördüğü toplum tarafından da meşru haklara sahip olması ile mümkün kılınmıştır. Evlilik Toplumun o evliliği kabul görmesi ve aile olarak görülmesi için belli

yaptırımların olduğu bir müessesedir. Türkiye'de iki çeşit evlilik biçimi vardır. Birincisi, belediye nikahı ile kanuni olarak kabul gören resmi nikahtır. İkincisi toplum tarafından zorunlu kabul edilen gayri resmi olan hukuken kabul görülmeyen dini nikahtır. Toplumun bazı kesimlerinde resmi nikah formalite olarak görülmekte ve önemsenmemektedir. Kadınların dini nikahlı olup resmi nikahlarının olmaması yine kadını dezavantajlı duruma düşürmektedir. Kadın resmi nikahı olmadığı için kanunen haklarından feragat etmiş konumdadır.

Tablo 3:Katılımcıların Evlenme Biçimine Ait Bulgular

Evlenme Biçimi	**Resmi Evlilik**	**Gayri Resmi Evlilik**
Toplam:20	**14**	**6**

Yukarıdaki tabloda katılımcıların evlenme biçimine ait bulgulara bakıldığında 14 katılımcının resmi evliliklerinin devam ettiği, 6 katılımcının ise gayri resmi (imam nikahlı) evliliklerini sürdürdüğü bilgisine ulaşılmıştır. Kadınların evlilik durumuna ait bilgiler tespit edilmiştir.

3.2.1. Tanışma ve Evlilik Süreçleri

Araştırmanın bu kısmında kadınların eşleri ile tanışma biçimleri ve eşleri ile olan evlilik ve boşanma durumlarına ait bulgular yer almaktadır. Kadınların eşleri ile tanışma biçimleri, aileleri tarafından ya da arkadaşları tarafından olduğu tespit edilmiştir. Kadınların evliliklerinin ailesi tarafından onayladığı, evliliğe zorlandığı ve seçme hakkı tanınmadığı bulgusuna araştırmada ulaşılmıştır. Katılımcıların vermiş oldukları evlilik kararının eğitim ve diğer sosyal haklarını da olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Kadının evlilik süreci, bu evlilik içindeki ilişkileri ve çocuklarının babaları ile olan ilişki durumu araştırmamızın bir diğer konusu olmaktadır.

Kadınların eşleri ile tanışma biçimleri, evlenme biçimleri, evliliklerindeki ilişki durumu, yaşadıkları tecrübeler ve katılımcıların tutumları önemli ölçüde tespit edilmiştir. Katılımcıların bu tutumları ve kendi bakış açıları ve kendi kararları doğrultusunda araştırma verilerinde işlenmiştir.

Katılımcılarının çoğunun eşlerini arkadaş ortamında veya arkadaş vasıtasıyla tanışmış olduğu belirtilirken iki katılımcının kaçarak evlendiği, sonrasında ailelerinin

istediği doğrultusunda olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Kadınların yapmış olduğu evlilik seçimleri her ne kadar kendi seçimi olduğu düşünülse de eşleri tarafından evliliğe zorlandığı ya da kaçırılarak evlendiği görülmektedir.

*"…Eşimle arkadaş ortamında tanıştık. Bir süre görüştükten sonra evlenmek istediğini söyledi. Aileleri tanıştırdık. Sonra evlendik aileler bu süreçte destekçi oldular. Eşim kendisini çok iyi tanıtmıştı ailem çok sevmişti. Evliliğimizin ilk yılları güzeldi. Sonraları eşimin huyu suyu bir tuhaf olmaya başladı bana kötü davranmaya başladı. İşleri yolunda gitmiyordu. Ekonomik olarak zorlanmaya başlamıştık…(**K9**)."*

Katılımcı 9'un eşi ile ailesinin onayını alarak evlendiği fakat evliliğinin mutsuz devam ettiği tespit edilmiştir. Evliliğindeki bu durumu ekonomik şartlarının kötüye gitmekten kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

*"…Eşimle kaçarak evlendik. Çok gençtim 17 yaşındaydım. Ailemin rızası ile nikahımız kıyıldı. Ailem vermek istemedi o yüzden kaçtım. Bana küstüler ama imam nikahlı olarak kalmamı istemedikleri için resmi nikahımızı öyle kıydık. Eşimi çok tanımıyordum aslında cahillik işte. Tanımadığın bir insanla evlilik cesaret değil tamamen cahillik ama o zaman öyle düşemedim. İki çocuğumuz var…(**K10)**"*

"*…Eşim alkol bağımlısı bana şiddet uygulamaktan cezaevinde yatıyor. Eşim olmasa da olur hatta siz onu yok olarak düşünün. Kendisinin bir faydasını görmedim. Çevremden dolayı boşanamıyorum. Sürekli şiddet uyguluyordu. Sorumsuz bir adam. Bir yıldır cezaevinde. O olmadan daha mutluyuz...***(K3)"**. Katılımcı kadının, eşinin ailesine olan ilişkisinin kötü olduğunu, cezaevine girmesinin kendisi ve çocukları için daha mutluluk verici olduğu tespit edilmiştir.

Katılımcı 10'un aşağıdaki açıklamasında çocuk yaşta evliliğinin vermiş olduğu pişmanlıktan bahsederken eşinin çocukları ile olan ilişkisinin çok iyi olduğu, eşini bu konuda desteklediği görülmektedir.

*"…Eşim evine çocuklarına karşı iyi bir babaydı. Çocukları görüşmeye götürüyorum. Çocuklarım küçük olduğu için çok olayları anlamadılar. Onlara yansıtmak istemiyorum. Eşimle boşanmayı düşünmüyorum onu seviyorum çıkmasını bekleyeceğim…(**K10)***

*"…İkinci evliliğim bir boşluktaydım. Arkadaşım tanıştırdı. Çocuklarla iletişimi iyiydi fakat benimle çok zordu. Basit şeylerden kavga çıkarıyordu. Mesela fiş neden prize takılı değil deyip kavga çıkarıyordu…(**K5**)"*

Katılımcı 5'in ikinci evliliği olmasına rağmen eşinin çocuklarla olan ilişkisinin iyi olduğu fakat eşi ile olan iletişimin kötü olmasından yakındığı görülmektedir. Kimi katılımcılarının eşleri ile evlilikleri sürecinde kendilerini desteklediği görülmektedir.

"*…19 yıldır evliyiz. Eşim ruhsatsız silah bulundurma suçundan 2 aydır içerde henüz cezası sonuçlanmadı. Bana ve çocuklarıma çok iyi bir babaydı ilk defa böyle bir şey başımıza geliyor. Severek evlendik. Ailesi elinden geldikçe destek oluyor. Boşanmayı düşünmüyorum…(***K2***)*"

K2'nin eşi ile problemlerinin olmadığı evlilik sürecinde baba olarak ve eş olarak sorumluluklarını üstlendiği ve eşinin ailesi tarafından destek gördüğünü ifade etmektedir.

*"…lise mezunuyum. Üniversiteye hazırlanacaktım. Eşimle o zamanlar sevgiliydik. Bir gün görüşmek için beni çağırdığında sonra beni kaçırdı. Evlendik çocuklarımız oldu. Üniversite kaldı tabi devamı gelmedi. Çocuk, ev işleri, geçim derdi derken bu şartlarda nasıl üniversiteye hazırlanayım?..." **(K6).***

K6'nın sevgilisi ile görüşmek için buluştuğu yerden kaçırıldığını bahsederken kadının evlilik kararını aslında eşinin (-o zamanki sevgilisi-) almış olduğu görülmektedir. Kadının kendi evliliğine söz hakkının tanınmadığı ve eğitim hakkının da elinden alındığı araştırma içinde görülmüştür.

Bazı katılımcı kadınların, evlilik tercihlerini yaparken içinde bulunduğu koşullardan kurtulmak için yaptığı tespit edilmiştir. Kadınların bu evlilik tercihleri başka bir olumsuzluğu da beraberinde getirdiği görülmüştür. Kadının babaevinden kaçmak istemesi, çocuk yaşta yapılan evliliklere sebep olduğu tespit edilmiştir. Bu yapılan erken evlilikler kadının eğitim hayatını da olumsuz etki etmektedir.

" *...Ben Gevaş'da doğdum. Kız çocukları benim doğduğum bölgede okumazdı. Babam bizi okutmadı. Okumadım biraz büyüyünce kızların evlenmekten başka yapacağı bir şey kalmıyor. Eşimle severek evlendik. Ailem istemedi. Ne bekliyorlardı ki. Bana ne verdiler ki. Okutmadın elbet evlenecektim. Kendi istedikleri ile evlendiremedikleri için*

beni reddettiler. Okusaydım belki çok farklı olacaktı ama öyle bir şansım olmadı…" **(K1).**

Yukarıdaki K1'in kızlar için okumanın önemli olduğu vurgusunu yaparken, okumaktan başka çaresinin olmadığını okumadığı için evlendiğini, evlilikten başka yapılabilecek bir şeyin olmadığı çaresizliğini belirtmiştir. Katılımcı Van ili Gevaş ilçesi doğumlu olduğu orada büyüdüğü ve bu yörenin kız çocuklarını okutulmasında aile desteğinin olmadığı derinlemesine mülakatta belirtilmiştir. Katılımcının doğduğu bölgede (Van/Gevaş) "ya okuyacaktı ya evlenecekti" başka seçenek tanınmadığından bahsederken eğitimi seçenek arasında bir kurtarıcı olarak gördükleri tespit edilmiştir.

Bazı katılımcıların aileleri tarafından eğitimine devam edemediğini bazı katılımcıların ise eşi ve diğer nedenlerden dolayı eğitimini tamamlayamadığı görülmektedir.

"…İlkokul mezunuyum. Onu bile zar zor okudum. Ailem okumamı istemiyordu…" ***(K7).***

…İkinci evliliğim. Başında bir erkek olsun dedi arkadaşlarım, onların aracılığı ile tanıştık… ***(K5).***

K5'in ikinci evliliği olduğuna vurgu yapması, eşini tam olarak tanımadığını, arkadaşlarının vasıtası ile tanıştığına değinmiştir. Katılımcı ikinci evliliğini sosyal çevresinin etkisi ile kendini erkek olmadan koruyamayacağı ya da geçinemeyeceği toplumsal algı çerçevesinde yaptığı araştırma çerçevesi içindedir. Ataerkil toplumların diğer sorunu kadının yalnız olarak yaşamını sürdüremeyeceği düşüncesidir. Toplumlar içinde kadının algısı ve toplumdaki varlığı değişiklik göstermektedir. Ataerkil toplumlarda kadının var olabilmesinin arka planında erkeğin varlığı yatmaktadır.

*"…Ailem beni okula göndermedi. Kızların okumasını istemiyorlardı. Ben çok istedim ama evlendikten sonra çocuk olunca artık üzerine gitmedim. Çok pişmanım keşke daha erken fark etseydim. Şimdi en azından liseyi bitirirdim. Kimse iş bile vermek istemiyor. Çok zor bir hayatın içine düştüm..."****(K8).***

Katılımcıların genel görüşü yapmış oldukları evliliklerinin eğitim hayatını olumsuz etkilediği ev sorumluluğunun altında ezildiklerini başka çözüm bulamadıkları belirtildi. Erken yaşta evlenmenin, sorumluluk bilincinin henüz gelişmediği dönemde

karar verilen evliliklerinin sorumluluklarının da ağır geldiği katılımcıların ortak görüşleri arasındadır. Evlendikten sonra eşlerinin de eğitimlerini desteklemedikleri ve eğitimlerini devam etmediği araştırma içinde tespit edilmiştir.

3.2.2. Kadının Boşanma Durumu

Araştırmada katılımcıların eşinin cezaevine girme sürecinden sonra gelişen boşanma durumları olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Evlilik Durumuna Ait Bulgular

	Katılımcı Sayısı
Evli	17
Boşanma Aşamasında	3
Toplam	20

Yukarıdaki tabloda katılımcıların 17'sinin evliliklerinin devam ettiği, 3 katılımcının ise boşanma süreçlerinin devam ettiği bilgisine varılmıştır.

3.2.2.1. Geleneksel Toplumlarda Boşanmış Kadın

Geleneksel toplumlarda boşanmış kadın olmak damgalanmaktır. Boşanmış kadın, toplumun kadına bakışında sosyal dışlanmanın dışında başka sorunlarla da baş etmek zorundadır. Kadının medeni durumunun dul statüsüne geçişinde ataerkil toplumların ondan beklentileri değişiklik göstermektedir. Toplumun evli kadından beklentileri ile boşanmış/dul kadından beklentileri farklılık göstermektedir. Evli kadının toplum gözünde ailesini bir arada tutması takdir edilmektedir. Boşanmış kadının toplum gözünde aile birliğini koruyamayan kadın olarak görülmektedir.

Kadınların, eşlerinin cezaevine girmesi ile birlikte boşanma konusunda kadınların farklı görüşleri olduğu bulgular arasında belirtilmiştir.

"...Çocuklarımın böyle bir ortamda büyümesini ben de istemiyorum ama boşanmayı düşünmüyorum. Ailem şimdi yine destek oluyor boşanıp beş çocukla nereye gideceğim ne yapacağım bu da benim kaderimmiş deyip çekiyorum..." **(K7).**

Yukarıda K7'nin eşi ile evlilik birliğini devam ettirmek istememesine rağmen ailesinden almış olduğu desteğin kesileceğinin korkusunu yaşaması, ailesinin boşanmayı kabul etmeyeceği ve ailesi tarafından reddedileceği korkusu sebebi ile

evliliğini devam ettirdiği tespit edilmiştir. Kadının kendi evliliğinde ailesinin söz hakkı olduğu ve bu durumu kader olarak inanması ve bu şekilde kabul etmesi içinde bulunduğu çaresizliği göstermektedir. Ailesinin desteğini kaybetmemek için içinde bulundu durumu kabullendiği tespit edilmiştir.

"*...Mecbur çocuklarım da ben de katlanıyoruz. Boşanmayı düşünmüyorum. Cezaevinde ne kadar ceza alacak bilmiyorum o yüzden şuan için öyle bir karar almadım…*" **(K9).**

K9'un aslında boşanma durumunu eşinin cezasının kesinleşmesine ve hayatını ona göre şekillendirmesine bağlı olduğunu görülmektedir. Bu durumu kendi istediği için değil çocuklarının olmasından ötürü boşanmayı istemediğini sonucuna varılmıştır. Eşinin alacağı cezanın kesinliği kadının boşanma durumunu etki edeceği bulgularda tespit edilmiştir.

"*...Eşimle boşanmayı düşünmüyorum onu seviyorum çıkmasını bekleyeceğim…*" **(K10).**

K10'un eşi ile severek evlendiği ve boşanmak istemediğini belirtirken bazı katılımcıların ise eşleri ile boşanmak istediği fakat sosyal çevre baskısından çekindiği için boşanamadığı tespit edilmiştir.

"...Eşimden boşanmak istiyorum. Ama bir yandan da korkuyorum. Bu benim ikinci evliliğim boşluktaydım arkadaşım tanıştırdı. İlk evliliğimden boşandıktan sonra ailem beni kabul etmedi. Sosyal çevremde farklı bakmaya başladı. Dul olunca insanlar farklı gözle bakmaya başlıyor. İkinci evliliğimi bu baskılardan kurtulmak için yaptım. Boşanmayı istesem de ikinci kez boşanmayı göze alamıyorum…" **(K5).**

K5'in iki evlilik yaptığını fakat ikinci evlilik yaparken yanlış karar vererek yaptığını açıklamıştır. Vermiş olduğu kararın pişmanlığını yaşarken tekrar boşanma sürecine girmesi onu korktuğunu yeniden toplum tarafından nasıl algılanacağı endişesi yaşamasına sebep olacaktır. Bu sebeple boşanmak istemesine karşın yine de boşanmaktan korktuğunu belirtmiştir. Boşanmış kadınlar için ikinci evlilik yapmak farklı bir çözüm bulma yoludur. Bu durum ataerkil toplumlarda kadının ikinci evliliğinin kabul görmesi o kadar kolay olmamaktadır. Boşanmış bir erkeğin ikinci evliliği yapması toplum tarafından kabul görürken, boşanmış kadının ikinci evliliğini

yapması toplum tarafından kabul görmesi daha zor olmaktadır. Boşanmış kadınlar, ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarla yüzleşmek zorunda kalmaktadır.

Araştırmada bazı katılımcıların eşlerinin cezaevine girmesi ve eşlerinin kendilerine karşı davranışlarından hoşnut olmamasına rağmen boşanmayı isteseler de yine de boşanmayı düşünmemektedir. Bu katılımcıda kaygı durumuna sebep olmaktadır. Boşandığında ailesi tarafından reddedileceğini ya da yok sayılacağını, ailesinin desteğini göremeyeceği endişesi yaratmaktadır. Kadının evlenmesinde ailesinin söz hakkı olduğu gibi boşanmasında da ailesinin söz hakkı olduğu tespit edilmiştir.

3.2.2. Çocuk Sayısı Ekonomik Durum ve Yaşam Koşulları

Araştırmada dikkat çeken diğer konu ise katılımcılarının aile planlaması ile ilgili bilgisizlikleri söz konusudur. Eşi cezaevine girmeden önceki yaşamında da ekonomik olarak zorluk çektiği fakat çocuk sahibi olma konusunda önlem alınmadığı görülmektedir. Çocukların eğitim, barınma, giyim vb. giderleri karşılamada sıkıntı yaşadığı anlatan katılımcının aynı zamanda tekrar çocuk sahibi olması konusunda çelişkili bir durum söz konusudur.

Aşağıdaki tabloda araştırmanın katılımcı grubunun sosyal ve ekonomik sorunlarını etkilediği düşülerek çocuklarının yaş, cinsiyet bilgisine yer verilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Çocuklarının Yaşlarına ve Cinsiyetlerine Ait Bulgular

Katılımcı	Çocuk Sayısı	1.Çocuk cinsiyet ve yaşı	2.Çocuk cinsiyet ve yaş	3.Çocuk cinsiyet ve yaş	4.Çocuk cinsiyet ve yaş	5.Çocuk cinsiyet ve yaş
K1	1	E, 8	-	-	-	-
K2	3	K, 17	E, 15	K, 2	-	-
K3	3	E, 23	K, 13	K, 12	-	-
K4	1	K, 11	-	-	-	-
K5	2	K, 9	E, 8	-	-	-
K6	3	E, 10	K, 8	K, 5	-	-
K7	5	E, 15	E, 13	E, 13	E, 12	E,3
K8	4	E, 16	K, 10	E, 7	E, 5	-
K9	2	K, 18	E, 14	-	-	-

K10	**2**	**E, 9**	**K, 1**	**-**	**-**	**-**
K11	**3**	**K, 18**	**K, 10**	**E, 3**	**-**	**-**
K12	**1**	**E, 4**	**-**	**-**	**-**	**-**
K13	**1**	**E, 3**	**-**	**-**	**-**	**-**
K14	**1**	**E, 8**	**-**	**-**	**-**	**-**
K15	**2**	**K, 7**	**E, 6**	**-**	**-**	**-**
K16	**1**	**K, 5**	**-**	**-**	**-**	**-**
K17	**1**	**K, 5**	**-**	**-**	**-**	**-**
K18	**1**	**E, 16**	**-**	**-**	**-**	**-**
K19	**2**	**K, 4**	**K,2**	**-**	**-**	**-**
K20	**3**	**E, 15**	**E, 9**	**E, 5**	**-**	**-**
TOPLAM 20	42					

Araştırmada katılımcıların 15 yaş altı çocuklardan 15'inin kız çocuğu ve 18'inin erkek çocuğu olduğu görülmüştür. Katılımcıların 15 yaş ve üzeri çocukların 6'sının erkek çocuk olduğu, 15 yaş ve üzeri çocukların 3'ünün kız çocuk olduğu bilgisine yer verilmektedir. Katılımcıların toplam çocuk sayısı 42'dir. "E" harfi ile erkek çocuk ve "K" harfi ile Kız çocuk belirtilmiştir.

Araştırma içinde katılımcıların çocuklarının yaşları ve cinsiyetlerinin bulgularına erişilmesindeki sebep çocukların çalışma/çalışmama durumunu araştırma için önem arz etmesidir. Araştırmada çocukların yaşlarının -15 yaş ve +15 yaş olarak alınmasındaki sebep ise çocukların çalışma yaşamı ve eğitim durumlarının bir arada tespit edilmesidir.

"… eşim cezaevine girmeden öncede sorumsuz biriydi. Düzenli işe gitmezdi. Günlük çalışır, çalıştığını kendine yerdi. Ben ara sıra günlük işlere giderdim öyle karşılardım…" ***(K7).***

K7'nin beş çocuğu var ve çocuklarının geleceği için aynı zamanda endişe duyuyor. Eşinin sorumsuzluğuna karşın yine de çocuk sahibi olma konusunda çeşitli önlemler almayı düşünmemiş. Kadının doğurganlığı, kültürel olarak kadının toplumda yer edinme arzusunu oluşturmaktadır. Evli kadınsan ve çocuğun varsa aile içinde daha çok söz hakkına sahipsindir. Kadının bulunduğu toplumda varlığı sürdürebilmesi için

çeşitli durumlar söz konusudur. Kadının doğurganlığı bu yapılardan biridir. Eğer topluma bir çocuk verirsen toplumda kendine yer açmış olacaksın. Araştırma bulgularında ekonomik olarak her ne kadar zorluk yaşansa da kadının çocuk sahibi olması bulunduğu kültürde varlığını koruması olduğu geleneksel kültürün etkileri olduğu tespit edilmiştir.

3.3. Cezaevi Süreci ve Karşılaşılan Sorunlar

Tablo 13'te katılımcıların eşlerinin cezaevi süreleri ve cezaevine giriş sebepleri anlatılmaktadır. 8 katılımcının eşlerinin mahkeme süreci devam ederken cezalarının kesinleşmediği görülmektedir. 12 katılımcının eşlerinin hapis cezası kesinleşmiş olarak görülmektedir. Eşlerinin cezası belirlenen kadınlar, eşinin ceza süresince yaşam koşulları için yeni yollar çözümlemekteyken, cezası netleşmeyen mahkeme süreci devam eden kadınların ne yapacakları konusunda kararsızlıkları mevcuttur. Kimi kadınların eşinin davasının kesinleşmesine rağmen eşini suçlu olarak görmemekteyken kimi katılımcılar eşinin cezasını kabul görmektedir.

Tablo 6:Katılımcılarının Eşlerinin İşlediği Suç Türü ve Ceza Süreleri

Katılımcılar	Eşinin işlediği suç türü	Eşinin ne kadar süre ile cezaevinde olduğu	Eşinin aldığı toplam ceza
K1	Alkollü Araç Kullanmaktan Ölüme Sebebiyet Vermek	3 Yıl	16 Yıl
K2	Ruhsatsız Silah Bulundurma Suçundan	2 Ay	Mahkeme Süreci Devam Etmektedir.
K3	Eşine Şiddet Uygulamaktan	1 Yıl	Mahkeme Süreci Devam Etmektedir
K4	Mülteci Kaçakçılığı Suçundan	3 Ay	2 Yıl 6 Ay
K5	Madde Satıcılığından	3 Yıl	15 Yıl
K6	Adam Öldürmeye Teşebbüsten	6 Yıl	8 Yıl
K7	Hırsızlık	7 Ay	3 Yıl
K8	İcradan Dolayı Cezaevinde	1 Ay	6 Ay
K9	Adam Yaralanma	5 Ay	Mahkeme Süreci Devam Etmektedir
K10	Sigara Kaçakçılığı Suçundan	3 Ay	Mahkeme Süreci Devam etmektedir
K11	Adam Yaralama Suçundan	4 Ay	Mahkeme Süreci Devam etmektedir.
K12	Tasarlayarak Adam Öldürme	9 Ay	Mahkeme Süreci Devam Etmektedir
K13	Darp Etme Suçundan	6 Ay	2 Yıl

K14	Borcunu ödeyemediğinden	2 ay	1 yıl
K15	Madde kullanımı ve satıcılığından	11 ay	15 yıl
K16	Madde satıcılığından	3 ay	Mahkeme süreci devam ediyor
K17	Hırsızlık ve darp suçundan	4 ay	7 yıl 8 ay
K18	Darp suçundan	1 ay	Mahkeme süreci devam etmektedir.
K19	Hırsızlık suçundan	7 ay	1 yıl 3 ay
K20	Evrakta sahtecilik suçundan	5 ay	1 yıl 1 ay

Yukarıdaki tabloya bakıldığında üç katılımcının eşlerinin adam öldürmeye teşebbüs ve tasarlayarak adam öldürme suçları ile ilgili ceza aldığı, bir katılımcının eşi alkollü araç kullanmaktan ölüme sebebiyet verme suçlarından, üç katılımcının eşleri madde satıcılığı ve kullanımı suçları ile ilgili olduğu, altı katılımcının eşlerinin hırsızlık ve darp suçları (eşe uygulanan şiddette darp suçu içinde yer almaktadır) ile ilgili ceza aldığı, üç katılımcının eşlerinin adam yaralama suçu ile ilgili ceza aldıkları, iki katılımcının eşinin borcunu ödemediği suçları ile ilgili, bir katılımcının evrakta sahtecilik suçu ile ilgili ceza aldığı, iki katılımcının eşlerinin kaçakçılık suçları ile ilgili ceza aldığı, bir katılımcının eşinin ruhsatsız silah bulundurma suçları ile ilgili ceza aldığı araştırma bulguları içinde yer almaktadır.

Katılımcıların eşlerinin hüküm sürelerinin 6 ay ila 16 yıl arasında olmaktadır. Sekiz katılımcının eşlerinin mahkeme sürecinin devam ettiği henüz ceza alma sürelerinin belirlenmediği ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların eşlerinin cezaevinde olma süreleri 1 ay ila 6 yıl arasında değişiklik göstermektedir. Katılımcıların eşlerinin cezaevinde olma nedenlerinin arkadaş kurbanı, çevresel ve ekonomik faktörlerden kaynaklandığı düşüncesi bulgular arasında tespit edilmiştir.

*"…Eşim taksicilik yapıyordu, yedi yıldır evliyiz. Severek evlendik. Eşim alkollü araç kullanmak ve ölüme sebebiyetten 16 yıl ceza aldı. 3 yıldır içerde. Ekonomimiz iyiydi ben de çalışıyordum. Sabrediyorum Allah'tan geldi diyorum…(**K1**)"*

K1'in eşinin ceza alma nedeninde eşinin kurallara uymadığı yönündeki kabullenişinin olmadığı kaza yapmasının sebebinin kader olduğuna inandığı, durumu kabullenmediği ortaya çıkmıştır.

"*…19 yıldır evliyiz. Eşim ruhsatsız silah bulundurma suçundan 2 aydır içerde henüz cezası sonuçlanmadı. Bana ve çocuklarıma çok iyi bir babaydı ilk defa böyle bir şey başımıza geliyor…(**K2**)"*

*" …Eşim alkol bağımlısı bana şiddet uygulamaktan cezaevinde yatıyor. Eşim olmasa da olur hatta siz onu yok olarak düşünün. Kendisinin bir faydasını görmedim...(**K3**)"*

K3, eşinin sorumsuzluğunu ve cezaevine girmeden önceki zamanda da eşinin ailesine katkısını görmediğini belirtmiştir. Katılımcı eşinin cezaevine girmesi ile yaşamında bir etkisi olmadığı ortaya çıkmıştır.

*"…12 yıllık evliyim. Eşim mülteci Kaçakçılık suçundan üç aydır içerde 2 yıl 6 ay hapis cezası var. Davası devam ediyor…(**K4**)"*

*"…Eşim ağabeyinin yanında satıcılık yaptığı için yakalanmış. Uyuşturucu satıcılığından 15 yıl aldı. Bilmiyordum böyle bir insan olduğunu. Ben ne bilirim uyuşturucu, ömrümde görmedim.**(K5)**"*

*"…Eşim 7 aydır cezaevinde daha 3 yıl daha var. Arkadaşları ile girdiği bir kavgadan içerde…**(K7)**"*

*"…Eşim tekstilde gündelik işlere gidiyordu. Eşim icradan dolayı cezaevine girdi 6 ay cezası var 1 aydır içerde. 6 ay nasıl geçecek bizim için bilmiyorum çok zorlanıyorum…(**K8**)"*

K8'in eşinin cezaevine girmeden önce çalışıyor olması, kadının çalışmıyor olması ise kadının, eşinin gelir durumuna bağımlı olduğunu görülmektedir.

*"…Eşim adam yaralamadan 5 aydır cezaevinde mahkeme süreci devam ettiği için henüz cezası kesinleşmedi…(**K9**)"*

"…Kaynımla ortak küçük bir yer açtı. İşleri çok iyiydi. Sigara kaçakçılığı da yapıyormuş. Bir gün baskın yedi. Kaynımla beraber tutuklandılar. Üç aydır

*cezaevinde mahkeme süreci devam ediyor. Düzenli bir işi vardı keşke bu işlere bulaşmasaydı…(**K10**)"*

K10'un 'kaynım' olarak bahsettiği eşinin erkek kardeşidir. Eşinin düzenli giden bir işinin olması ve işine gayrimeşru işlerin karıştırmasından şikayet etmektedir.

*"…Eşim adam yaralama suçundan içerde, arkadaşları ile kavgaya karışmış, bize de her şeyini anlatmaz. Neden kavga ettiler hiç açıklamadı. Mağdur olan biz olduk. Mahkeme hala devam ediyor daha ne kadar sürecek bilmiyorum…(**K11**)"*

Katılımcı11'in bahsettiği mağduriyet eşi değil kendisi olduğudur. Eşinin cezaevine girmesi katılımcının geçim düzeyini daha da düşürmüş olması sebebi ile kadının eşinin ceza alması mahkeme sürecindeki belirsizlik içinde bulunduğu durumu mağdur olan taraf olarak kendisini görmesi bulgular arasında tespit edilmiştir.

*"…Eşimle eskiden gelen husumetleri varmış. Eşim öldürmeseydi o eşimi öldürecekti. Keşke böyle olmasaydı. Ama kader işte kaçamadık, olmadı. 9 aydır cezaevinde. Hala mahkemesi devam ediyor. Belki de ömür boyu hapis yatacak bilmiyorum…(**K12**)"*

*"…Eşim darp etme suçundan içerde 2 yıl ceza aldı. Her şeye çok öfkeleniyor kocam, kavgaya karışmış, boşu boşuna başını yaktı. Bizi de yaktı kendini de…(**K13**)"*

"*… Borcunu ödeyemediğinden cezaevinde eşim, uzun zamandır düzenli iş bulamıyordu sürekli sağa sola borcumuz vardı. Hala var. Nasıl ödesin ki iş yok güç yok. 2 yıl ceza aldı. Şimdi 2 yıl biz ne yapacağız nasıl geçecek o iki yıl…(**K14**)"*

Katılımcı14'ün eşinin ekonomik ve işsizlikten dolayı ceza aldığı, kadının ise eşinin cezaevi sürecinin içinde tekrar bir ekonomik sıkıntının içinde düştüğü tespit edilmiştir. Eşinin ceza aldığı iki yıllık süreyi nasıl atlatacağı konusunda tereddütleri olduğu bulgular arasındadır.

*"… Madde kullanımı ve satıcılığından 15 yıl ceza aldı. Daha farklı suçları da varmış. Bize çok çektirdi biraz da kendi çeksin…(**K15**)"*

Katılımcı 15' in eşinin işlediği suçların dışında almış olduğu cezanın kendilerine karşı da işlediği suçların karşılığı olarak görmektedir. Kadının eşinin cezaevine girmesindeki bir memnuniyet söz konusudur. Eşine karşı kendisini savunamıyor

olması ve kadının eşi tarafından şiddet görmesi, ekonomik sıkıntı yaşaması ve eşinin ailesine olan sorumsuzluğunun cezasını çektiği yönündeki memnuniyet ortaya çıkmıştır.

*"…Eşim madde satıcılığından 3 aydır cezaevinde mahkemesi hala devam ediyor. Daha ne kadar ceza alır bilmiyorum…(**K16)**"*

*"… Eşim hırsızlık ve darp suçundan cezaevinde eşim. 7 yıldan fazla cezası var…(**K17**)"*

*"… Kocam darp suçundan 1 aydır içerde. Mahkemesi devam ediyor. Arkadaş ortamında oldu ne olduysa…(**K18)**"*

*"… hırsızlık suçundan ceza aldı. Kocama iftira attılar. 1 yıl 3 ay ceza aldı…(**K19)**"*

Katılımcı 18 ve Katılımcı 19'da olduğu gibi, katılımcılarının eşlerinin işlemiş oldukları suçlarının kimi katılımcılar tarafından kabul edilmeyip, suçun kaynağının başkalarından kaynaklandığını düşünmektedirler. Katılımcıların eşlerinin işlediği suçu eşinin çevresinden etkilenerek yaptığını düşünmesi, eşinin sosyal çevresinden olumsuz olarak etkilenmesinden kaynaklandığıdır. Katılımcılar için suçu kimin işlediğinden ziyade eşinin suça teşvik edildiği yönündedir.

*"…Eşim iş yerinde birkaç evrak eksikliğinden evrakta sahtecilik suçu olarak ceza aldı. 5 aydır cezaevinde. 1 yıl 1 ay cezaevinde yatacak…(**K20**)"*

Kimi katılımcılar eşinin cezasını kolay kabul ettikleri görülürken kimi katılımcılar görüşme sırasında eşinin cezası ile ilgili cevapları inkâr niteliğinde reddetmektedir.

3.3.1. Kadınların Karşılaştıkları Toplumsal Sorunlar

3.3.1.1. Konut/Mekân Sorunu

Katılımcıların eşinin cezaevine girmesi ile birlikte ortaya çıkan diğer sorun barınma durumudur. Kadınların konut durumunun kira olduğu durumlarda öncelikli olarak kira giderlerinin karşılanmasında kadını ekonomik olarak zora sokmaktadır. Kira bedelinin ödenemediği durumlarda yaşadıkları konutu değiştirme çabasına gidilmiştir.

Araştırma bulgularında kadınlar çocuklarının ihtiyaçlarından önce kira bedelini öncelikli tutmaktadırlar. Kiranın ödenemediği durumlarda ailelerinin yanında taşınarak kalabalık aile düzenini tercih etmişlerdir.

Tablo 7: Katılımcıların Yaşadığı Konutun Kime Ait Olduğuna Dair Bulgular

Konutun Ait Olduğu	Katılımcı Sayısı
Kiralık Ev	**13**
Ev Sahibi	**2**
Eşinin veya kendi Ailesine Ait	**5**
Toplam	**20**

Yukarıdaki tabloda katılımcıların yaşadığı konutun kime ait olduğuna dair bilgiye toplam katılımcı sayısı bilgisine ulaşılmıştır.

Görüşme formunda katılımcıların vermiş olduğu bilgilere göre sosyo-ekonomik durumu zorlayan en önemli unsur barınma problemi olduğu ortaya çıkmıştır. Kadının kendi evi olması ona daha refah ve umut dolu bir yaşantı vermektedir. Fakat kendi evi olmayan, kirada olan kadınların çoğu sosyal desteklerle geçimini sağlamaktadır.

Tablo 8: Katılımcıların Yaşadığı Mahalleye Ait Bulgular

Yaşadığı mahalleler	Katılımcı sayısı
İncirtepe Mahallesi	6
Selahattin Eyyübi Mahallesi	5
Pınar mahallesi	3
Yunus emre Mahallesi	4
Atatürk Mahallesi	2
Toplam	**20**

Katılımcıların İstanbul ili Esenyurt ilçesinin mahallelerine göre dağılımı tabloda şu şekilde yer almaktadır. Katılımcıların 6'sının İncirtepe Mahallesinde, 5'nin Selahaddin Eyyübi Mahallesinde, 3'nün Pınar Mahallesinde, 4'nün Yunus Emre Mahallesinde, 2'sinin Atatürk Mahallesinde yaşadığı bilgisine ulaşılmıştır. Katılımcıların yaşadıkları mahalle seçimleri eşinin cezaevine girmesi ile birlikte değişiklik göstermektedir. Katılımcıların eşinin cezaevi durumundan dolayı

bulunduğu mahallede etiketlenmemek için yeni mahalleye taşınmayı tercih etmişlerdir.

"... eşim madde kullanımı ve satıcılığından ceza aldığı için bulunduğum mahalleden taşınmayı düşünüyorum. Çünkü iki tane çocuğum var. Onlar ilkokula gidiyorlar yarın bir gün babalarının durumu hapse girme sebebi ortaya çıkınca okulda dışlansınlar istemiyorum. Kaç yıldır bu İncirtepe mahallesinde yaşıyoruz. Komşularım, herkes bizi tanıyor . Kocamın durumunu biliyorlar. Çocuklarımın babaları yüzünden psikolojisi bozulsun istemiyorum…" ***(K15).***

Bazı katılımcılar kira ve diğer giderleri ödemekte zorluk yaşadıkları için bulundukları mahalleden ailelerinin bulunduğu mahalleye taşındıkları ya da taşınmayı düşündükleri araştırma bulguları içinde tespit edilmiştir.

"...kocam borcunu ödeyemediği için cezaevine girdi. Benim gelirim zaten yok. Bir çocuğumla birlikte kayınpederin evine sığındık. Başka gidecek bir yerim yok. Bizde baba evine geri dönülmez. Kendi babamlar destek olmaya çalıştılar ama onların da elinde yok…" ***(K14).***

"...Kazandığım para bizim mutfak masrafımıza bile yetmiyor onu da yarı aç yarı tok geçiniyoruz. Kiramı ödeyemiyorum. Keşke evim olsaydı. O zaman en azından ev sahibi ne zaman kapının önüne koyacak diye düşünmezdim. Genç kadınım 35 yaşındayım ama sanki 45-50 dersin. Eşimin ailesinin haberi var olanlardan onlar yardım ediyorlar. Yoksa dört çocukla çok zor bir ekmek bile kaç para olmuş. ...(K8)"

Bu örnekte katılımcı kadının ekonomik sorunu en çok evinin olmaması zorladığı dezavantajlı durumu göstermektedir.

*"...Eşim cezaevine girmeden geçimimiz çok iyiydi şimdi üç aydır çok zorlanıyoruz. Bebeğim var onun masrafları daha çok oluyor. Diğer kayınlarım yardım ediyorlar. Bazen bezini mamasını evin faturalarını giderlerini onlar karşılıyor. Ev eşimin ailesinin binası o yüzden sıkıntı olmuyor. Eşim içeri girdiğinden beri beni zorlayan sosyal hayatım oldu…(**K10**)"*

Yukarıdaki örnekte katılımcı kadın, kaldığı evin eşinin ailesine ait olmasından kira ya da barınma giderinin olmaması açısından avantajlı olmasından bahsediyor. Kira ve barınma dışındaki giderlerin kadın katılımcıyı zorladığından bahsetmektedir.

Katılımcıların ortak noktası barınma probleminin olmadığı durumlarda daha refah içinde olduğu tespit edilmiştir.

3.3.1.2. Sosyal Çevreden Kaynaklanan Sorunlar(Etiketlenmesi)

Görsellikten faydalanma hususunda oldukça maharetli olan Yunanlılar, işaret edilen kişinin ahlaki statüsünde olağan dışı ve kötü ne varsa ifşa etmeye yönelik bedensel işaretleri kasteden "damga" terimini aslen ilk kullananlardır. Bu işaretler bedene kazılır ya da yakılır ve taşıyıcının bir köle, suçlu veya hain olduğunun kanıtı olurdu. Böylece merasimle kirletilmiş, lekelenmiş olan söz konusu kişi, özellikle kamusal yerlerde kaçınılması gereken biri durumuna düşerdi. Sonrasında, Hristiyanlık döneminde terime iki anlam katmanı daha eklendi: Bunlardan ilki, cildin üzerinde patlamış tomurcuk benzeri yaralar şeklinde tezahür ettiği düşünülen, Tanrı'nın merhametinin bedensel işaretlerine gönderme yapıyordu; ikinci anlam katmanı ise, ilkindeki dini göndermeden esinlenen tıbbi bir gönderme olarak fiziki bozuklukların bedensel işaretlerine atıfta bulunuyordu. Bu terim (damga), günümüzde genellikle asıl semantik köküne benzer bir anlamda kullanılsa da gözden düşmenin bedensel belirtisinden ziyade gözden düşmenin bizatihi kendisi için kullanılır (Goffman, 2014, s. 29).

"Damgalanan kişi zamanla kendisini gizlemek istemekte, eve kapanmakta, ilişki kurmaktan kaçınmakta ve beraberinde bu kişilerin özgüvenleri zedelenmektedir. Damgalanma ile başa çıkma konusunda ek çaba harcamak zorunda kalan kişi ve ailesinin, kendisi ve ekonomik güç için enerjisi ve zamanı da kalmamaktadır. Bu kişiler karşılarına çıkan fırsatları görememekte, görseler dahi diğer kişiler nedeni ile bunlardan faydalanamamaktadırlar" (Arslanoğlu, 2016, s. 9).

Damgalanmaktan korktuğu için bireyler olayları gizlemekte ve bu sebeple çevreden destek alamamaktadır.

"…Komşularımdan, kimseden bir destek görmüyorum. Çevrem eşimin cezaevinde olduğunu bilmiyor. Kendi başımın çaresine kendim bakıyorum. Sosyal çevremde bir değişiklik olmadı…" sözlerinden sosyal çevresindeki değişiklik olmama sebebini aslında kadının eşinin cezaevinde olduğunu saklaması ile bağlantılı olduğunu ifade etmektedir **(K5)**

"*...Kimseye bir şey söylemedim. Komşularım eşimin cezaevinde olduğunu bilmiyor. Çocuklara şehir dışına çalışmaya gitti dönecek dedim. Okulda çevremde kimsenin duymasını istemedim çocuklarımın psikolojisi olumsuz etkilenmesin diye. Eşimin ailesinin haberi var olanlardan onlar yardım ediyorlar…*" sözleriyle katılımcı sosyal çevresi ile ilgili tereddütlerini ifade etmiştir **(K8)**

Eşi cezaevinde olan kadınlar ile yapılan görüşmelerin yer verildiği çalışmada, kadınların eşin cezaevine girmesiyle birlikte yaşadıkları ekonomik zorluklar nedeniyle aile büyüklerinin yanına taşınarak yaşamaya başlamıştır. Cezaevi sürecinde genellikle ve yalnızca eşlerinin ailelerinden destek gördükleri ortaya çıkmıştır. Görüşülen kadınlarda, kadınlar kendi ailesinden çok eşinin ailesine sığınmakta, erkeğin ailesi kadına ve çocuklarına sahip çıkmaktadır. Genellikle mahallelerinde kendilerine önceleri misafirliğe gelen komşuların artık bunu yapmadıklarını da eklemişlerdir (Akgün & Tezel, s. 789)

"...Eşim içeri girdiğinden beri beni zorlayan sosyal hayatım oldu. Daha çok dikkat eder oldum davranışlarıma etrafta kocası yok diye farklı düşünmelerini istemem. Sonra biri bir laf çıkarır diye korkuyorum. Adın çıkmasın hele ki bir de kadınsan başında erkek yoksa her şeyine karışıyorlar. Giyimine kadar laf ediyorlar…" ***(K10)***

Goffman, kadınların kişisel görünümlerinin (giyim ve tavır) ile ilgili standartların, erkeklerinkine göre daha katı olduğunu işaret eder ve der ki 'bir kadının kamu karşısına düzgün olmayan bir kıyafetle çıkması, onun hafif meşrep ve düşük ahlaklı olduğunun bir işareti olarak algılanabilir (Wallace & Wolf, 2020, s. 320). K10'un eşinin cezaevinde olmasında en çok zorlandığı konunun sosyal çevresi tarafından yanlış yaftalanması korkusu olmaktadır. Dış görünüşü ve giyim tarzının bile toplum tarafından etiketlenmesine sebep olacağı korkusu yaşamaktadır.

3.3.1.3. Aile ve Akraba Çevresinden Kaynaklana Sorunlar

Tablo 9: Katılımcıların Kimlerle Yaşadığı ve Konut Durumuna Ait Bulgular

Katılımcıların birlikte yaşadığı kişiler	**Katılımcı Sayısı**
Çocukları İle Birlikte Yaşayanlar	**15**
Ailesinin Yanında Yaşayanlar	**2**

Çocukları İle Birlikte Eşinin Ailenin Yanında Yaşayanlar	**3**
Toplam	**20**

Yukarıdaki tabloda katılımcıların yaşadığı konut durumuna ait bulgular ve kimlerle beraber yaşadığına ait bilgilerine ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmada katılımcıların ilk tercihleri kendi aile düzenlerini devam ettirmesi olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların 15'i kendi aile düzenlerini bozmadıklarını çocukları ile birlikte yaşamaya devam ettirdiği, katılımcıların 2'si ekonomik ve diğer sebeplerden dolayı kadının kendi ailesinin yanına yaşamaya başlamıştır. Katılımcıların 3'ünün ise ekonomik ve çeşitli sebepler nedeni ile eşinin ailesinin yanına taşınarak orada yaşamaya devam ettiği tespit edilmiştir.

Görüşme formuna katılanların çoğunluğu kendi özerk hane olarak sorumlu kişilerdir. Eşi cezaevine girdikten sonra yaşanan kriz döneminin atlatılmasıyla hem ev hem de çocuklarından destek alarak kadınların büyük çoğunluğu yaşamlarını sürdürebildikleri ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu ailelerinden sosyal ve duygusal destek aldıkları ortaya çıkmıştır.

*"...Severek evlendik. Ailesi elinden geldikçe destek oluyor. Boşanmayı düşünmüyorum. Çevremde herhangi bir tepki dışlanma görmüyorum...(**K2**)"*

Bazen kadınlarının kendi ailelerinin ekonomik sorunlarından dolayı istedikleri desteği alamadıklarından şikayetçi oldukları tespit edilmiştir.

*"...Kayınpederim ve kayınvalidem vefat ettiği için eşimin ailesinden destek olabilecek kimsem yok. Eşimle görüşüyorduk şimdi ne yapıyor bilmiyorum. Ailemizle ilişkimiz iyiydi ilk cezaevine girdiğinde destek oluyorlardı şimdi bir destek göremiyorum. Komşularım destek oluyor çevremdeki arkadaşlarımla hala görüşüyorum ...(**K4**)"*

*"...Beni en çok ailem destekledi. Bizi babam tarafından destekleniyoruz. Çok az da olsa bana para gönderdi...(**K20**)"*

Bazı katılımcıların evlilikleri sürecinde ailesinin onayını almaması ve kadınların eşleri tarafından dezavantajlı konuma düşmesi ile aile desteği görmemektedir. Bunun sebebi olarak yaşanan krizde kendi kızlarını suçladıkları, kızlarının seçtiği hayatı

onaylamadıkları ve herhangi bir destek göstermeyerek kızlarını cezalandırma yöntemi olduğu ortaya çıkmıştır.

*"…Lise mezunuyum, ev hanımıyım üç çocuğum var. Eşim ile kaçarak evlendik 17 yaşında evlendim. Arkadaş çevresi ile tanıştım 15 yıldır evliyiz. Eşim adam öldürmeye teşebbüsten 8 yıl hükmü var. Eşim sorumsuz biri, alkol kullanıyordu. Pandemiden dolayı eşim ev iznine çıktı bu bizim için daha kötü oldu sosyal yardımlardan faydalanamaz oldum. Aile bakanlığından aile birliğinin sağlandığını söylediler fakat hiçte öyle olmadı. 6 yıldır cezaevinde pandemi sebebi ile izinli 2 yıl daha ceza alacak. Kayınpederimin evinde oturuyorum. Ailem benimle görüşmüyor bazen telefonla öylesine konuşuyoruz ben ararsam anca o zaman konuşuyoruz. Konuşmama sebeplerinden biri eşimi kürt olduğu için kabul etmediler biz Bulgaristan göçmeniyiz. Eşimle kaçtıktan bir süre sonra Kars'ta yaşadık zor bir hayat yaşadım. Daha önceden kirada oturuyorduk. Eşim bir iki ay güzel çalışıyordu sonra devamı yok. Daha önceden kirada oturuyorduk kirayı ödeyemedik 9 aydır kayınpederimin evine taşındım. Çocuklarımın psikolojik durumları kötü. Oğlum birkaç ay kendisini odasına kapattı. Markete gitmekten de korkuyordu. Benim desteğimle geçiniyoruz ben ev temizliği ve merdiven temizliğine gidiyorum. Kimseden destek göremiyorum. Eşimin iki ağabeyi var fakat çok sorumsuzlar kendilerine faydası yok bize nasıl destek olsunlar**…(K6)"***

Yukarıdaki örnekte kadının ailesi, kocasının doğu kökenli olduğu ve ailesinin geleneğine göre uygun bulmadıkları gerekçesiyle evlenmelerini istemediklerini belirtmiştir. Genç yaşta kaçarak evlendiği için hem kendi ailesinin onu desteklemediği hem de eşinin ailesinin bu evliliği desteklemediği tespit edilmiştir. Eşinin ailesi tarafından istenmemesi kadının Kürtçe bilmemesi kendi geleneklerinden olmamasından kaynaklandığı sebep olarak belirtilmiştir. Bu yüzden hem kendi hem eşinin ailesinden herhangi bir sosyal ve duygusal destek almadığı görülmektedir. Bu deneyim iki temel nedenden dolayı oldukça önemlidir. İlk önce kadına yönelik ayrımcılığın sadece cinsiyet değil, ırk boyutunun da var olmasıdır. Çünkü bu kadın, Kürtçe bilmediği için eşinin ailesi tarafından da dışlanmaktadır. Eşinin cezaevinde olması nedeniyle ikinci dezavantaj durumunu yaşamaktadır. İkincisi, bu örnekte, eşinin cezaevi sırasında, küçük yaştaki üç çocuğuyla dezavantajlı duruma düşerek,

bağımsız yaşam tarzı kuramamaktadır. Kendi ailesi kadını reddetmesi ile kadın eşinin ailesine sığınmaktadır. Fakat ailenin vermiş olduğu desteğin yeterli olmamaktadır. Bu sebeple kendisi günlük işler yaparak yaşamını kurmaya çalıştığı tespit edilmiştir.

3.3.2. Kadınların Karşılaştıkları Ekonomik Sorunlar

Araştırmanın bu bölümünde kadının ekonomik dezavantajlı durumları içinde çocuk sayısı önem arz etmektedir. Eşi cezaevinde olan ve tek ebeveyn olarak çocukları ile, maddi manevi ilgilenmek zorunda kalması ile kadının çocuk sayısı arttıkça bu durumun daha da güç hale gelmektedir. Katılımcıların sekizinin tek çocuğu olduğu için eğitim, sağlık, giyim, ve gıda giderleri birden fazla çocuğu olan ailelere oranla daha düşük olacaktır. Bu durum dört ve beş çocuğu olan katılımcıların yaşadığı ekonomik giderlerle aynı olmayacaktır. Aynı zamanda bu durum çocukların yaşları eğitim süreçleri ve çalışma durumları da tam tersi etki gösterebilmektedir. İki ve daha fazla çocuğu olan kadınların çocuklarının yaşları ve eğitime devam edip etmeme veya reşit olan çocuğunun çalışıyor olması/olmaması tüm bu ekonomik durumları etkilemektedir.

Tablo 10:Katılımcıların Çocuk Sayısına Ait Bulgular

Çocuk sayısı	**Katılımcı sayısı**
1 Çocuk	**8**
2 Çocuk	**5**
3 Çocuk	**5**
4 Çocuk	**1**
5 çocuk	**1**
Toplam	**20**

Katılımcıların çocuklarına ait bilgilere bakıldığında, 8 katılımcının 1 çocuğunun olduğu, 5 katılımcının 2 çocuğa sahip olduğu, 5 katılımcının 3 çocuğa sahip olduğu, 1 katılımcının 4 çocuğa sahip olduğu ve 1 katılımcının ise 5 çocuğa sahip olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

Tablo 11: Katılımcının Çocuklarının Eğitim Durumuna Ait Bulgular

Çocukların Eğitim Durumu	Çocuk Sayısı
Okul öncesi yaşta olan	**13**
İlköğretime Devam Eden	**17**
Liseye Devam Eden	**6**
Lise Mezunu	**2**
Üniversiteye Devam Eden	**1**
Eğitimi Terk Eden	**3**
Toplam	**42**

Yukarıdaki tabloda katılımcılarının çocuklarının eğitim durumları ve toplam çocuk sayısına ulaşılmıştır. Katılımcıların çocuklarının 13'ü okul öncesi yaşta olduğu, çocukların 17'sinin ilköğretimine devam eden çocuklar, 6'sı liseye devam eden, 2 çocuğun lise mezunu olduğu, 1 çocuğun üniversiteye devam ettiği, 3 çocuğu ise eğitimini terk ettiği bilgisi tespit edilmiştir.

Katılımcılarının çocuklarının 3'ünün eğitim hayatını sonlandırması, babalarının cezaevi sürecine girdikten sonra geliştiği araştırma sonucunda tespit edilmiştir.

Eşi cezaevinde olan kadınların, çocuk sahibi olmaları ve çocuklarının yaşları, okul çağında olmaları ve eğitimine devam ediyor olmaları, kadının çalışma durumu ve ekonomik durumunu etkilediği araştırma sonucunda yer almaktadır.

Araştırma bulgularında çocuklardan 13'ünün okul öncesi yaşta olması sebebi ile kadının çalışma durumuna olumsuz etken oluşturmaktadır. Kadının bakıma muhtaç ya da kreş çağında olmayan çocukların bakacak bireyin olmaması sebebi ile kadın çalışamamaktadır. Bu sebeple ekonomik sorunun oluşmasına etki etmektedir. Kadınların çoğunluğu çalışmak istemesine rağmen çocuklara bakacak birinin olmamasından kaynaklı çalışamadığı tespit edilmiştir.

3.3.2.1. Çalışma Hayatındaki Karşılaştıkları Sorunlar

Katılımcı kadınların, eşleri cezaevine girdikten sonraki çalışma durumu araştırma konusuna dahil edilmiştir. Aşağıdaki tabloda katılımcıların çalışma durumuna ait bilgiler ve toplam katılımcısına ulaşılmıştır. Katılımcıların 12'si çalışma hayatına katıldığını, katılımcıların 8'i çalışmamaktadır.

Tablo 12: Katılımcıların Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	Çalışıyor	Çalışmıyor
Katılımcı	12	8
Toplam		

Ailede evin geçimini sağlayanın (babanın/eşin) cezaevine girmesi ile aile geçimini sağlamak varsa çocuklarının ihtiyaç ve giderlerini karşılamak kadının görevi olmaktadır. Eşlerin ikisinin de düzenli çalışma yaşamının olduğu ailelerde, eşlerden erkeğin cezaevine girmesi kadının geçimini sağlamakta olumsuz etki etmektedir. Eşlerde sadece erkeğin evin geçimini sağlaması ve erkeğin cezaevine girmesi ailede ekonomik dezavantajlı bir durum doğurmaktadır. Eğer çocukları küçükse çalışabilecek yeterlilikte değilse kadın çalışma hayatına atılım sağlayacaktır. Kadının çalışma hayatına girmesi hem ev içinde düzenini hem de çalışma yaşamına uyum sağlamak zorunluluğunu kapsamaktadır. Eğer kadınının zaten bir çalışma yaşamı varsa bu uyumu sağlamak onun için daha kolay olacaktır. Fakat daha önce hiç çalışmamış ya da çalışsa dahi tek başına ev sorumluluğu almamış kadının, yaşamında birtakım zorluklarla mücadele etmesi gerekmektedir. Hem ailesini ve çocuklarını bir arada tutabilmesi hem de toplum içindeki düzeninin bozulmaması için ekonomisinin yeterli düzeye çıkarması gerekmektedir. Bu durum eşi cezaevinde olan kadın için toplumda kabul görmek ve kadının iş hayatında yer edinebilme mücadelesini doğurmaktadır.

Ataerkil toplumlarda, çalışma yaşamına katılan kadın için erkeklerden farklı olarak ev işleri, çocuk bakımı gibi karşılıksız çalışma biçimleriyle ilgili işler de yer almaktadır. Bununla birlikte kadınlar, daha az çalışma yaşamına katılmakta, belli mesleklerde yoğunlaşmakta, işte eğitim ve ilerleme imkanı kısıtlı olmakta, düşük statülü ve düşük ücretli işlerde çalışmaktadır. Böylece kadınlar hem işgücü olarak hem de karşılıksız çalışma biçimleriyle ilgili işleri nedeniyle çalışma yaşamında geri plana itilen ikinci sınıf iş gücünü oluşturmaktadır (Yiğit, 2015, s. 24).

Araştırmada kadınların hiçbir sosyal destek mekanizmasına bağlı olmadan kendi benliğini oluşturması, bu katılımcıların diğerleri arasında en yüksek benlik algısına sahip olduğu sonucuna bulgular aracılığı ile tespit edilmiştir. Kendi hayatı üzerinde kurabildiği özerk yaşam sayesinde başkasına bağımlı olmamaktadır. Kadının çalışarak özgüven sahibi olması ile özerk bir hane oluşturma ve sürdürme becerileri inkar edilemez bir şekilde etkilemektedir. Bu oldukça önemlidir. Görüşmeye

katılanların büyük çoğunluğu aracılığıyla sosyal ve duygusal destek aldılar/almaya devam ediyorlar. Çalışma ve özgüvenin yanında sosyal bir ağ oluşturmaktadırlar. Bu ağ, aynı zamanda duygusal ve maddi destek söz konusu olduğunda da geçerlidir.

"…eşimle beraber restoran işletiyorduk. Cezaevine girince restoranı kapatmak zorunda kaldık. Ben başka bir yemekhanede çalışıyorum. Kalan boş zamanlarımda da ev temizliğine ve merdiven temizliğine gidiyorum. Durumumuz çok iyiydi. Şimdi ben tek başıma çocuklarımı geçindirmeye çalışıyorum. Kendi çabalarımla ayaklarımın üstünde durmaya çalışıyorum. Komşularımdan kimseden bir destek görmüyorum. Çevrem eşimin cezaevinde olduğunu bilmiyor. Kendi başımın çaresine kendim bakıyorum…(K5)"

Çevre baskısından çekindiği için kadının, eşinin cezaevinde olduğunu sosyal çevresi ile paylaşmadığını, hayatını olduğu durumdan daha kötü olmaması için çabaladığı tespit edilmiştir.

Her toplumda kadın öncelikle evin geçimini sağlayan olarak değil, cinsiyete dayalı iş bölümünün bir sonucu olarak ücretsiz ev emeğinde kalmaktadır. Bu anlamda, feminist analizciler refah rejimleri ve sosyal politikaların ortadan kaldırılması gibi kaygısı vardır. Araştırma çerçevesinde yapılan bazı çalışmalar toplumsal cinsiyet eşitliği yoluyla kurumsallaşmış cinsiyete dayalı iş bölümünü oluşturmaktadır.

Kadının hem aile birliğinin devam etmesi fakat aynı zamanda aile birliğinin olmaması -eşinin cezaevi süreci içerisinde- birtakım haklarından mahrum kalmasına sebebiyet vermektedir. Refah devlet politikası içinde kadının bu dezavantajlı durumu değerlendirilip sosyal desteklerden faydalanması ya da faydalanamaması sonuçlarını doğurmaktadır. Kadın kendi çabaları ile çalışma hayatına girmesi, kendi yaşam mücadelesini oluşturmasını sağlamaktadır.

"…kocam cezaevine girdikten sonra kendimi toparlamam zaman aldı. Ama çocuklarımı düşündüm. Onlar için güçlü olmak zorundaydım. İnsan ailesi ne kadar iyi olursa olsun ona sığınmak gücüne gidiyor. Maddi olarak yük olduğunu düşünüyorsun. Onlardan ihtiyaçlarım ya da çocuklarımın bir ihtiyacını karşılamak için para istemek çok zor. Çalışarak hayatımı sürdürmek istiyordum. Bu yüzden tekstil atölyesine

*girdim. Günlük çalışıyorum. Ama olsun kazanıyorum çocuklarımın, benim ihtiyaçlarımı çıkarıyorum… **(K11)”***

Katılımcılarının çoğunluğu alınan desteklerin belli bir süreye kadar devam edeceği yaşamını devam ettirebilmesi için daha kalıcı çözümler bulması gerektiği inancına sahiptir. Bunun için kadınların yeni çözümler bulmak için çaba gösterdikleri tespit edilmiştir.

“… eşim çalışmıyordu. Ben ara sıra gündelik işlere gidiyordum. Eşim cezaevine girdikten sonra da yine gündelik işlere devam ediyorum. Tekstilde yevmiyeli çalışıyorum...” **(K16).**

Araştırma bulgularında bazı katılımcıların çalışma deneyimlerinin eşlerinin cezaevine girmeden de olduğu tespit edilmiştir. Bazı katılımcılar eşlerinin cezaevine girmesi ile çalışma hayatına mecburiyetle atıldığı, bazı katılımcıların ise mücbir sebeplerden dolayı çalışamadıkları bulgular arasında yer almaktadır.

Kadınların çoğunluğu çalışmayı isteseler de içinde bulundukları durum kadınların çalışma yaşamına katılamadıklarını ortaya koymuştur. Kadının bakıma muhtaç çocuklarının olması, önceden iş deneyiminin olmaması, ağır çalışma şartları olan işlerin olması, çalışma saatlerinin kadınlar için uygun olmaması, aile bireylerinin kadının çalışma hayatına dahil olmasını istememesi gibi etkenler bulgular arasında tespit edilmiştir.

3.3.2.2. Ekonomik İhtiyaçları Karşılamada Yaşadıkları Sorunlar

Erkeğin cezaevine girmesi ile birlikte kadının ev ekonomisi yönetimi ile alakalı farklı sorumluluklar meydana gelmektedir. Eğer evde çalışan birey erkekse ve cezaevine girmiş ise evdeki ekonomik dengeler tamamen alt üst olmaktadır ve kadının üstlendiği sorunlar katlanarak çoğalmaktadır. Tek ebeveyn olan ailenin en çok karşımıza çıkan sorunun, ekonomik sorun olduğu tespit edilmiştir. Çocukların okul masrafları, kadının tek ebeveyn olmakla birlikte gelen farklı masrafları vb. ekonomik sorunları daha da artmasına sebep olmaktadır. Diğer yandan erkeğin cezaevine girmesi ile kadının tek ebeveyn kaldıktan sonra aileye giren gelirin tek gelir olarak düşmesi ekonomik sıkıntının artmasına sebep olmaktadır. Ekonomik problemlerin çözülmesi adına geliştirilen yöntemler arasında kadının çalışma hayatına katılması, çocukların

da çalışma yaşamına atılmasına sebep verirken kamu kurum ve kuruluşlardan, çevresinden alınan sosyal destekler başlıca çözüm yolu olduğu tespit edilmiştir.

"…oğlum babası yüzünden okuyamadı. Erken yaşta çalışmak zorunda kaldı…(K3)"

Kadının yaşamış olduğu ekonomik sıkıntılar aile içinde ruhsal ve fiziksel problemleri de beraberinde getirmektedir. Bu süreçte kişinin psikolojik ve fiziksel sağlığını koruması için karşısına çıkan olumsuzluklar ile baş etmeyi öğrenmesi gerekmektedir (Karacabey, 2019, s. 5).

"…Ekonomimiz iyiydi ben de çalışıyordum. Kanser tedavisi görüyorum %40 engelli raporum var. Çocuk için sosyal hizmetlerden para yardımı alıyorum. Merdiven temizliğine gidiyorum. Çocuk küçük olduğu için düzenli bir işte çalışamıyorum. Eşim çalışırken kimseye muhtaç olmuyorduk ama şimdi kimse yüzümüze bakmaz oldu…(K1)"

Ekonomik olarak daha iyi olan aileler fiziksel ve ruhsal olarak durumu daha az stresle atlatmaktadırlar.

Tablo 13: Aileye Gelirin Kim Tarafından Karşılandığına Dair Bulgular

Katılımcılar	Eşin Cezaevine Girmeden Önce Aile Gelirini Sağlayan Kişi	Eşin Cezaevine Girdikten Sonra Aileye Gelir Sağlayan Kişi
K1	Eşi Taksicilik Yaparak Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı Günlük Merdiven Temizliğine Giderek Gelir Sağlamaktadır.
K2	Eşi Güvenlik Şirketinde Güvenlik Görevlisi Olarak Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı Çalışmamaktadır. Eşinin Ailesinin Desteği İle Geçimini Sağlamaktadır.
K3	Eşi Çalışmamaktadır. Katılımcı Ev Temizliğine Giderek Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı Ev Temizliğine Giderek Gelir Sağlamaktadır.
K4	Eşi Günlük İşlere Giderek Geçimini Sağlamaktadır.	Katılımcı Merdiven Temizliği ve Ev Temizliğine Giderek Gelir Sağlamaktadır.
K5	Katılımcı Eşi İle Beraber Restoran İşleterek Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı Yemekhanede Çalışmaktadır. Boş Kalan Zamanlarında Ev Temizliği, Merdiven Temizliğine Giderek Gelir Sağlamaktadır.

K6	Eşi Elektrikçi Olarak Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı çalışmamaktadır. Sosyal Desteklerle Geçimini Sağlamaktadır.
K7	Eşi Günlük İşlerde Çalışarak Gelir Sağlanmaktadır	Katılımcı çalışmamaktadır. Sosyal Desteklerle Geçimini Sağlanmaktadır
K8	Eşi Tekstilde Çalışarak Gelir Elde Etmektedir.	Katılımcı Günlük İşlere Giderek Gelir Sağlamaktadır
K9	Eşi İnşaat İşinde Çalışarak Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı Günlük Tekstil İşinde Çalışarak Gelir Elde Etmektedir.
K10	Eşi Fabrikada Çalışarak Gelir Elde Etmektedir.	Katılımcı çalışmamaktadır. Sosyal Desteklerle Geçim Sağlanmaktadır
K11	Eşi Hastanede temizlik personeli Olarak Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı Günlük Temizlik İşlerine Giderek Gelir Sağlamaktadır
K12	Eşi Çalışmıyor. Katılımcı Tekstilde Çalışarak Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı Tekstilde Çalışarak Gelir Sağlamaktadır.
K13	Eşi Fabrikada Çalışarak Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı Çalışmamaktadır. Sosyal Desteklerle Geçimini Sağlamaktadır.
K14	Eşi Çalışmamaktadır. Katılımcı Günlük İşlerde Çalışmaktadır.	Katılımcı çalışmamaktadır. Aile Desteği İle Geçimini Sağlamaktadır.
K15	Eşi Günlük İşlerde Çalışmaktadır.	Katılımcı TV Tamircisi Olarak Çalışmaktadır.
K16	Eşi Çalışmamaktadır. Katılımcı Günlük İşlerde Çalışmaktadır.	Katılımcı Günlük Tekstilde Çalışarak Geçimini Sağlamaktadır.
K17	Eşi Fabrikada Çalışarak Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı çalışmamaktadır. Aile Desteği İle Geçimini Sağlamaktadır.
K18	Eşi Çalışmamaktadır. Katılımcı Günlük İşlerde Çalışarak Gelir Sağlamaktadır	Katılımcı Günlük İşlerde Çalışmaktadır.
K19	Eşi Araba Tamirciliği Yaparak Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı çalışmamaktadır. Sosyal Desteklerle Geçimini Sağlamaktadır.

K20	Eşi Lojistik Firmasında Muhasebeci Olarak Gelir Sağlamaktadır.	Katılımcı çalışmamaktadır. Aile Desteği İle Geçimini Sağlamaktadır.

Yukarıdaki tabloda eşi cezaevinde olan kadınların, eşleri cezaevinde olmadan önceki meslekleri ve eşi cezaevine girdikten sonra kadının finansal kaynağı tespit edilmiştir.

Kadınların, erkek egemen bir toplumda varlığını sürdürmesi oldukça zor olduğu ortadadır. Toplumda kadının birey olarak var olabilmesi, çocuğu ve kendisi için toplumda yer edinebilmesi ancak ekonomik gücünü kazanması ile olabileceği mümkündür. Kadınlar çalışma hayatında birçok zorluklar yaşamaktadır. Eğer ki bir kadın daha önce hiç çalışmamışsa eğitim hayatı yarım kalmış ya da hiç olmamışsa toplumda iş bulma konusunda daha da zorlu bir süreç onu beklemektedir. Daha önce çalışma deneyimi olmadığı için tecrübeli kişilerin iş bulma oranına göre daha zor olacaktır. Diğer sorun kadının çalışma hayatında tacize maruz kalması veya normalde çalışılması kabul edilmeyen işleri kabul etmek zorunda olması gibi zorluklarla karşılaşılmaktadır.

"...Çalışarak hayatımı sürdürmek istiyordum fakat sosyal ortamım uygun değildi ve kimsem yoktu. Çocuğuma kim bakabilir. Bu nedenle çalışamadım ve maddi olarak aileme bağımlıyım. Bu üzücü. İlkokul mezunuyum. Bu devirde üniversite mezunları zor iş buluyor kim bana iş verir ki?..." ***(K17).***

"... Çalışmayı ben de çok isterdim ama iki kızım var yaşları çok küçük. Biri 4 yaşında biri 2 yaşında bebek daha onu bırakıp nereye gidebilirim. Çocuklarıma bakacak kimsem yok. Eşim araba tamircisiydi. İyi kötü geçindiriyordu bizi şimdi ben çalışamıyorum. Devlet yardımları ile geçiniyorum. Aile bakanlığından para yardımı alıyorum. Birazda ailem destekliyor. Eşimin cezaevinden çıkmasını bekliyorum. Başka bir çarem yok. Çocuklar elimi kolumu bağlıyor. Kendimi çok çaresiz hissediyorum…" **(K19).**

K19 çalışmak istese de çocuklarının küçük yaşta olmasından dolayı çalışamadığını, sosyal yardımlar ve aile desteği ile geçimini sağladığından bahsetmektedir. Daha önce de çalışma deneyimin olmaması kadının iş bulma

konusunda da zorlandığı tespit edilmiştir. K19 kendisini bir çaresizliğin içinde bulduğu bu çaresizlikten ancak eşi cezaevinden çıkması ile kurtulacağı yönündedir.

Kadınların çalışma hayatına katılamamasında ki en büyük etkenin küçük yaşta çocuklarının olması ve bakacak bireylerinin olmamasıdır. Araştırma içinde en önemli etkenin kadınların eğitim düzeylerin düşük olması ve kendi istedikleri gibi çalışabilecek işlerin kısıtlı olmasıdır.

3.3.3. Çocukların Karşılaştıkları Sorunlar

3.3.3.1. Babanın Cezaevine Düşmesine Çocukların Tepkisi

Araştırmada katılımcı kadınların çocukların babasının cezaevine girdiğini söylemediği onun için farklı sebepler söylediklerini açıklarken, babasının cezaevine girdiğini öğrenen çocukların ise psikolojik olarak içine kapandığı eğitimini olumsuz etkilediği ve durumu kabul etmediği bulgular arasında tespit edilmiştir. Kadınların ise, çocukların eğitim ve bakımı sebebi ile çalışma durumunu olumsuz etkilediği, çocukların okul sonrası günlük işe gidip okul masraflarına annelerine destek oldukları bulgular arasında tespit edilmiştir.

"... eşimin cezaevine girmesi çocuklarımı da beni de mahvetti. Düzenimiz alt üst oldu. Ekonomik olarak çok sıkıntı çekiyoruz. İlk günler daha zor geçiyordu şimdi alıştık biraz. Kızım okul dışında kafede garson olarak çalışıyor. Mutfak masraflarımıza destek oluyor. Kendi okul harçlığını kendisi çalışarak çıkarıyor. Kızımın rahat rahat okula gitmesini çok istiyordum ama kardeşleri var onlar daha çok küçük biri üç yaşında benim onu bırakıp çalışabileceğim bir durumum yok. Mecbur kızım bize destek oluyor..." **(K11).**

Kadınların ekonomik olarak güçsüz hissetmeleri çalışmama durumları, eğitimine devam eden çocuklarının da iş hayatına erken atılmasına öncelik tanımaktadır. Hem okuyup hem çalışıp eğitimine devam ederken aynı zamanda bazı katılımcıların çocuklarının eğitimini yarıda bırakmasına sebep olduğu araştırma sonucunda tespit edilmiştir.

"...oğlum babasının cezaevine girmesi ile eğitimini dondurdu. Liseyi açıktan okuyacak diğer zamanlarda gündelik işler çıkarsa çalışıyor. Berberlik oluyor, inşaat

oluyor. Öyle düzenli bir iş yok. Ne olursa o gün ne denk gelirse o işlere gidiyor. Çevreden iş olunca çağırıyorlar oğlumda gidiyor…" **(K8).**

Katılımcıların çocuklarının eğitiminin yarıda kalması ya da eğitimini sonlandırmaları araştırma bulguları içerinde yer almaktadır.

3.3.3.2. Çocukların Yetiştirilmesi ile İlgili Sorunlar

Tek ebeveynli aile, farklı nedenlerle yalnız kalmış, annenin ya da babanın çocuğun sorumluluğunu yalnız başına üstlendiği aile tipi olarak tanımlanmaktadır.

Aile tarih içinde çeşitli boyutlarıyla köklü değişimler yaşamıştır. Bu değişimlerin kapsamında ailenin değerleri, örgütsel yapısı, üye sayısı, topluma katılımı, üretim ile ilişkileri vs. bulunmaktadır. Şüphesiz söz konusu değişimlerin kökeninde toplum vardır. Toplumların inanış biçimleri, inanış ve gelenekleri, göç ve savaş durumları, kır ve kent yerleşim yapıları aileyi de etkilemektedir. Aile toplum dinamiği içinde biçimlendiğine göre toplumsal dinamikler farklılaşınca aile de farklılaşmaktadır (Canatan & Yıldırım, 2011, s. 121).

Batı toplumlarında 1930'lar ile 1970'li yıllar, bazen "babasız" yıllar olarak adlandırılmaktadır. Çünkü ikinci dünya savaşı yıllarında çoğu baba savaşa katıldığı için çocuklarını nadiren görebiliyordu. Savaşın akabinde anneler çoğunlukla ev içinde çocukları ile ilgilenirken, babalar yoğun iş temposu içinde ekmeğini kazanıyorlar ve ancak akşam ve hafta sonları çocuklarıyla beraber oluyorlardı. Ancak boşanmaların artışı ile beraber babasız kavramı farklı anlamlara bürünmeye başladı. Artık bu kavram, boşanma ve ayrılma sonucunda babanın çocukları ile olan beraberliğini ve ilişkilerini sürdürememesi anlamına gelmektedir (Canatan & Yıldırım, 2011, s. 79).

Aile bireylerinden babanın cezaevine girmesi uzun yıllar ya da daha kısa süreli ceza alması, ailedeki çocuk ya da çocuklarının yine babadan ayrı, yeni bir yaşama başlamasına sebep olmaktadır. Çocuğunun babasının aileden uzakta kalması, ailenin annesine yani kadına farklı roller üstlenmesine sebep olmaktadır. Babanın yokluğunun duygusal eksikliğinin olması ve gelir düzeyinin azalması da bir diğer göze çarpan sorunlar arasındadır. Dolayısıyla çocuk bir yandan babanın yokluğuna alışmaya çalışırken bir taraftan da alışkın olduğu yaşam standardından uzaklaşmak zorunda kalmaktadır.

Tek ebeveynli aileler genellikle kriz durumu ile ilişkili olarak her anlamda ve her düzeyde yeni bir yapılanma ihtiyacı hissederler. Ekonomik sorunlarını çözümlemeleri ya da çocukları ile iletişimlerini yeni bir boyuta taşımaları gerekmektedir. Bu nedenle yaşadıkları süreci başarılı bir şekilde tamamlamaları için güçlü bireyler olmaları ailenin korunması için son derece önemlidir. Kadınların güçlendirilmesi bu sorunların çözülüp bireylerin yeniden güç kazanmasında oldukça önemlidir (Acar, 2001, s. 23).

Tek ebeveynli aileler, yaşamlarını geçirdikleri sosyal ortamın, aile ve arkadaşlar tarafından desteklenen veya yargılayıcı bir toplumda izole edilmiş bir sosyal ağ olup olmadığından etkilenirler. Tek ebeveyn olan birçok kadın, çocuk bakımı ve ekonomik güçlükler ile ilgili bazen sosyal izolasyon sorunları ile karşı karşıya kalırlar (Acar, 2001, s. 21) .Erkeğin cezaevine girmesi sadece onun ceza alması değil aynı zamanda eşinin ve varsa çocuğu veya çocuklarının da bu mağduriyeti yaşamasına sebep olmaktadır.

Aile içerisinde babanın yokluğu evdeki annenin, çocukların ve varsa diğer kişilerin rol ve statülerinde önemli değişikliklere neden olmaktadır. Babanın hükümlü olmasıyla annenin eşinin yerini dolduracak kişi olarak oğluna veya evdeki diğer akrabalardan birisinden destek isteyebilmektedir.

"…Oğlum Ferudun babası yüzünden okuyamadı. Erken yaşta çalışmak zorunda kaldı…" ***(K3)*** sözleriyle eşinin cezaevine girmesiyle ailenin sorumluluğu oğlunun alması ve oğlunun eğitiminden ödün vermek zorunda kaldığı görülmektedir.

Babanın olmadığı ailelerde anne, gereksinim duyduğu desteği çocuklarından bekleyebilir, bu nedenle çocukların bu döneme özgü bağımsız davranma eğilimlerinden ötürü suçluluk duymaktadır.

Yalnız bir anne için kendi benliğini oluşturma çabası içinde olan çocuğa güçlü bir destek sağlamak anne için çoğu zaman zor olmaktadır.

Aile yapısı tek ebeveynli aileye dönüştükten sonra kadınların yaşadığı sorunlardan bir diğeri ise toplumsal dışlanma sorunudur. Toplumda kadına yönelik bakış açısı sebebiyle kadınlar dışlanmışlık hissine kapılmaktadır. Tek ebeveynli ailelerin karşılaştıkları problemlerin başında; çocuk yetiştirmekteki en büyük sorun

kaygı ve sosyal yaşamda karşılaştıkları sorunlar ve ekonomik zorlanma görülen bir gerçektir.

3.3.4. Cezaevi Sürecinde Oluşan Psikolojik Sorunlar

3.3.4.1. Kadınların Karşılaştıkları Psikolojik Sorunlar

Kadınların birçoğunun eşlerinin cezaevine girmeden önceki ilişki durumlarının çok iyi olmadığı, aile için sorunlarının olduğu tespit edilmiştir.

*"…15 yıldır evliyiz. Eşim adam öldürmeye teşebbüsten 8 yıl hükmü var. Eşim sorumsuz biri, alkol kullanıyordu. Pandemiden dolayı eşim ev iznine çıktı bu bizim için daha kötü oldu sosyal yardımlardan faydalanamaz oldum. Aile bakanlığından aile birliğinin sağlandığını söylediler fakat hiçte öyle olmadı…(**K6**)"*

Kadınların içinde bulunduğu durumdan güçlü çıkabilmek için çocuklarından destek aldıkları tespit edilmiştir. Çocuklarının sağlıklı psikolojide olabilmeleri için kadınların daha güçlü olmaları gerektiği inancı taşımaktadır.

"*...Bir kızım bir oğlum var. Onlar daha çok küçük ilk zamanlar nasıl açıklayacağımı bilemedim. Ne desem doğru olur, onları incitmeden babalarının durumunu nasıl anlatabilirdim. İlk zamanlar sakladım. Sürekli işi çıktı bir yerlere gitti yalanını uydurdum. Sonra mecburen cezaevinde olduğunu açıkladım…ben hep çocuklarım iyi olsun mutlu olsunlar diye çabalıyorum. İki çocuğum var başka kimsem yok…(***K15)**"

K15 çocuklarının psikolojik durumlarını olumsuz etkilememek için eşinin cezaevi durumu ile ilgili onlara sürekli yalanlar söylediğini fakat bu durumun daha fazla devam edemeyeceğini anlayınca gerçekleri açıkladığını ifade etmektedir. Kadının çocuklarının psikolojik durumunun iyi olması için içinde bulunduğu çaresizliği anlatmaktadır. Çocuklarından başka dayanabileceği kimsesi olmadığını ifade etmesi yine katılımcının çocuklarından güç alarak toplumda varlığını korumaya çalıştığı tespit edilmiştir.

Evliliği başından beri zorluk içinde geçen, psikolojik ve fizyolojik şiddete maruz kalan kadınların ise eşlerinin cezaevine girmesini bir kurtuluş olarak görmektedir.

Eşinin cezaevine girişi ile kadınlarının bazılarının kendini rahatlamış ve mutlu hissetmesi bu durum ile paralel bir ilişki içinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kadınların eşinin cezaevine girmesinde çeşitli bulgular tespit edilmiştir. Bazı katılımcıların eşlerinin cezaevine girmesi ile hem psikolojik hem ekonomik zorluklarla mücadele ederken, bazı kadınların ise eşinin cezaevine girmesi hayatında büyük değişikliklere neden olmadığı zaten düzensizlik ve ekonomik zorluklar içinde olduğu araştırma bulguları içinde tespit edilmiştir. Bazı katılımcıların ise eşinin cezaevinde olması ile kadınların hayatlarını düzene oturttukları ve sosyal desteklerin ve devlet desteğinin artması ile daha düzenli bir yaşam elde ettiği araştırma içinde tespit edilmiştir.

3.3.4.2. Çocukların Karşılaştıkları Psikolojik Sorunlar

Katılımcılar, eşinin cezaevinde olmasının çocuklarının psikolojik durumunu olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Bazı katılımcıların çocuklarının ise babasının cezaevinde olduğunu bilmediği ve anneleri tarafından gizlediği tespit edilmiştir.

"...Kimseye bir şey söylemedim. Komşularım eşimin cezaevinde olduğunu bilmiyor. Çocuklara şehir dışına çalışmaya gitti dönecek dedim. Okulda çevremde kimsenin duymasını istemedim çocuklarımın psikolojisi olumsuz etkilenmesin diye..." ***(K8)***.

"...Çocuklarımın psikolojik durumları kötü. Oğlum birkaç ay kendisini odasına kapattı. Markete gitmekten de korkuyordu. Benim desteğimle geçiniyoruz ben ev temizliği ve merdiven temizliğine gidiyorum. Kimseden destek göremiyorum..." ***(K6)*** sözleriyle çocuklarının sorumluluğunu tek başına üstlendiğini bunun için mücadele verdiği tespit edilmiştir.

"...Çocuklar da öğrendi olayı iyice psikolojileri alt üst oldu. Sonuçta ne olursa olsun onların babası ve böyle şeyden adlarının çıkması onları iyice yıpratmıştı. Çevreden duyanlar oldu ilk ay ah vah diyerek yardım ediyorlardı. Sonra çevreden herkes yavaş yavaş çekildi. Çevreden ister istemez damgalanıyorsun. Herkes sana hasta gibi bakıyor. Ya da acıyor. Bu durum bizi çok üzüyor ama hepsi eşimin yüzünden o bizi böyle bir duruma soktu. Başka yere taşınmayı çok istedim ama nasıl yapayım ki

yeni taşınmak içinde para lazım ben de o da yok. Mecbur çocuklarım da ben de katlanıyoruz…" ***(K9).***

K9'un çevresi tarafından hasta sıfatına konulması ya da acıyor olmasından dolayı içinde bulunduğu üzüntüyü yansıtmaktadır.

*"…Eşimin evde olmasını hiç istemiyordum. Çünkü bana ya da çocuklara sataşıyordu. Huzurumuz iyice kaçmıştır. Çocuklarımın psikolojisi bozulmuştu. Öğretmeni sürekli çağırıyordu okulda dalgın dikkatsiz bir çocuk olduğunu fark ettiğini söylüyordu. Ben farkındaydım ama elimden bir şey gelmiyordu. Eşim beni dinlemiyordu. Çocuklarım lise öğrencisi okulda çok başarılılar karneleri hep takdir getirirler. Eşim ilgili bir babaydı sonradan böyle oldu. En son bir akşam haber geldi tutuklanmış. Kavgaya karışmış. Birisini yaralamış…"****(K9).***

3.3.5. Karşılaşılan Diğer Sorunlar

Bu araştırmada erkeğin cezaevine girmesi ile yaşanılan olumsuzluklar kadına beraberinde getirdiği yeni roller oluşturmaktadır. Kadını annelik rolleri dışında yeni rollere de sahip olması otomatik olarak gelmektedir.

Aile, hızla dönüşmekte olan geniş bir kavram olmaktadır. Aile sadece baba, anne ve çocuklardan oluşan klasik bir çekirdek aile ya da geniş aile olarak büyükanne, büyükbaba, baldız, enişte lerden oluşan bir aile değildir. Bu evrensel dönüşüm, evlenmemiş, boşanmış ve ayrılmış çiftlerin artan oranları ile farklı aile oluşumlarını da beraberinde getirmektedir. Eşin cezaevinde olması, kadının boşanmamasına rağmen ayrı yaşaması veya bu ayrılığın vermiş olduğu zorlukla baş edemeyip kendi ailesi veya eşinin ailesinin yanına taşınması, bu aile yapısının yeni oluşumlarını da beraberinde getirmektedir.

Kadının kendi kurduğu düzeni bozmak istememesine rağmen içinde sıkıştığı durumdan kurtulmak için yeni sorunlarla karşılaştığı tespit edilmiştir. Bu karşılaşılan sorunlar, eşinin ailesinin veya kendi ailesinin yanına taşınmak zorunda kalması ve oluşan yeni aile düzenine uyum sağlayamamasıdır. Sosyal çevresini değiştirmek zorunda kalması ailesinin koyduğu kurallara uyum sağlaması konusunda zorluk çektiği araştırma sonucunda tespit edilmiştir.

3.3.6. Kadınların Yaşadıkları Sorunları Çözme Yöntemleri

Araştırma bulgularına göre eşi cezaevinde olan kadınları etkileyen durumların başında sosyo- ekonomik olarak sarsılmaları olduğu görülmektedir. Kadının maddi olarak asgari yaşam standardı altında kalması, kendi aileleri ile iletişim sorunlarının da beraberinde olması kadını yalnızlaşmasına sebep olmaktadır. Kadının maddi olarak zor şartlarda olması kendisini bu durumla baş etmesini daha fazla güçlük çekmesine neden olduğuna ilişkin sonuçlar belirmiştir. Yalnız kalan bireylerin genellikle içe kapanık oldukları ve aktif sosyal yaşamlarının olmadığı durumu da elde edilen tespitler arasındadır. Ebeveynliğin vermiş olduğu rol ve sorumluluklarında değişim olması nedeni ile çocuklarının davranışlarında ilk süreçte sinir hali ve kızgınlık, davranışlarında değişiklikler olduğu ve iletişim kurmakta zorlandıkları bilgileri alınırken tek ebeveyn olarak genelde baş etme yöntemi olarak psikolojik destek aldıkları, tek başlarına bu süreci atlatmakta zorlandıkları bulguları elde edilmiştir. Tek ebeveyn olan kadının, bu yeni aile türünün doğal süreçlerinin zor olduğu ve ailelerinin desteği ile bu zorlu süreci ekonomik ve sosyal alanda faydalandıkları destekle atlattıkları görülmektedir. Araştırmada aynı zamanda aile kurumunun devamının sağlandığı süreçte, ekonomik alanda kamu kurumlarının ve aile bakanlığının vermiş olduğu desteklerle baş etmeye çalışmıştır.

Eşleri cezaevine giren kadınlar, eşlerinin cezaevine girişi sonrasında yaşadıkları zorluklarla mücadele ederken çocuklarından güç, aldıklarına dair ortak söylemlerde bulunmuştur. Kadınların neredeyse tamamı, çocukları için zorluklara karşı mücadele edeceklerini, çocuklarını kimseye muhtaç, etmek istemediklerini, bu sebeple yaşadıkları, ekonomik ya da psikolojik toplumsal tüm sorunların üstesinden gelmek için çabaladıklarını belirtmektedirler.

*"…Bir kızım var babasının bu durumu onu çok etkiledi psikolojik destek alıyor. Ailemizde her şey yolunda gidiyordu fakat şimdi her şey tepetaklak oldu ne yapacağımı nasıl çıkacağımı bilmiyorum. Kızım için dayanıyorum. Her gün dua ediyorum kızım olmasa belki bu kadar güçlü olamazdım…(**K4**)*

"…Eşim darp etme suçundan cezaevinde. 3 yaşında oğlum var. Onu nasıl açıklayabilirim ki babasının bu durumunu. Anlatsam da anlamaz zaten çok küçük. Tek dayanağım o benim. Oğlum küçük bundan dolayı çalışamıyorum. Bakacak kimse yok.

*Aile bakanlığından sosyal yardım alıyorum. Belediyeden de gıda, para yardımı, komşularım ailemden de destek alıyorum. Yoksa çok zor. Çocuğum için, o biraz büyüsün anaokuluna verecek yaşa gelsin çalışacağım…(**K13**)"*

K13 eşinin cezaevine girmesi ile birlikte gelen sorunlarından bahsetmektedir. Çocuğunun bakıma muhtaç olması, ailede bakabilecek bireyin olmaması gibi sebeplerin varlığı nedeni ile çalışamamaktadır. Çalışma hayatına giremediği için devlet desteği ve aile desteği ile geçimi sağlamaktadır. Araştırma içerisinde bebek ve çocuk varlığının bireyin çalışma durumunu olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

Tüm katılımcıların çocuklarının olduğu bu çalışmada eşlerin cezaevinde olması katılımcıların öncelikle çocuklarının hayatını olumsuz etkilemeden en az sorunla baş etmenin yollarını aramaktadır. Kadınlar çocuklarının psikolojik sağlığını düşünerek bazılarının yalana başvurmaları, bazı katılımcıların psikolojik destek almaları gibi çeşitli yöntemler geliştirmişlerdir. Kimi katılımcı içinde bulunduğu durumdan nasıl başa çıkacağını bilememenin vermiş olduğu çaresizliğe bürünmüştür. Kendisini çaresiz hissetmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kadınlar, toplumda geçmişten günümüze birçok alanda dezavantajlı konumdadır. Kadının bu dezavantajlı durumu ilk olarak aile içinde başlamaktadır. Çocukluğundan beri getirmiş olduğu sorumluluklar toplum içindeki rolleri zaman içinde değişikliğe uğrasa da kadının toplumdaki yerinde farklılık yaratmamıştır. Kadın biyolojik özelliklerinin yüklediği sorumluluklar yanında toplumun da ona sunduğu rolleri oynamak durumundadır. Aile içindeki kadının eş rolünü üstlenmesi ile birlikte toplumsal sorumlulukları artmakta, bazen de sırf kadın olmaktan kaynaklanan sorunlara maruz kalabilmektedir. Bu araştırmada eşi cezaevinde olan kadınların, eşlerinin cezaevine girişi ile yaşadığı toplumsal, ekonomik ve psikolojik sorunların boyutlarının kadın perspektifinden açığa çıkarılması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda söz konusu sorunları kapsayan konu başlıkları altında pek çok bulgular elde edilmiş ve analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında tespit edilen sorunların çözülmesine ya da hafifletilmesine yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın alan verileri, eşi cezaevinde olan toplam 20 kadın ile derinlemesine görüşme yoluyla elde edilmiştir. Yapılan görüşmelerde katılımcılara kimlik bilgilerinin gizli tutulacağı ve üçüncü şahıslarla paylaşım yapılmayacağı bilgisi verildikten sonra araştırma için hazırlanan soruların cevaplandırılması sağlanmıştır.

Araştırmada eşi cezaevinde olan kadınların karşılaştıkları ortak genel sorunların yanında birbirinden farklı sorunları yaşamak zorunda kaldıkları tespit edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında kadınların karşılaştıkları belli başlı sorunlar ile bu sorunların çözülmesine ya da hafifletilmesine yönelik çözüm önerileri özetlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmada dikkat çeken ilk sonuç; eşi cezaevinde olan kadınların eğitim düzeylerinin düşük olduğu ve daha çocuk yaşta iken evlilik yaptıkları ile ilgilidir. Görüşmeye katılan kadınların çoğu eşleri ile birbirlerini yeterince tanımadan ve sağlıklı bir iletişim kuramadan evlenmiştir. Bu şekilde evlilik yapmış olan kadınların çoğu, eşin çalışmaması, ekonomik yetersizlik, eşinden şiddet görme ya da eşin madde ve alkol kullanımı gibi sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Kadınların eşleri ile yaşadığı bu sorunlar, eşin cezaevine girmesi ile birlikte katlanarak arttığı, yaşadığı sorunlara

yeni sorunlar eklendiği anlaşılmaktadır. Kadınlar, eşinin cezaevine girmesinde sosyal çevrenin etkisi olduğu ve arkadaş çevresinden kaynaklandığı düşüncesindedirler. Kadınlar, cezaevi süreci öncesinde de eşlerinin aile olmanın sorumluluklarını yeterince yerine getiremedikleri ve düzenli bir iş sahibi olmamaktan kaynaklanan sorunlara yol açtıkları kanaatindedir. Ayrıca, eşlerin ailelerinin genellikle ekonomik seviyesinin düşük olması nedeniyle eşi cezaevine giren kadınların yaşadıkları sorunlara çözüm olacak olumlu bir katkı sunmadığı da anlaşılmaktadır.

Araştırmada kadınların çoğunun eğitim düzeyleri düşük olduğu için profesyonel bir meslek sahibi olmadıkları ve bu nedenle çalışma hayatına yönelik bir iş deneyiminin olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, eşlerin cezaevine girmesiyle birlikte karşılaşılan ekonomik sorunların üstesinden gelebilmek için kadınların bir kısmını çalışma hayatına atılmaya mecbur bırakmıştır. Kadınların bir kısmı ise, çalışma hayatına atılıp çalışarak ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak yerine aile ve diğer sosyal çevresinden ya da kamu kurumlarından destek alarak yaşamını idame ettirmek zorunda kalmışlardır. Bu durum, kadın için kendisini başkasına muhtaç olan biri olarak hissetmesine yol açmakta ve psikolojik rahatsızlık uyandırmaktadır. Çalışma hayatına katılan kadınların yaptığı işler ise, eğitim düzeyleri düşük olduğu için profesyonel meslekler olmayıp gündelik düzensiz işler şeklindedir. İşlerin düzensizliği ve çoğu defa yapılan işlerin düşük ücretle yapılması çalışan kadınların ekonomik sorunlarını ortadan kaldıracak nitelikte olmamaktadır. Bu da kadınların bekledikleri refah düzeyine ulaşmalarını engelleyen ve yaşam koşullarını güçleştiren bir durumdur. Kadınlar içine düştükleri bu durumu çaresizlik olarak görmektedirler. Onlara göre bu çaresizliğin sebebi, eşinin ve kendi ailesinin sorumluluklarını yerine getirmemesidir. Araştırma bulgularının analizinden anlaşılmaktadır ki; genellikle ailenin hemen her türlü ihtiyacının eş/erkek tarafından sağlanması, eşin cezaevine girmesi ile birlikte aslında var olan ekonomik sorunların su yüzüne çıkmasına yol açmaktadır. Özellikle eğitim seviyesi düşük olan kadınların istihdam alanlarının dar olması çoğu kadının çalışma hayatına atılmasını engellemekte ve sosyal güvenceden yoksun bırakmaktadır. Kadının istediği istihdamı sağlayamaması, çocuklarının küçük yaşta ve bakıma muhtaç olması sebeplerinden dolayı çalışamıyor olması gibi sonuçları doğurmaktadır.

Araştırmada, eşi cezaevine düşen kadınların karşılaştıkları sorunların temelinde ekonomik sorunun yer aldığının ortaya çıktığı söylenebilir. Ekonomik yetersizlik, ailenin başta barınma ihtiyacı olmak üzere, beslenme ve çocukların eğitimi gibi temel ihtiyaçları dahi karşılayamama durumunu doğurmaktadır. Kadınların dile getirdikleri en önemli sorun barınma sorunudur. Kirayı ödeyemeyen ailelerin ya kendi ailesinin yanına taşınması ya da eşinin ailesinin yanına taşınması gibi başka bir sorunu beraberinde getirmektedir. Kadının ailesi tarafından kurulan baskı, kadına karşı bir denetim mekanizması oluşmasına sebep olmaktadır.

Araştırmada ortaya çıkan bir başka sonuç da, kadınların kendilerinden ziyade çocuklarının psikolojik durumlarının sosyal yaşamlarına olumsuz etkileri ile ilgilidir. Çocuklar, babasının cezaevine girmesi ile birlikte birçok olumsuzlukla karşı karşıya kalmaktadır. Eşin cezaevine girmesiyle birlikte su yüzüne çıkan ekonomik sıkıntı, çocukların ya eğitimlerini yarıda bırakıp ara vermelerine ya da sonlandırmaya yol açmaktadır. Bu durum hem anne hem de çocuk için çok ciddi bir psikolojik sorun teşkil etmektedir. Yaşanılan bu sorunlar, her şeyden önce okul çağında bulunan kadınların ve çocukların psikolojik desteğe ihtiyaç duyacağı gerçeğini ortaya koymaktadır. Araştırma sürecinde bu durumda olan bazı ailelerin bu desteği aldıkları tespit edilirken bazılarının ise bu desteği almadıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmada ortaya çıkan diğer bir sonuç ise; kadınların yakın sosyal çevreleriyle yaşadıkları sorunlarla ilgilidir. Burada bahsedilen sosyal çevre, kadınların yakın akrabaları ve komşuları tarafından oluşturulan gruplardır. Eşin cezaevine girmesi ile birlikte yakın akrabaların ve sosyal çevrenin baskısı bir yandan yalnız kalan kadınlara destek olarak ortaya çıkarken, diğer yandan da söz konusu çevrenin kadınların aile içi ilişkilerine, sosyal yaşamına, arkadaş gruplarına ve giyim tarzına kadar birçok konuda müdahale edildiği tespit edilmiştir. Böylece kadınların eşin cezaevine girmesiyle birlikte yaşadıkları ekonomik sorunlar bir yana, başta aileler olmak üzere yakın akraba ve sosyal çevresinden yeterince manevi destek de görmedikleri, eziklik ve mahcubiyet hissi içinde yaşmak zorunda bırakıldıkları, dışlandıkları ve hatta etiketlendikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmada ulaşılan bir başka sonuç ise, eşi cezaevine giren kadınların sorunları algılama ve yönetme tarzı ile eşlerin evlenme biçimine göre farklılık gösterip

göstermediği ile ilgilidir. Araştırmaya katılan kadınların evlilikleri ya görücü usulüyle ya da severek/tanışarak-görüşerek veya kaçarak-kaçırılarak gerçekleşmiştir. Eşi ile severek evlilik yapan ya da akraba ve arkadaş aracılığı ile (görücü usulü) evlenen kadınların arasında eşlerinin suçlarını kabul etmeleri ve/veya etmemeleri açısından farklılıklar göstermektedir. Severek evlenen kadınların çoğu eşinin işlemiş olduğu suç ve almış olduğu cezanın arkadaş kurbanı olduğuna inanmakta ve evliliğini devam ettirmek istemektedir. Eşi ile görücü usulüyle ya da kaçarak/kaçırılarak daha çocuk yaşta evlilik yapan kadınların eşlerinin ceza evinde olmayı hak ettiğine inanmakta ve cezaevinden çıkmasını istememektedir. Bu kadınlar evliliğini sürdürmek istemese de boşanmayı da düşünmemektedir. Bunun temel sebebi ise, aileleri tarafından dışlama korkusu olduğu ve boşanmaları halinde ailelerinden gördükleri maddi desteğin kesileceği kaygısıdır.

Araştırmanın dikkat çeken sonuçlardan biri de; eşin cezaevine girmesi ile birlikte kadınların kendilerini daha mutlu ve daha güçlü kadın olarak sosyal hayata tutunmaları ile ilgilidir. Bunun temelinde genellikle cezaevine girmeden önce kadının eşinden görmüş olduğu şiddet, eşinin madde/alkol kullanımının olması ve düzenli gelir getirmemesi yatmaktadır. Kadının eşi cezaevine girmeden önce refah bir hayatının olmamasının, eşinden kaynaklandığını düşünmesi bu sebeple eşin cezaevine girmesiyle kadının daha mutlu yaşam standardına erişmesini sağlamaktadır. Araştırmada eşin cezaevine girmeden önce kadının gelirine el koyduğu tespit edilmiştir. Eşin kadından aldığı ekonomik kazancını madde ve alkol kullanımına harcadığı sonucu ortaya çıkmıştır. Kadının, eşin cezaevine girmesi ile kazancını artık kendi ihtiyaçlarını, evinin geçimini ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için kullandığı yönünde değişikliğe gitmiştir. Eşin madde/alkol kullanımı olması kadının kazancının eşi tarafından el konulmasına sebep olmaktayken eşin cezaevinde olması ile kadının kazancının kendisi için kullanması kadını ekonomik olarak daha güçlü kılmıştır. Eşin cezaevinde olması kadın için olumlu bir durum olduğu ortaya çıkmıştır.

Kadınların boşanmak istememesindeki nedenler arasında geleneksel kültürün de etkileri olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Geleneksel toplumlarda ya da ataerkil toplumlarda kadının boşanmak istemesi hoş karşılanmaz. Kadının ailesi tarafından damgalanmamak için boşanmak istemediği araştırma sonucunda tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan eşi cezaevinde olan kadınların deneyim ve tecrübelerinden hareketle yaşanılan zorluklarla baş etme yöntemlerine ilişkin araştırma bulguları içinde ulaşılan öneriler şu şekildedir;

- Cezaevi sürecinin olumsuz etkileri sadece ekonomik ve toplumsal olmamakla beraber psikolojik etkileri de gözardı edilmemelidir. Eşin cezaevine girişi ile birlikte mahkum yakınlarına (eşine ve çocuklarına), sürecin getirdiği olumsuz etkileri göz önünde bulundurularak sağlanan sosyal destekler ile eş zamanlı olarak psikolojik hizmetlerin de gerçekleştirilmesi önerilmektedir.
- Aile içindeki ekonomik gelirin erkeğin görevi olarak görülmesi ve eşin cezaevine girişi sonucunda ailedeki gelir durumu tıkanmaktadır. Ailede eksik kalan ekonomik gelirin devlet kurumlarından alınan ayni ve nakdi yardımlarla tamamlanması; kadınların sosyal desteklerden faydalanması bu hizmetlerin sosyal yardım içinde gerçekleşmesinin bir yönden de kadınları güçsüzleştirdiği ve yardıma bağımlı hale getirdiği tespit edilmiştir. Kadınların güçlendirilmesi adına istihdam ve okul çağında olmayan çocuklarının bakımı için, ücretsiz çocuk bakım evi veya ücretsiz kreş gibi olanaklarının sağlanması izlenebilecek yöntemler arasında olmalıdır.
- Kadınların eril sistemin arkasında kalması ile erkeğin işlediği suçun, toplumun kadını dolaylı yoldan cezalandırarak damgalamaktadır. Kadının değersiz görülmesinin yanında kadının kendi hayat mücadelesini oluşturduğu, eğitimi eksik veya yarım olsa bile kendi içinde güçlendirmeye çalıştığı ortaya çıkmıştır. Kadının bu mücadelesini desteklemek adına kadınlara meslek edindirmek için kolay ulaşabilecekleri meslek edindirme kursları oluşturulması kanaatine varılmıştır.
- Eşi cezaevinde olan kadınların çalışma yaşamına sosyal yaşantısında kolaylık sağlayacağı düşünülen okur yazarlık kursları planlanmalı ve

sağlayacağı yarar göz önünde bulundurularak kadınların bu kurslara katılımı teşvik edilmelidir.

- Eşi cezaevinde olduğu sürece aileyi geçindiren kadına ekonomik koşullar ve ev yönetimi hakkında bilgilendiren platformlar oluşturulmalıdır.
- Eşi cezaevinde olan kadınlara ve onların çocuklarına bu zorlu sürece kolay adapte olmalarını sağlaması için yetkili organlarca seçilmiş uzmanlar aracılığı ile psikolojik destek verilmelidir.
- Babası cezaevine giren çocukların eğitim ve öğretim hayatının doğrudan etkilendiği ve okul hayatından uzak kalma eğiliminin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Çocukların bu tutumunu meşrulaştıracak gerekçeleri ortadan kaldıracak mekanizmalar geliştirilmelidir.
- Çocukların babasının cezaevine girmesi ile sosyal çevresinin çocuk üzerindeki olumsuz etkileri azalması için çocuklara okul sonrası eğlence ve aktivite alanlarının oluşturulması ve bu alanların sıkı denetimden geçmesi psiko-sosyal açıdan fayda sağlayacağı için önemlidir.
- Kadınların yaşadığı en büyük sorunlardan biri eğitim hayatını olumsuz etkileyen erken yaşta evliliktir. Kız çocuklarının okullarda eğitim süreçlerinin denetiminin ve takibinin yapılması yanında, ailelerin kız çocuklarının eğitiminin önemi konusunda bilinçlendirilmesi son derece önemlidir. Bu amaçla devlet, aileler üzerinde etkili olabilecek kurum ve kuruluşların faaliyetlerini teşvik etmelidir.
- Eşin, cezaevine girmeden önce eşinin veya çocuklarının aile yaşantısını olumsuz etkileyen şiddet, alkol ve madde bağımlılığı vb. gibi durumlar için yapılan sosyal yardımların yanında, bağımlılıkla mücadele edilebilmesi adına aile danışmanlık desteğinin de verilmesi yararlı olacaktır.
- Son olarak kadınların ve çocukların yaşadığı tüm bu olumsuzluklara rağmen eşi cezaevine düşen kadınların bu süreçte eşinden boşanmayı düşünmedikleri tespit edilmiştir. Eşinin işlediği suç türüne ve ceza

süresine göre erkeğin cezaevinden çıktıktan sonra eşi ve çocukları ile yaşamını sağlıklı iletişim ile devam ettirebilmesi için aile danışmanlık hizmetlerinin verilmesi yararlı olacaktır. Boşanmayı düşünen kadınları ise hukuksal süreçle ilgili bilgi sahibi olmadığı için boşanma durumu onlarda kaygıya sebep olmaktadır. Bu kadınlar için aile hukuku danışmanlığının da sağlanması yararlı olacağı kanaatine varılmıştır.

Sonuç olarak eşi cezaevinde olan kadınların temel sorunlarının tespitinin yapılmasının ardından sorunlarının çözümünde devletin çözebileceği sorunların devlet desteği ile çözülmesi önem arz etmektedir. Kadının ekonomik sorunu, istihdam sorunu, çocukların eğitim, barınma ve gıda ihtiyaçlarının karşılanmasında devletin desteğiyle önemli ölçüde çözüme kavuşacağı sonucuna varılmıştır. Kadının diğer toplumsal sorunlarının (kadının aile yaşantısındaki yeri, toplum tarafından etiketlenmesi, çalışma yaşantısında kadın olduğu için karşılaştığı sorunlar vb.) çözümü ise kadının içinde yaşadığı toplumun değişimi ya da farklı çevresel faktörlerin etkisi ile uzun yıllar uğraşlar sonucunda ulaşılabilecek çözümler olduğu ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Acar, H. (2001). Tek Ebeveynli Ailelere Yönelik Feminist Sosyal Hizmet Müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 12*(3), 14-26.

Akgün, R. (2012). Kadın Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Yaşadıkları Sorunlar Ve Başa Çıkma Tarzlarının Belirlenmesi: Eskişehir Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği. *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.

Akgün, R. (2012). Kadın Hükümlülerin Ceza İnfaz Kurumunda Yaşadıkları Sorunlar Ve Başa Çıkma Tarzlarının Belirlenmesi: Eskişehir Çifteler Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Örneği. *Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.

Akgün, R., & Tezel, Z. (2017). Sessiz Kurbanlar: Eşi Cezaevinde Olan Kadınların Psikososyal Ve Ekonomik Durumlarının Belirlenmesi-Kırıkkale İli Yahşihan İlçesi Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10*(34), 786-793.

Akpınar, İ. (2018). Suç Olgusu, Suç Teorileri Ve Kadın Suçluluğu: Kayseri Örneği. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı*. Niğde.

Aksoy, M. (2021). Suç Sosyolojisinde Etiketleme Teorisi Ve Devletin Etiketlemedeki Yeri. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi*. Gaziantep.

Aron, R. (2004). *Sosyolojik Düşüncelerin Evreleri.* (A. Korkmaz, Çev.) Ankara: Bilgi Yayınları.

Arslanoğlu, E. (2016). Koşullu Salıverme İle Tahliye Olmuş Hükümlülerde Damgalanma Algısı Ve Damgalanma İle Başa Çıkma Stratejileri Arasındaki İlişki. *İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı*. İstanbul: Yüksek Lisans Tezi.

Bakırcı, Ö. (2021, Temmuz). Suç Sosyolojisi Bağlamında Dünyada ve Türkiye'de Suç Olgusu Ve Suçun Toplumsal Kaynakları: Kastamonu İli Örneği. *Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*. Karabük.

Bal, H. (2016). *Suç Sosyolojisi.* İstanbul: Sentez Yayıncılık.

Burkay, S. (2008). Suç Teorileri ve Suç Olgusu Örneği. *Akdeni Üniversitesi Sosyalbilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yükseklisans Tezi*, 44. Antalya.

Butler, J. (2021). *Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Alt Üst Edilmesi.* Ankara: Mentis Yayınları.

Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve Davranışı.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Canatan, K., & Yıldırım, E. (2011). *Aile Sosyolojisi* (2. b.). İstanbul: Açılım Kitap.

Coştu, Y. (2009). Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 11*(3), 117-140.

Connell, R. W. (2019). *Toplumsal Cinsiyet Ve İktidar* (4. b.). (C. Soydemir, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Çalışkan, B. (2021). Türk Milliyetçilerinin Suriyeli Mülteciler Meselesine İlişkin Düşünceleri (Türk Ocakları Ve Aydınlar Ocakları. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.

Çağlayan, H. G. (2023). Yorumsamacı Yaklaşım Çerçevesinde 1990 Sonrası Dönemde Türkiye'de Gündelik Hayat. *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.

Çepni, Ş. K. (2016). Eşleri Cezaevinde Olan Kadınların Yaşam Durumlarının Sosyal Hizmet Bakış Açısı İle İncelenmesi. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.

Dökmen, Z. (2015). *Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal ve Psikolojik Açıklamalar.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Duyan, V. (2012). Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri,. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayın.

Fidan, U. (2018). Yoksulluk ve Suç İlişkisi Karabük İli Cumayanı Köyü Örneği. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.

Genç, Ö. (2019). Tek Ebeveynli Ailelerin Yaşadığı Sorunların İncelenmesi. *Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.

Giddens, A. (2012). *Sosyoloji* (Cilt 1). İstanbul: Kırmızı.

Goffman, E. (2014). *Damga Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar* (1. b.). Ankara: Heretik Yayıncılık.

İçli, T. G. (2021). *Kriminoloji.* Ankara: Seçkin Yayınları.

Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29*(2), 149-174.

Kahraman, F. (2020). Sosyoloji Kuramlarında Sembol Dil Ve Anlam. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı*, 40. Çanakkale: Yüksek Lisans Tezi .

Karacabey, M. (2019). Eşi Cezaevinde Olan Kadınların Depresyon Düzeyleri Ve Başa Çıkma Stratejilerin İncelenmesi (Adana İli Ceyhan İlçesi Örneği). *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı*. Mersin: Yüksek Lisans Tezi.

Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 62-80.

Kutlu, G. D. (2020). Kadın Akademisyenlerin Annelik Ve Çocuk Kavramlarına Yükledikleri Anlam İle Kadın Kimliği Arasındaki İlişkiler. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Araştırmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*.

Marshall, G. (2006). *Sosyoloji Sözlüğü.* Ankara: Bilim ve Sanat.

Marshall, G. (2009). *Sosyoloji Sözlüğü.* ankara: Bilim Ve Sanat Yayınları.

Neuman, W. L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel Araştırma ve Nitel Yaklaşımlar* (Cilt 3.). İstanbul: Yayın Odası.

Oral, S., & Doğan, B. (2020). Toplumsal Gerçekliğin İnşasında Etnometodoloji Ve Sembolik Etkileşimcilik Kuramlarının Etkisini Kavramak. *Hafıza, 2*(1).

Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim. *Sosyal politika Çalışmaları Dergisi*(33).

Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11*(1), 327.

Payza, G. E. (2019). Eşi Cezaevinde Olan Kadınların Yaşadığı Sorunlar Bağlamında Sosyal Hizmet Algısı. *Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul.

Sönmez, V., & Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş Biimsel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Sezal, İ. (2003). *Sosyolojiye Giriş.* Ankara: Martı Kitapevi.

Şahin, M. (2019). Kurum Bakımı Altındaki Çocuklarda Değer Oluşumu: Ankara Çocuk Evleri Örneği . *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 70-71. Ankara.

Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler*, 163.

Taylan, H. H. (2003). Köy Ailesinde Aile İçi İlişkiler Selçikli Köyü Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Entitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yükseklisans Tezi*. Konya.

Tepecik, F. (2023). Türk Ceza Adaleti Sistemi Ve Suç: Panel Veri Analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 32*(1), 90-106.

Wallace, R., & Wolf, A. (2020). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları* (Cilt 8. Baskı). Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Yıldırım, A. (1999). nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim DErgisi*.

Yıldırım, A., & Şimşek , H. (2008). *Soyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (6. b.). Ankara: Sencik Yayıncılık.

Yiğit, T. (2015). Feminist Sosyal Hizmet Yaklaşımı Bağlamında Ataerkil İdeoloji Ve Erken Evlilikler. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora Tezi*. Ankara.

https://ibbyavuzsultanselimanadoluihl.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/36/762257/dosyalar/2021_03/29021127_16230146_TDK___Buyuk_Turkce_Sozluk.pdf?CHK=f01aa9258e90ecb81df25b973cd6e5f9 1 Şubat 2023 tarihinde alınmıştır.

EK-A

EKLER

(Görüşme Formu)

(Görüşme Formu)
EŞİ CEZAEVİNDE OLAN KADINLARIN KARŞILAŞTIĞI SORUNLAR (İSTANBUL-ESENYURT ÖRNEĞİ)

Elinizdeki Görüşme Formunda, Prof.Dr. Kamil KAYA'nın danışmanlığında yürütülen Yüksek Lisans Tezi için hazırlanmış sorular bulunmaktadır. Araştırmanın bilimsel tespitleri, sorulara verilen cevapların doğru olduğu varsayımına dayanır. Bundan dolayı formda yer alan sorulara doğru ve eksiksiz cevap vermeniz son derece önemlidir. Elde edilecek veriler, hiçbir şekilde özel çıkarlar için değil sadece bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Lütfen isminizi yazmayınız / söylemeyiniz.

Gösterdiğiniz ilgi ve yardımdan dolayı teşekkür ederim.

Çiğdem AKPINAR UZUN
İstanbul Gelişim Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

1-Kısaca kendinizi tanıtır mısınız? (yaş, eğitim durumu, meslek ve medeni durum)

2-Eşinizle ilgili kısa bilgi verir misiniz? (yaş, eğitim durumu, meslek ve medeni durum)

3-Eşinizle nasıl tanışmıştınız ve evlendiniz?

4-Kaç yıldır evlisiniz ve nasıl bir evlilik yaşadınız?

5-Bu evlilikten çocuğunuz / çocuklarınız oldu mu?

6-Evlenirken aileleriniz ekonomik destek sağladı mı?

7-Evlilik süresince eşinizle ilişkileriniz nasıl, zamanla ne gibi değişiklik oldu?

8-Evlilik süresince iki aile arasındaki ilişkiler nasıl, zamanla ne gibi değişiklik oldu?

9-Evlilik süresince ekonomik durumunuz ve yaşam koşullarınız nasıldı?

10-Eşinizin cezaevi süreci ne zaman ve nasıl başladı?

11-Boşanmayı düşündünüz mü?

12-Eşinizin cezaevi sürecinde evliliğiniz ile ilgili kararlarınızı değiştirmek isteyenler oldu mu, olduysa kim / kimler?

13-Sizce, evliliğinizin devam etmesinde rol oynayan en önemli neden / nedenler nedir?

14-Eşinizin cezaevine girme kararı alındığında ilk olarak ne hissettiniz? Şimdi aynı düşüncede misiniz?

15-Eşiniz cezaevine girdikten sonra karşılaştığınız ilk ve en önemli sorun ne oldu?

16-Eşiniz cezaevine girdikten sonra yaşadığınız konutu değiştirdiniz mi? Nerede, kiminle birlikte yaşadınız? Şimdi kiminle yaşıyorsunuz?

17-Eşiniz cezaevine girdiğinde, ailenizin nasıl bir tepkisi oldu? Şimdi nasıl?

18-Eşiniz cezaevine girdikten sonra, akrabalarınızın tepkisi ne oldu?

19-Eşinizin cezaevine girmesinden sonra, iş ve arkadaş çevrenizin tepkisi ne oldu?

20-Eşiniz cezaevine girdikten sonra, sosyal çevrenizi değiştirdiniz mi? Neden?

21-Eşiniz cezaevine girdikten sonra, sosyal yaşantınızda nasıl bir değişiklik oldu?

22-Sizce, toplum eşinizin cezaevinde olma konusuna nasıl bakıyor? Neden?

23-Eşinizin cezaevine girdikten sonra sosyal desteklerden yararlandınız mı? Bu destekler nelerdir, yeterli mi?

24-Eşiniz cezaevine girdikten sonra, ekonomik açıdan nasıl bir zorluk yaşadınız?

25-Günlük ekonomik ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyorsunuz?

26-Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

27-Eşiniz cezaevine girmeden önce çalışıyor muydunuz?

28-Eğer çalışıyorsanız çalışma hayatınızda ne gibi zorluklar yaşıyorsunuz/yaşadınız?

29-Ekonomik ihtiyaçlarınızı karşılamakta ne gibi sorunlar yaşıyorsunuz?

30-Eşiniz cezaevine girdikten sonra, eşinizle görüşüyor musunuz? Neden?

31-Varsa, Çocuğunuzun / çocuklarınızın babasının cezaevine girmesine tepkisi ne oldu?

32-Varsa, Çocuğunuzun / çocuklarınızın bakımı ile siz mi ilgileniyorsunuz?

33-Varsa, eşiniz çocuklarla görüşme konusunda sorun yaşıyor mu?

34-Varsa, sizin ve eşinizin çocuklarla ilişkisi nasıl?

35-Varsa, eşinizin cezaevinde olması çocuklar üzerinde nasıl bir etkisi oldu? Neden?

36-Eşiniz cezaevine girdikten sonra, kendinizi psikolojik olarak nasıl hissettiniz?

37-Eşiniz cezaevine girdikten sonra, psikolojik tedavi gördünüz mü, halen görüyor musun?

38-Eşiniz cezaevine girmeden önce, eşinizden herhangi bir şiddet gördünüz mü? Gördüyseniz nasıl?

39-Sizce, eşi cezaevinde olan kadınların karşılaştıkları en önemli sorun / sorunlar nedir? Niçin?

40-Sizce, eşi cezaevinde olan kadınların karşılaştıkları sorunlar nasıl çözülebilir?

41-Sizce, eşi cezaevinde olan kadınların sorunlarını çözmek için alınması gereken tedbirler nelerdir?

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
Etik Kurul Başkanlığı

ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

TOPLANTI TARİHİ: 28.04.2021
TOPLANTI SAYISI: 2021-15

KARAR NO: 2021-15-04: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans programı 190626006 numaralı Çiğdem AKPINAR UZUN'un "Eşi Cezaevinde Olan Kadınların Problemleri İle İlgili Sosyolojik Bir Araştırma (İstanbul-Esenyurt Örneği)" konulu çalışması hakkında yapacağı anket sorularının, etik kurallara uygun olup olmadığının tespit etmek üzere, Etik Kurulumuzun 22.04.2021 tarih ve 2021-14 sayılı toplantısında, İGÜ Etik Kurul Yönergesinin 12(1) maddesine göre değerlendirme yapmak üzere görevlendirilen öğretim elemanlarının raporları incelenmiş olup, ilgili çalışmada yer alan bilimsel araştırmanın etik kurallara uygun olduğuna oy çokluğu ile karar verildi.

ASLI GİBİDİR

Cihangir Mah. Şehit Jandarma Komando Er Hakan Öner Sok. No:1 Avcılar / İSTANBUL
Tel: (0212) 422 70 01 – 422 70 00 Faks: (0212) 422 70 01
www.gelisim.edu.tr bilgi@gelisim.edu.tr